

De toekomst van Limburg ligt over de grens

'de euregio's als bruggenbouwers tussen de Lidstaten'

Die Zukunft Limburgs liegt jenseits seiner Grenzen

Die Euregios als Brückenbauer zwischen Mitgliedstaaten

provincie limburg

De toekomst van Limburg ligt over de grens

'de euregio's als bruggenbouwers tussen de Lidstaten'

Die Zukunft Limburgs liegt jenseits seiner Grenzen

Die Euregios als Brückenbauer zwischen Mitgliedstaaten

provincie limburg

Inhoudsopgave

Voorwoord

De grens over	001
Kansrijke regio's	003
De kwaliteit van de samenleving	003
Samenwerken vanaf de basis	005
Decentrale vormgeving	007
Nieuwe vormen van samenwerking	009
Wederkerigheid	011

Opzet

De opdracht	018
Inhoud van het advies	020

Problematiek en kansen

Algemeen	023
Limburg in hedendaags regionaal perspectief	027
Mobiliteit	031
Kennismaatschappij en kennisinfrastructuur	033
Grensoverschrijdende vestigingslocaties	033
Ruimtelijk Waterbeheer	035
Onderwijs en talen	035
Zorg en vergrijzing	037
Limburg in economisch perspectief	037
De noodzaak voor een nieuwe aanpak	039

Inhalt

Vorwort

Grenzen passieren	002
Chancenreiche Regionen	004
Soziale Qualität	004
Zusammenarbeit von unten	006
Dezentrale Gestaltung	008
Neue Formen der Zusammenarbeit	010
Wechselseitigkeit	012

Ziel

Auftrag	019
Inhalt der Empfehlung	021

Problematik und Chancen

Allgemeines	024
Limburg in heutiger regionaler Perspektive	028
Mobilität	032
Wissensgesellschaft und Wissensinfrastruktur	034
Grenzüberschreitende Standorte	034
Räumliche Wasserbewirtschaftung	036
Bildungswesen und Sprachen	036
Gesundheitsversorgung und Überalterung	038
Limburg in wirtschaftlicher Perspektive	038
Ein neuer Ansatz ist notwendig	040

De te volgen strategie

Euregionale Conventie als basis	044
Locatiebeslissingen op interregionaal niveau	046
Gebiedsgericht denken in plaats van nationalistisch denken	050
Een structuurvisie als bindmiddel	052
De vele mogelijkheden voor samenwerking	054
EGTS, een nieuw instrument voor samenwerking	056

De voorgestelde aanpak

Inleiding	063
-----------	-----

Arbeidsmarkt en economie

Arbeidsmarkt	067
De "pontifex" methode van de Taskforce Grensgangers	069
Economisch beleid	071
Versnellingsagenda	073
Ontwikkelingsmaatschappijen	073

Onderwijs en kennis

Euregioschool	075
United World College	075
Transnationale Universiteit Limburg	077
Accreditatiesysteem	077
Diplomavergelijking	077
Charlemagne platform	081

Zorg

Bundeling van zorg	083
--------------------	-----

Die einzuschlagende Strategie

Euregionaler Konvent als Grundlage	045
Standortentscheidungen auf interregionaler Ebene	047
Gebietsorientiertes anstelle nationalistischen Denkens	051
Strukturleitbild als Bindemittel	053
Viele Möglichkeiten für Zusammenarbeit	055
EVTZ, ein neues Instrument zur Zusammenarbeit	057

Das vorgeschlagene Konzept

Einleitung	064
------------	-----

Arbeitsmarkt und Wirtschaft

Arbeitsmarkt	068
Das „Pontifex“-Verfahren der „Taskforce Grenzgänger“	070
Wirtschaftspolitik	072
Beschleunigungsagenda	074
Regionen in Entwicklung	074

Bildung und Wissen

Euregioschule	076
United World College	076
Transnationale Universität Limburg	078
Akkreditierungssystem	078
Vergleich und Anerkennung von Abschlüssen	078
Charlemagne-Plattform	082

Gesundheitswesen

Bündelung der Gesundheitseinrichtungen	084
--	-----

Water & infrastructuur

Stroomgebied benadering	087
Zuivering "over de grens"	089
Grensoverschrijdend structuurplan	091
Grensoverschrijdende bedrijventerreinen	093
Grensoverschrijdende openbaar vervoerverbindingen	093
IJzeren Rijn	097

Conclusies en aanbevelingen

Op strategisch niveau	102
Op operationeel niveau	106
Arbeidsmarkt en economie	106
Onderwijs en kennis	108
Zorg	110
Water en infrastructuur	110

Wasser und Infrastruktur

Einzugsgebietsansatz	088
Abwasserreinigung jenseits der Grenzen	090
Grenzüberschreitender Strukturplan	092
Grenzüberschreitende Gewerbegebiete	094
Grenzüberschreitende öffentliche Verkehrsverbindungen	094
Eiserner Rhein	098

Zusammenfassung und Empfehlungen

Auf strategischer Ebene	103
Auf operationeller Ebene	107
Arbeitsmarkt und Wirtschaft	107
Bildungswesen und Wissen	109
Gesundheitswesen	111
Wasser und Infrastruktur	111

Voorwoord

De grens over

Kansrijke regio's

De kwaliteit van de samenleving

Samenwerken vanaf de basis

Decentrale vormgeving

Nieuwe vormen van samenwerking

Wederkerigheid

Vorwort

Grenzen passieren

Chancenreiche Regionen

Soziale Qualität

Zusammenarbeit von unten

Dezentrale Gestaltung

Neue Formen der Zusammenarbeit

Wechselseitigkeit

MARE

ATLANTICVM

IRLANDA

SCOTIA

ANGLIA
• OXFORD
LONDON

NOORDZEE

AMSTERDAM

NEDERLAND
★

FLANDRES

BRUXEL

PARIS

TIROLIA

STAGNE

Vijftig jaar Europese Unie heeft Europa veel voorspoed gebracht. Toch wees bij het referendum over de Europese Constitutie een meerderheid in Nederland deze af. De eigen beleving wat Europa gebracht heeft zal daarbij een grote rol hebben gespeeld. Het Europa van de Nederlandse burger staat nog ver af van het Europa van de Europese Unie en zijn lidstaten.

De grens over

In de grensstreken van ons land ervaart men, ondanks de voortschrijdende eenwording, nog dagelijks de barrières welke de grens nog steeds opwerpt. Het heeft er veel van weg dat grensoverschrijdende samenwerking en samenleving moeilijker worden naarmate het Europese integratieproces zich ontwikkelt en de ambities en verwachtingen over de mogelijkheden daarvan toenemen.

EU-commissaris D. Hübner heeft vorig jaar nog gesteld dat de grenzen binnen de EU weliswaar steeds minder belangrijk worden maar dat deze grenzen juist in de grensregio's nog steeds een grote rol spelen¹. Het kan ook anders worden gezegd: "Cross-border localities are where the "gaps" in the Single European Market are most evident; they act as a laboratory for EU policy, highlighting wider dilemmas, as well as generating creativity, enterprise and imaginative solutions".² Bij de totstandkoming van dit advies is ook gesproken met DG-regio van de EU uit welk gesprek ook bleek dat de nadruk in de komende jaren eerder op slimme en innovatieve grensoverschrijdende samenwerking zal komen te liggen dan op het rondpompen van geld.

¹ Congres over de toekomst van de grensregio's in Europa, Saarbrücken, juli 2006

² IDELE, Cross-border and Transnational Co-operation for Local Employment Development, Copenhagen, 7-8 July, 2005, www.ecotect.com

Die seit der Gründung der Europäischen Union vergangenen fünfzig Jahre haben Europa viele Erfolge gebracht. Dennoch stimmte in den Niederlanden beim Referendum über die europäische Verfassung eine Mehrheit dagegen. Die persönliche Einschätzung der erzielten Fortschritte dürfte dabei eine große Rolle gespielt haben. Europa ist für den niederländischen Bürger eben etwas anderes als das Europa der Europäischen Union und ihrer Mitgliedstaaten.

Grenzen passieren

In den Grenzgebieten der Niederlande empfindet man die Staatsgrenzen trotz der fortschreitenden europäischen Einigung noch immer täglich als Hindernisse. Es scheint, als ob die grenzüberschreitende Zusammenarbeit und das grenzüberschreitende Zusammenleben mit dem Vorankommen des europäischen Integrationsprozesses und den damit verbundenen Hoffnungen und Erwartungen schwieriger werden.

EU-Kommissarin D. Hübner sagte im vergangenen Jahr, die Grenzen innerhalb der EU würden zwar immer weniger wichtig, spielten aber gerade in den Grenzregionen noch immer eine große Rolle.¹ Das lässt sich auch umgekehrt formulieren: „Cross-border localities are where the ‚gaps‘ in the Single European Market are most evident; they act as a laboratory for EU policy, highlighting wider dilemmas, as well as generating creativity, enterprise and imaginative solutions.“²

Bei der Erstellung dieser Empfehlung wurde auch mit der EU-Generaldirektion Regionen gesprochen. Dabei zeigte sich, dass in den kommenden Jahren der Akzent eher auf intelligenter und innovativer grenzüberschreitender Zusammenarbeit liegen wird als auf dem Zufluss von Subventionen.

¹ Kongress „Die Zukunft der Grenzregionen in Europa“, Saarbrücken, Juli 2006.

² IDELE, Cross-border and Transnational Co-operation for Local Employment Development, Kopenhagen, 7.-8. Juli, 2005, www.ecotect.com.

Kansrijke regio's

In het verlengde van de Europese Lissabon strategie en de vrij algemeen onderschreven ambitie om van Europa in mondiaal opzicht een vooraanstaande, duurzame en op maatschappelijke participatie gerichte kenniseconomie te maken is de afgelopen jaren de aandacht gegroeid voor regiovorming. De aandacht gaat in het bijzonder uit naar het strategische belang dat grootschalige, policentrische, interlokale netwerkvorming en de, horizontale, samenwerking tussen publieke, commerciële en maatschappelijke partners, soms ver over de grenzen van bestaande bestuurlijke indelingen heen. Het denken over "kansrijke regio's", "innovatiegebieden" en "pieken in de delta" heeft ook in Nederland merkbaar bijgedragen tot een ontwikkeling in het economische en sociale denken over regionale samenhang en tot een schaalvergroting in het denken over regionale strategie en regio-"vorming".

De kwaliteit van de samenleving

Van een intergemeentelijke zienswijze is, onder invloed van deze internationaal-economische en Europese ontwikkeling, het begrip van de regio opgeschoven tot een niveau dat in de Nederlandse verhoudingen doorgaans als "landsdelig" wordt aangemerkt: "de Randstad", het "Noorden van het Land", "de Vlaamse Ruit", het "Ruhrgebied". Dit zijn meestal geen staatkundige eenheden. Het zijn strategische visies die in verbinding met concrete en operationele aandachtspunten op het gebied van mobiliteit, bereikbaarheid, locatie- en vestigingsbeleid, woonomgeving en arbeidsmarkt, uit kunnen groeien tot strategische concepten voor de ontwikkeling en verbetering van de "kwaliteit van de samenleving", de "quality of life" van de inwoners van deze dynamische gebiedsdelen.

Chancenreiche Regionen

Gemäß der Lissabon-Strategie und dem nahezu von allen unterstützten Ziel, Europa zu einer im Weltmaßstab führenden, nachhaltigen und gesellschaftliche Beteiligung verwirklichenden Wissensökonomie zu machen, wurde in den letzten Jahren stärker die Regionenbildung gefördert. Aufmerksamkeit wird insbesondere der strategischen Bedeutung großer polyzentrischer interlokaler Netzwerke geschenkt und der horizontalen Zusammenarbeit zwischen öffentlichen, kommerziellen und gesellschaftlichen Partnern - manchmal weit über die Grenzen der Verwaltungskörperschaften hinaus. Auch in den Niederlanden hat das Nachdenken über „chancenreiche Regionen“ und „Innovationsgebiete“ sowie die Innovationsstrategie „Pieken in de Delta“ („Exzellenz im Delta“) spürbar zu einer Weiterentwicklung des wirtschaftlichen und sozialen Denkens über regionale Zusammenhänge und zu einem großräumigeren Denken über regionale Strategien und Regionen-„Bildung“ beigetragen.

Soziale Qualität

Unter Einfluss der europäischen und der weltweiten wirtschaftlichen Entwicklungen hat sich der Begriff der Region verändert. Heute versteht man darunter nicht mehr eine Gruppe Städte und Gemeinden, sondern ein Gebiet, das nach niederländischem Maßstab im Allgemeinen einem „Landesteil“ entspricht, etwa der „Norden des Landes“ oder Ballungsgebiete wie „Randstad“ (der Raum Rotterdam-Utrecht-Amsterdam), „Vlaamse Ruit“ (der Raum Antwerpen-Brüssel-Gent) oder das Ruhrgebiet. Dabei handelt es sich meist nicht um Verwaltungseinheiten, sondern um strategische Leitvorstellungen, die in Verbindung mit konkreten operationellen Schwerpunkten bei Mobilität, Erreichbarkeit, Standortpolitik, Lebensumfeld und Arbeitsmarkt zu strategischen Konzepten für die Entwicklung und Verbesserung der „sozialen Qualität“ bzw. „Lebensqualität“ der Bürger dieser dynamischen Gebiete werden können.

samen met de buurregio's in België en Duitsland gebruik te maken van haar ligging. Europa moet via de grenzen aan elkaar groeien. Aandacht voor de grensoverschrijdende samenleving biedt omgekeerd de mogelijkheid om het Europese integratiebeleid van een abstract proces tussen instituties te vertalen naar een concreet pakket maatregelen dat rechtstreeks betekenis heeft en positief ingrijpt op de leef-, woon- en werkomstandigheden van de burgers van een Europese (grens)regio. Uitgaande van ieders sterke mogelijkheden hebben de Euregio's Maas-Rijn en Rijn-Maas Noord vele potentiële ontwikkelingskansen die nu nog verborgen blijven "achter de grenzen". Als deze kansen niet worden benut blijven ook de kansen op duidelijke economische groei liggen. Vooral voor Zuid-Limburg is grensoverschrijdende samenwerking geen luxe, maar een absolute noodzaak.

Samenwerken vanaf de basis

Limburg alleen is vanzelfsprekend te klein om als sterke regio te kunnen optreden en zou als ze niet grensoverschrijdend zou kunnen samenwerken, veel mogelijkheden onbenut laten. Slechts door crossnationaal samen te werken kunnen deze potenties maximaal worden benut. Een dergelijke samenwerking dient vanzelfsprekend van onderop en vanuit de regio zelf geïnitieerd en op gang gebracht te worden. In dit advies wordt gepleit voor een dergelijke benadering van onder af (bottom up) die de belangen van het gebied (het territoire) en de mensen (de burgers), waar de provincie Limburg zich politiek en bestuurlijk verantwoordelijk voor weet, voorop stelt. Er wordt gepleit voor een nieuwe strategie in de herpositionering van Limburg binnen een Europese regionale ruimte. Achtergronden, proces, werkwijze en mogelijke concrete aanzetten worden op hoofdlijnen aangereikt. Het zou van modern nationaal en Europees subsidiariteitsbeleid getuigen als een grensregio als Limburg door nationale overheden "in staat gesteld" zou worden dergelijke initiatieven in het belang van de regionale economie, de grensoverschrijdende samenleving en de eigen inwoners van het grensgebied te nemen. Dit zal kunnen als Limburg, samen met haar burens, zélf prioriteiten stelt en de "nationale overheden" daar waar nodig, in het kader van de mogelijkheden om internationaal samen te werken, bevoegdheden maar vooral ook "ruimte" geven om bestaande knelpunten daadwerkelijk op te ruimen. De problemen bij grensoverschrijdende samenwerking zijn immers geen regionale maar nationale problemen. De commissie is dan ook van mening dat de "nationale overheden" deze ruimte moeten geven waardoor de knelpunten kunnen worden overwonnen. Hier niet aan tegemoet komen zal leiden tot het onbenut laten van de grote economische mogelijkheden voor Nederland als geheel.

Seit sich Europa stärker auf die Entwicklung prosperierender Regionen konzentriert, hat vor allem Limburg Chancen, gemeinsam mit seinen Nachbarregionen in Belgien und Deutschland maximal von seiner Lage zu profitieren. Europa soll entlang seiner Grenzen zusammenwachsen. Die Förderung grenzüberschreitender gesellschaftlicher Strukturen bietet umgekehrt die Möglichkeit, die in den Institutionen ablaufenden abstrakten europäischen Integrationsprozesse in konkrete Maßnahmenpakete umzusetzen, die unmittelbar für die Lebens- und Arbeitsbedingungen der Bürger in den europäischen (Grenz-)Regionen Bedeutung haben und diese positiv verändern. Angesichts der Potenziale auf beiden Seiten bieten sich den Euregios Maas-Rhein und Rhein-Maas-Nord viele Entwicklungschancen, die jetzt noch „hinter den Grenzen“ verborgen bleiben. Sollten diese nicht genutzt werden, werden auch die Chancen für ein spürbares zusätzliches Wirtschaftswachstum verschenkt. Vor allem für Südlimburg ist eine grenzüberschreitende Zusammenarbeit kein Luxus, sondern unbedingte Notwendigkeit.

Zusammenarbeit von unten

Limburg allein ist natürlich zu klein, um sich als starke Region profilieren zu können. Die Provinz würde ohne grenzüberschreitende Zusammenarbeit viele Möglichkeiten nicht ausschöpfen. Nur durch transnationale Kooperation können die Potenziale maximal genutzt werden. Eine solche Zusammenarbeit muss selbstverständlich von unten, d.h. von der Region aus initiiert und in Gang gesetzt werden. Die vorliegende Empfehlung plädiert daher für eine Lösung von unten (bottom up), bei der die Interessen des Gebiets (des Territoriums) und der Menschen (der Bürger), für die die Provinz Limburg politisch und administrativ die Verantwortung trägt, im Vordergrund stehen. Empfohlen wird eine neue Strategie zur Neupositionierung Limburgs innerhalb seines regionalen europäischen Umfelds. Dafür werden hier die wichtigsten Hintergründe, Verfahren, Vorgehensweisen und mögliche konkrete Lösungsansätze benannt. Es würde von einer modernen nationalen und europäischen Subsidiaritätspolitik zeugen, würden die nationalen Behörden für eine Grenzregion wie Limburg geeignete Voraussetzungen schaffen, solche Initiativen im Interesse der regionalen Wirtschaft, des grenzüberschreitenden sozialen Zusammenhangs und der Einwohner des Grenzgebiets ergreifen zu können. Diese wäre möglich, wenn Limburg gemeinsam mit seinen Nachbarn selbst die Prioritäten festlegt und wenn die nationalen Regierungen - soweit erforderlich - zugunsten der internationalen Zusammenarbeit Befugnisse, aber vor allem „Raum“ zur wirklich bleibenden Beseitigung der vorhandenen Engpässe gewähren. Denn die Probleme der grenzüberschreitenden Zusammenarbeit sind keine regionalen, sondern nationale Probleme. Die Kommission Hermans ist daher der Meinung, dass die Staaten diesen Raum zur Überwindung der Engpässe bieten müssen. Wird dies versäumt, bleiben große wirtschaftliche Entwicklungschancen der Niederlande insgesamt ungenutzt.

Decentrale vormgeving

Ook regionale politiek impliceert het stellen van prioriteiten, zowel binnen als tussen regio's. De aandacht van de Nederlandse regering gaat vooralsnog primair uit naar een urgentieprogramma voor de Randstad. Daar zijn in de Randstad goede redenen voor, maar ook voor Limburg is een dergelijke aanpak nodig. Het impliceert wel dat ook andere bestuurlijke instanties zullen moeten opkomen voor de kansen, mogelijkheden en urgenties die te onderscheiden zijn, ook als dat betekent dat daarbij overschrijding van landsgrenzen aan de orde komt.

Het is bepaald geen teken van zwakte, sterker: het is onvermijdelijk, dat een grensregio zich bij het agenderen van een eigen regionale strategie afhankelijk weet van de bewaker van het Nederlandse belang in de Europese verhoudingen: de nationale overheid. De nationale overheid zou hierbij niet alleen als bewaker maar vooral ook als initiator moeten optreden. In het grensoverschrijdende verkeer is het per definitie immers zo dat het oplossen van knelpunten en de beantwoording van vragen in eerste instantie via de hoofdsteden van Nederland, België en Duitsland loopt. Dat lijkt misschien een omweg maar is dat niet. De weg voor Limburg zal via Den Haag moeten lopen want, juist vanwege de remmende factor van de grenzen, is een duidelijke actie van het rijk geboden. In de context van de Europese integratie heeft de nationale overheid namelijk toegang tot een steeds uitgebreider en verfijnder institutioneel repertoire om grensoverschrijdende projecten en strategievorming op controleerbare, transparante, effectieve en Europeesrechtelijke wijze gedecentraliseerd en dicht bij de burgers en belanghebbenden vorm en inhoud te geven. Hierbij komt de aandacht meer te liggen op de inhoud en minder op het (her)verdelen van gelden.

Dezentrale Gestaltung

Zur Regionalpolitik gehört auch die Festlegung von Prioritäten für Regionen und zwischen Regionen. Die niederländische Regierung konzentriert sich zurzeit auf das Sofortprogramm für die Randstad. Dafür gibt es zwar gute Gründe, aber auch für Limburg ist ein solches Programm erforderlich. Das heißt aber, dass sich mehr Instanzen für erkennbare Chancen und Notwendigkeiten einsetzen müssen, auch wenn dabei über den Horizont der Staatsgrenzen hinaus gehandelt werden muss.

Das ist sicher kein Zeichen von Schwäche, im Gegenteil. Es ist nämlich unvermeidlich, dass eine Grenzregion bei der Planung ihrer regionalen Strategien abhängig ist vom Staat als Verteidiger niederländischer Interessen im europäischen Kontext. Der niederländische Staat sollte dabei aber nicht nur niederländische Interessen wahrnehmen, sondern auch als Initiator auftreten. Im grenzüberschreitenden Verkehr läuft die Beseitigung von Engpässen und die Lösung von Fragen grundsätzlich über die Regierungen der Niederlande, Belgiens und Deutschlands. Das erscheint vielleicht als Umweg, ist aber keiner. Für Limburg muss der Weg über Den Haag führen. Gerade wegen der hemmenden Wirkung der Grenzen sind wirkungsvolle Maßnahmen auf staatlicher Ebene geboten. Im Kontext der europäischen Integration verfügt der Staat nämlich über ein immer umfangreicheres und verfeinertes institutionelles Arsenal, um grenzüberschreitenden Projekten und Strategieentwicklungen auf überprüfbare, transparente, effektive und europarechtlich konforme Weise dezentralisiert, bürgernah und interessentenbezogen Form und Inhalt zu geben. Dabei liegt der Akzent stärker auf dem Inhalt als auf einer (Um-)Verteilung von Mitteln.

Nieuwe vormen van samenwerking

Een recent aangenomen voorstel van de Europese Commissie heeft tot doel een communautair samenwerkingsinstrument in te stellen waarmee door plaatselijke en regionale overheden in de Gemeenschap samenwerkende groeperingen met rechtspersoonlijkheid kunnen worden opgericht, "Europese groeperingen voor territoriale samenwerking" (EGTS³) genoemd. Het voorstel is een reactie op de vrij algemeen onderschreven constatering dat de lidstaten, regio's en plaatselijke overheden aanzienlijke problemen ondervinden bij de uitvoering en het beheer van acties op het gebied van grensoverschrijdende, transnationale en interregionale samenwerking als gevolg van de uiteenlopende nationale rechtsstelsels en procedures. De mogelijkheid van een EGTS-verordening is optioneel en schrijft niet voor dat grensoverschrijdende samenwerking voortaan moet plaatsvinden op basis van deze verordening. Het biedt een mogelijkheid, geen dwang. De Europese aandacht voor EGTS staat in deze fase van het denken over grensoverschrijdende regionale samenwerking vooral symbool voor het belang dat operationele en werkbare crossnationale samenwerking binnen het raamwerk van de EU geleidelijk krijgt. Het doet recht aan het inzicht dat ambitie en het gebruik maken van de mogelijkheden die crossborder samenwerking aan een regionale, grensoverschrijdende, samenleving biedt onvermijdelijk vraagt om nieuwe vormen van (multi-level) governance, dat wil zeggen hedendaagse vormen van publieke organisatie en verantwoording². Per geval moet vervolgens bezien worden wat de beste vorm is. In de "Verkenning de toekomst van het decentrale bestuur, het decentrale bestuur van de toekomst" heeft de Minister van BZK opgemerkt dat de Anholt- en Benelux-overeenkomst nog geen basis bieden voor publiekrechtelijke samenwerking tussen de decentrale overheden uit drie landen (Nederland, Duitsland en België).

³ zie pagina 056

Neue Formen der Zusammenarbeit

Ein kürzlich unterbreiteter Vorschlag der Europäischen Kommission hat das Ziel, ein Instrument zur Zusammenarbeit innerhalb der Union zu schaffen. Lokale und regionale Gebietskörperschaften sollen einen Verbund mit dem Status einer Rechtspersönlichkeit bilden können, genannt „Europäischer Verbund für territoriale Zusammenarbeit“ (EVTZ).³ Mit diesem Vorschlag reagierte die Europäische Kommission auf die Feststellung fast aller Seiten, dass bei der Durchführung von Maßnahmen im Bereich der grenzüberschreitenden transnationalen und interregionalen Zusammenarbeit Mitgliedstaaten, Regionen und lokale Gebietskörperschaften auf erhebliche Probleme infolge der unterschiedlichen nationalen Rechtssysteme und -verfahren stoßen. Die EVTZ-Verordnung schreibt nicht vor, dass die grenzüberschreitende Zusammenarbeit künftig zwingend auf ihrer Grundlage stattfinden muss. Die europäischen Bemühungen um solche Verbünde symbolisieren in dieser Phase des Nachdenkens über die grenzüberschreitende regionale Zusammenarbeit vor allem die Bedeutung, die eine praktikable operationelle übernationale Zusammenarbeit im Rahmen der EU allmählich erhält. Die Verordnung trägt der Erkenntnis Rechnung, dass die Nutzung der Möglichkeiten, die eine solche Zusammenarbeit grenzüberschreitenden regionalen Gesellschaftsstrukturen bietet, notgedrungen neue Formen einer (Multi-level-)Politik erfordert, d.h. moderne Formen öffentlicher Organisation und Verantwortlichkeit.² Es muss von Fall zu Fall geprüft werden, was dafür die beste Form ist. In der Studie „Verkenning de toekomst van het decentrale bestuur, het decentrale bestuur van de toekomst“ hat das niederländische Innenministerium angemerkt, dass das Anholter und das Benelux-Abkommen noch keine Grundlage für die öffentlich-rechtliche Zusammenarbeit zwischen dezentralen Verwaltungsebenen der drei Staaten (Niederlande, Deutschland und Belgien) darstellen.

³ Siehe Seite 057

Een goede basis voor een dergelijke publieke samenwerking in Zuid-Limburg is volgens de commissie de EGTS-verordening. Een groot voordeel is het feit dat in een EGTS ook de landelijke overheid kan deelnemen. Hierdoor wordt het mogelijk om taken aan een EGTS over te dragen waarbij de landelijke overheden op dezelfde wijze toezicht kunnen uitoefenen als bij bijvoorbeeld een Zelfstandig BestuursOrgaan (ZBO). Het is echter aan meest betrokken overheden zelf om te bezien in hoeverre een EGTS een zinvol arrangement is om op den duur samenwerkingsconstructies bestuurlijk in onder te brengen, te coördineren en te integreren. Wij adviseren in dit advies de mogelijkheid van een EGTS vooral te zien als een alternatief voor grensoverschrijdende samenwerking als er andere mogelijkheden vastlopen of niet mogelijk zijn. Hierdoor kan de grensoverschrijdende samenwerking en daarop gerichte strategieontwikkeling in het belang voor de hele regio Limburg op een moderne, vernieuwende wijze gestalte gegeven worden.

Wederkerigheid

Het is uiteindelijk aan de betrokken (decentrale) overheidsinstanties zelf om te beoordelen of zij in een Europese Groepering voor Territoriale Samenwerking (EGTS) met elkaar zouden willen samenwerken, maar dit dient wel door de betrokken lidstaten mogelijk gemaakt te worden. Daarbij moet bedacht worden dat een EGTS niet de enige mogelijkheid is. Voor grensoverschrijdende samenwerking is creativiteit nodig maar ook een duidelijk oor voor de wensen (en vaak onmogelijkheden) van de buurlanden. Je werkt tenslotte "samen". Andere vormen van grensoverschrijdende en transnationale samenwerking hebben, voor een betekenisvolle inhoud, tenslotte ook de instemming en medewerking van de nationale regeringen van alle lidstaten nodig. Voor het vertrouwen in grensoverschrijdende samenwerking is het in alle gevallen van belang dat ieder van de partijen zich realiseert dat samenwerking impliceert dat dan ook een ieder daar voordeel van moet kunnen hebben. Niet alle "interessante" ontwikkelingen kunnen slechts in één van de afzonderlijke delen neerdalen! Succes is dan ook pas verzekerd als in België en Duitsland hetzelfde pad wordt afgelegd. De provincie Limburg zal een verleidingsstrategie moeten ontwikkelen om het wederkerige voordeel van crossnationale samenwerking aan potentiële partners over de grens helder en aantrekkelijk te maken.

Die EVTZ-Verordnung ist nach Meinung der Kommission Hermans eine gute Grundlage für eine solche öffentliche Zusammenarbeit in Südlimburg. Sie hat den großen Vorteil, dass sich auch der Staat an einem solchen Verbund beteiligen kann. Somit wird es möglich, einem EVTZ Aufgaben zu übertragen, wobei der Staat einen Verbund in ähnlicher Weise beaufsichtigen kann wie beispielsweise ein selbständiges Verwaltungsorgan. Es ist jedoch Sache der Hauptbeteiligten, zu prüfen, inwieweit ein EVTZ eine sinnvolle Konstruktion zur Verankerung, Koordination und Integration langfristiger Kooperationsstrukturen ist. Wir empfehlen, einen EVTZ vor allem dann als eine Alternative für die grenzüberschreitende Zusammenarbeit zu erwägen, wenn andere Möglichkeiten nicht weiterführen. Dadurch kann die grenzüberschreitende Zusammenarbeit und die darauf abzielende Strategieentwicklung im Interesse der gesamten Region Limburg in einer modernen neuen Form Gestalt erhalten.

Wechselseitigkeit

Letztlich haben die beteiligten (dezentralen) Behörden zu entscheiden, ob sie in Form eines europäischen Verbundes für territoriale Zusammenarbeit (EVTZ) miteinander kooperieren wollen. Dafür aber müssen die beteiligten Mitgliedstaaten die Voraussetzungen schaffen. Zu beachten ist, dass ein EVTZ nicht die einzige Möglichkeit darstellt. Für die grenzüberschreitende Zusammenarbeit ist nicht nur Kreativität erforderlich, sondern auch Verständnis für die Wünsche (und oft auch unrealistischen Erwartungen) der Nachbarländer. Schließlich will man ja „zusammen“ arbeiten. Auch andere inhaltlich bedeutsame Formen grenzüberschreitender transnationaler Zusammenarbeit erfordern die Zustimmung und Unterstützung der nationalen Regierungen aller Mitgliedstaaten. Für das Vertrauen in die grenzüberschreitende Zusammenarbeit ist es in allen Fällen wichtig, dass alle Parteien begreifen: Zur Zusammenarbeit gehören beiderseitige Vorteile. Nicht alle „interessanten“ Entwicklungen dürfen nur einem der beteiligten Gebiete zugute kommen! Erfolge sind daher erst dann garantiert, wenn in Belgien und Deutschland derselbe Weg beschritten wird. Die Provinz Limburg muss eine „Verführungsstrategie“ entwickeln, die die potenziellen Partner jenseits der Grenze von den wechselseitigen Vorteilen einer transnationalen Zusammenarbeit überzeugt und sie ihnen schmackhaft macht.

Dit rapport geeft een strategie om de bestaande knelpunten op te lossen. Het vertrekpunt en accent liggen in dit rapport op de mogelijkheden vanuit de optiek van het Nederlandse Limburg en deze mogelijkheden moeten in een volgende fase worden aangevuld en gecompliceerder met vragen, wensen en ambities vanuit de aanpalende grensregio's in België en Duitsland. De commissie ziet in dit proces de Euregio Maas-Rijn als een actieve motor die dit proces moet stimuleren en faciliteren. In een groot aantal gesprekken is een beeld naar voren gekomen dat er vele wensen liggen op het gebied van afstemming, verruiming van mogelijkheden en het wegnemen van barrières. De commissie legt hierbij een visie op tafel van waaruit de discussie over die onderwerpen kan worden aangegaan en doet aanbevelingen over de te volgen weg en werkwijze. De commissie heeft hierin geen keuzes gemaakt. Die keuzes moeten door de provincie (en haar partners in Duitsland en België) worden gemaakt. Hierbij moet ook beseft worden dat een duidelijke prioriteitstelling absoluut noodzakelijk is, al was het alleen maar omdat de financiële middelen nu eenmaal eindig zijn.

Wanneer "Den Haag"⁴ niet ingaat op de kansen die de Euregionale samenwerking biedt dan is dat niet alleen een gemiste kans. Er zullen ook mogelijkheden blijven liggen om daadwerkelijk aan de burgers van de Euregio's te laten zien dat het niet alleen bij mooie woorden blijft als het om Europese integratie gaat. Dat is slecht voor Limburg en voor haar Euregionale partners en uiteindelijk ook voor Nederland, België en Duitsland om de economische voordelen die de regio kan bieden onbenut te laten. De tijd van bestuurlijk remmen door te blijven discussiëren over de verdeling van bevoegdheden is voorbij. Nu moeten knopen worden doorgemaakt en ruimte voor de ontwikkeling van het gebied worden gegeven aan de regionale overheden, bedrijven en burgers.

Ook binnen de provincie zal er aandacht moeten zijn voor een interne organisatie die kan inspelen op een efficiënte aanpak van de grensoverschrijdende samenwerking. Zonder een dergelijke (goede) organisatie zal de uitvoering moeilijk zo niet onmogelijk zijn. Hierbij zou ook aandacht moeten worden gegeven aan de grote hoeveelheid instellingen in de Euregio die op dit moment grensoverschrijdend actief zijn. Om dubbel werk te voorkomen is het hier absoluut noodzakelijk dat er afstemming gaat plaatsvinden.

⁴ en uiteraard ook Brussel, Düsseldorf en Berlijn

Dieser Bericht legt eine Strategie zur Beseitigung der vorhandenen Engpässe vor. Er geht von den aus der Sicht Niederländisch-Limburgs bestehenden Möglichkeiten aus. Diese müssen in einem folgenden Schritt um die Fragen, Wünsche und Ziele der Nachbarregionen in Belgien und Deutschland ergänzt und vervollständigt werden. Die Kommission Hermans sieht die Euregio Maas-Rhein als Motor zur Stimulierung und Förderung dieses Prozesses. In zahlreichen Gesprächen zeichnete sich ab, dass viele Wünsche die Abstimmung, die Erweiterung der Möglichkeiten und die Beseitigung von Hindernissen betreffen. Die Kommission legt ein Leitbild, das die Grundlage für die Diskussion über die einzelnen Themen bilden kann, sowie Empfehlungen über den einzuschlagenden Weg und die Vorgehensweise vor. Die Kommission hat diesbezüglich keine Präferenzen. Darüber haben die Provinz und ihre Partner in Deutschland und Belgien zu entscheiden. Allerdings ist eine klare Prioritätensetzung unverzichtbar, schon deshalb, weil Finanzmittel nun einmal begrenzt sind.

Wenn „Den Haag“⁴ nicht auf die Chancen der euregionalen Zusammenarbeit eingeht, wäre dies mehr als nur eine verpasste Gelegenheit. Damit würde auch auf Chancen verzichtet, den Einwohnern der Euregios praktisch zu demonstrieren, dass es in Bezug auf die europäische Integration nicht bei schönen Worten bleibt. Es wäre schlecht für Limburg, für seine euregionalen Partner und nicht zuletzt für die Niederlande, Belgien und Deutschland, die wirtschaftlichen Vorteile, die die Region bieten könnte, ungenutzt zu lassen. Die Zeit, dass Verwaltungsorgane durch endlose Diskussionsrunden über die Verteilung der Zuständigkeiten Hemmnisse aufwerfen konnten, ist vorbei. Jetzt müssen Nägel mit Köpfen gemacht und den Regionalbehörden, den Unternehmen und den Bürgern Raum für die Entwicklung des Gebiets geboten werden.

Auch innerhalb der Provinz sollte eine interne Organisation geschaffen werden, die die grenzüberschreitende Zusammenarbeit effizient in Angriff nehmen kann. Ohne eine leistungsfähige Organisation ist die Umsetzung schwierig, wenn nicht unmöglich. Dabei sind auch die vielen gegenwärtig grenzüberschreitend aktiven Einrichtungen in der Euregio zu berücksichtigen. Um Doppelarbeit zu vermeiden, ist eine entsprechende Abstimmung absolut notwendig.

⁴ und natürlich auch Brüssel, Düsseldorf und Berlin

Wij hopen dat dit rapport een stimulans mag zijn tot verdere internationale ontwikkeling van Limburg binnen de Euregio's.

Loek Hermans

Willy Claes

Hans-Peter Schmitz

Luc Soete

Theo Toonen

Fred Kuijers (Boer & Croon, secretaris)

Wir hoffen, dass dieser Bericht die weitere internationale Entwicklung Limburgs innerhalb der Euregios stimuliert.

Loek Hermans

Willy Claes

Hans-Peter Schmitz

Luc Soete

Theo Toonen

Fred Kuijers (Boer & Croon, Sekretär)

Opzet

De opdracht

Inhoud van het advies

Ziel

Auftrag

Inhalt der Empfehlung

De opdracht

Op 22 september 2006 is door Provinciale Staten van Limburg het voorstel van het College van Gedeputeerde Staten over het Middenbestuur behandeld. Hierin verwijst het college naar de discussienota van minister Remkes over het Middenbestuur waarin hij aangeeft dat hij, als Limburg daar behoefte aan heeft, grensoverschrijdende publiekrechtelijke samenwerkingsverbanden mogelijk wil maken. Hierin wordt voorgesteld om een externe commissie op te richten die zal kijken naar de internationale positie van Limburg en hoe deze te versterken. Het doel van een dergelijke commissie zou moeten zijn:

- » De commissie dient een impuls te geven aan de internationaliseringsopgave van de provincie Limburg en aan de ambitie van Limburg om zich als Europese provincie te profileren;
- » Beoogd wordt een bestuurlijk platform van bestuurders uit Vlaanderen/Belgisch-Limburg, Nederlands Limburg en NordRhein-Westfalen te creëren, dat als vliegwiel gaat functioneren om het internationale proces goed aan de gang te krijgen. De gedachte hierachter is dat dit bestuurlijke platform in staat moet zijn om daar waar nodig (Vlaanderen/Hasselt, Den Haag, Düsseldorf/Berlijn) deuren te openen en barrières weg te nemen ten faveure van majeure grensoverschrijdende ontwikkelingen/projecten (zoals bijvoorbeeld op het gebied van aansluiting op Europese infrastructuur, innovatie, onderwijs/universiteiten, Greenport Venlo/Floriade, energie (Avantis), grensoverschrijdende medische zorg);
- » Het internationale bestuurlijke proces om van Limburg een internationale (top)regio samen met Belgisch-Limburg en delen van NRW te creëren, staat voorop. Het instellen van formele publiekrechtelijke organen met juridische bevoegdheden is niet op korte termijn aan de orde, maar op de lange termijn wellicht wel; ook hierover zal de commissie adviseren.

De commissie is in de periode tot eind 2006 tot stand gekomen en bestond uit Loek Hermans als voorzitter met als leden Willy Claes, Hans-Peter Schmitz, Luc Soete en Theo Toonen. Als secretaris fungeerde Fred Kuijers (Boer & Croon).

Auftrag

Am 22. September 2006 wurde im limburgischen Provinzparlament (Provinciale Staten) die Vorlage der Provinzregierung (College van Gedeputeerde Staten) über die mittlere Verwaltungsebene behandelt. Dabei verwies die Provinzregierung auf das entsprechende Diskussionspapier von Minister Remkes mit der Zusicherung, dass er Limburg bei Bedarf grenzüberschreitende öffentlich-rechtliche Kooperationsverbünde ermöglichen wolle. In dem Papier wurde vorgeschlagen, eine externe Kommission zu bilden, die die internationale Position der Provinz und Maßnahmen zu deren Stärkung prüfen könne. Ziel der Kommission sollten sein:

- » Die Kommission soll der Internationalisierung der Provinz Limburg und deren Ambitionen zur Profilierung als europäische Provinz entscheidende Impulse geben.
- » Schaffung einer Verwaltungsplattform, bestehend aus Beamten aus Flandern/Belgisch-Limburg, Niederländisch-Limburg und Nordrhein-Westfalen, die als Schwungrad zur erfolgreichen Inangsetzung eines entsprechenden internationalen Prozesses fungiert. Dahinter steht der Gedanke, dass die Verwaltungsplattform imstande sein muss, erforderlichenfalls Türen zu öffnen (in Hasselt/Flandern, Den Haag und Düsseldorf/Berlin) und Barrieren für große grenzüberschreitende Entwicklungen/Projekte aus dem Weg zu räumen (beispielsweise beim Anschluss an die europäische Infrastruktur, bei Innovationen, im Bildungswesen, bei Greenport Venlo/Floriade, bei der Energiegewinnung (Avantis) oder der grenzüberschreitenden Gesundheitsversorgung).
- » Im Vordergrund steht der internationale Verwaltungsprozess, mit dem aus Niederländisch- und Belgisch-Limburg sowie Teilen von NRW eine internationale (Spitzen-)Region geschaffen werden soll. Die Gründung formaler öffentlich-rechtlicher Organe mit Rechtsbefugnissen steht in unmittelbarer Zukunft nicht auf der Tagesordnung, sondern vielleicht längerfristig. Auch dazu soll die Kommission eine Empfehlung abgeben.

Die Kommission wurde Ende 2006 gebildet. Ihr gehörten Loek Hermans als Vorsitzender sowie Willy Claes, Hans-Peter Schmitz, Luc Soete und Theo Toonen an. Als Sekretär fungierte Fred Kuijers (Boer & Croon).

Inhoud van het advies

Het advies behandelt de internationale samenwerkingsmogelijkheden voor Limburg. Het moge duidelijk zijn dat het, gezien de beschikbare tijd, onmogelijk was om een volledig overzicht van deze mogelijkheden te geven. Allereerst wordt aandacht besteed aan de problematiek en de mogelijke kansen⁵ uitmondend in een door de commissie geadviseerde strategie⁶.

Het advies concentreert zich vervolgens op een viertal hoofd thema's:

- » Arbeidsmarkt en economie⁷
- » Onderwijs en kennis⁸
- » Zorg⁹
- » Verbindingen en infrastructuur¹⁰

Hierna worden de conclusies en aanbevelingen¹¹ nog eens samengevat.

⁵ Zie pagina 023

⁶ Zie pagina 044

⁷ Zie pagina 067

⁸ Zie pagina 075

⁹ Zie pagina 083

¹⁰ Zie pagina 087

¹¹ Zie pagina 100

Inhalt der Empfehlung

Die Empfehlung behandelt die Möglichkeiten der internationalen Zusammenarbeit für Limburg. Es dürfte klar sein, dass angesichts der verfügbaren Zeit keine komplette Übersicht der bestehenden Möglichkeiten gegeben werden konnte. Zunächst werden die Problematik und eventuellen Chancen⁵ beleuchtet, die in die von der Kommission schließlich empfohlene Strategie⁶ einfließen.

Die Empfehlung konzentriert sich im Weiteren auf vier Hauptthemen:

- » Arbeitsmarkt und Wirtschaft⁷
- » Bildung und Wissen⁸
- » Gesundheitsversorgung⁹
- » Verbindungen und Infrastruktur¹⁰

Danach folgt die Zusammenfassung mit den nochmals kurzgefassten Empfehlungen.¹¹ Das Inhaltsverzeichnis ist am Schluss zu finden.¹²

⁵ Siehe Seite 024

⁶ Siehe Seite 045

⁷ Siehe Seite 068

⁸ Siehe Seite 076

⁹ Siehe Seite 084

¹⁰ Siehe Seite 088

¹¹ Siehe Seite 101

Problematiek en kansen

Algemeen

Limburg in hedendaags regionaal perspectief

Mobiliteit

Kennismaatschappij en kennisinfrastructuur

Grensoverschrijdende vestigingslocaties

Ruimtelijk Waterbeheer

Onderwijs en talen

Zorg en vergrijzing

Limburg in economisch perspectief

De noodzaak voor een nieuwe aanpak

Problematic und Chancen

Allgemeines

Limburg in heutiger regionaler Perspektive

Mobilität

Wissensgesellschaft und Wissensinfrastruktur

Grenzüberschreitende Standorte

Räumliche Wasserbewirtschaftung

Bildungswesen und Sprachen

Gesundheitsversorgung und Überalterung

Limburg in wirtschaftlicher Perspektive

Ein neuer Ansatz ist notwendig

Algemeen

De constatering dat de naaste buren voor de ontwikkeling van Limburg van groot belang zijn is bepaald niet nieuw. Wel is het zo dat de noodzaak van samenwerking steeds meer wordt ervaren en gedeeld. Daar waar in het verleden grensregio's vaak met de ruggen tegen elkaar stonden waardoor er grote "niemandslanden" ontstonden, zie je nu in toenemende mate dat de landen zich omkeren en "face to face" de voordelen van samenwerken er- en herkennen.

De complexiteit van deze samenwerking is echter groot, wat vaak resulteert in tijdrovende processen, patstellingen en bestuurlijke verlamming. Overkoepelende "bestuurlijke doorzettingsmacht" ontbreekt. Die zal men zelf moeten organiseren. De planning, maar ook de regelgeving is meestal niet gebaseerd op samenwerking met andere landen maar voornamelijk op de bestaande bestuurlijke wensen binnen de nationale, cq. deelstatelijke parlementen en regeringen. En de bestuurlijke hoofdsteden liggen, wat kenmerkend is voor de meeste grensregio's in Europa, in zowel Duitsland, België als in Nederland ver weg van de grensregio's.

Daarnaast is er ook bij gebrek aan een overkoepelende "marktmeester" juist in de grensregio's een verhoudingsgewijs grote kans op "marktfalen". Samenhangende markten voor wonen, zorg, onderwijs en arbeid zijn verdeeld over verschillende landen, elk met hun eigen regimes waardoor het in vergelijking tot andere, in territoriaal opzicht vergelijkbare regio's nog moeilijker is om het, (bestuurs)grensoverschrijdende, regionale aanbod effectief en efficiënt af te stemmen op de grensoverschrijdende regionale vraag. In een grensgebied zijn er van nature vele marktverstoringen die door het ontbreken van een overkoepelende regulator minder gemakkelijk tot een oplossing kunnen worden gebracht.

Externe effecten van beslissingen aan de ene kant van de grens ten opzichte van eenheden en belangen aan de andere kant worden niet, of niet volledig, meegenomen in de afweging en besluitvorming, wat leidt tot suboptimale of stagnerende besluitvorming. Men kan denken aan het lozingsbeleid of oppervlaktewaterverontreiniging, maar ook aan het aantrekk van bedrijven aan de ene kant van de grens die primair zorgen voor werkgelegenheid aan de andere kant.

Allgemeines

Die Feststellung, dass die Nachbarregionen für die Entwicklung Limburgs von großer Bedeutung sind, ist natürlich nicht neu. In letzter Zeit wächst jedoch das Bewusstsein dafür, wie notwendig eine Zusammenarbeit ist. Während in der Vergangenheit die Grenzregionen oft mit dem Rücken zueinander operierten, so dass ein großes „Niemandland“ entstand, ist nun ein wachsendes Sichzuwenden zu beobachten. Die Vorteile einer Kooperation „Face to Face“ werden anerkannt und geschätzt.

Wegen der erheblichen Komplexität der Zusammenarbeit sind jedoch die Prozesse oft zeitaufwändig und kommt es zu Pattstellungen und Stillstand. Eine Institution mit Entscheidungsbefugnis fehlt. Sie müsste geschaffen werden. Die Planungen, aber auch die Vorschriften sind meist nicht das Ergebnis der Zusammenarbeit mehrerer Staaten, sondern beruhen überwiegend auf den Wünschen der nationalen bzw. föderalen Parlamente und Regierungen. Für Limburg gilt ebenso wie für die meisten anderen europäischen Grenzregionen, dass die Regierungen (Deutschlands, Belgiens und der Niederlande) und die Hauptstädte weit weg sind.

Außerdem besteht wegen des Fehlens eines aufsichtsführenden „Marktmeisters“ insbesondere in den Grenzregionen die verhältnismäßig große Gefahr des „Marktversagens“. Die Wohnungs-, Gesundheits-, Bildungs- und Arbeitsmärkte in den verschiedenen Ländern sind zwar miteinander verflochten, aber in jedem Staat gelten andere gesetzliche Bestimmungen, so dass es im Gegensatz zu territorial vergleichbaren Regionen hier noch schwieriger ist, ein (Verwaltungs-)Grenzen übersteigendes regionales Angebot effektiv und effizient auf die grenzüberschreitende regionale Nachfrage abzustimmen. Die in einem Grenzgebiet naturgemäß entstehenden vielen Marktverzerrungen lassen sich wegen des Fehlens einer gemeinsamen Regulierungsinstanz weniger leicht beseitigen.

Die externen Auswirkungen von Entscheidungen auf einer Seite der Grenze auf Gebietskörperschaften und Interessen auf der anderen Seite werden nicht oder nicht vollständig in Abwägung und Entscheidungsfindung einbezogen. Dadurch verlaufen Entscheidungsfindungsprozesse wenig befriedigend oder stagnieren. Zu denken ist etwa an die Abwassereinleitung oder die Oberflächenwasserverunreinigung oder an die Ansiedlung von Unternehmen, die überwiegend für Arbeitsplätze auf der anderen Seite der Grenze sorgen.

Het beheer van gemeenschappelijke (natuurlijke) gebruiksgoederen, zoals onderwaterbekkens en grondwatersystemen, is verdeeld over verschillende gebruikersgroepen in verschillende landen. Dat leidt op den duur gemakkelijk tot “overgebruik” en uitputting van deze natuurlijke hulpbronnen. Er is geen bestuurlijke instantie die dit “algemene belang” in de regio vertegenwoordigt. Schaalvoordelen, bijvoorbeeld in de context van aanbestedingen in het openbaar vervoer of infrastructurele samenwerking in het duurzame waterbeheer, komen minder snel in beeld en worden soms zelfs in het geheel niet als probleem of samenwerkingsmogelijkheid herkend.

Het is in een reguliere marktsituatie al moeilijk om de besluitvorming over collectieve goederen zoals vervoersinfrastructuren, de locatie van hoogwaardige, strategische bedrijfsterreinen of mainports en “vervoershubs” tussen verschillende lokale overheden goed en besluitvaardig te organiseren. Wanneer er nationale grenzen en nationale belangen in het geding zijn wordt dit nog lastiger.

Door het ontbreken van een overkoepelende overleg- en besluitvormingsstructuur is de kans ook groter dat gezamenlijke belangen in plaats van in samenwerking en gemeenschappelijke probleemoplossing uitmonden in een moeilijk beheersbaar conflict of op zijn minst eindigt in een verwijtende sfeer over en weer. De geschiedenis van het bestuurlijke grensverkeer kent talloze voorbeelden, zoals recent weer bleek uit een brief van premier Verhofstadt aan premier Balkenende over de plannen van de gemeente Maastricht om Nederlandse coffeeshops dicht bij de Belgische grens met Maastricht te vestigen, los van wat men verder inhoudelijk van een dergelijk casus mag vinden.

De begrenzing, structuur en beleving van de vraagstukken, problemen en mogelijke kansen sluiten in grensregio's zoals Limburg in vele gevallen, en vaak op strategische punten, niet aan bij de structuur, begrenzing en wijze waarop de maatschappelijke en politiek-bestuurlijke besluitvorming is georganiseerd. Dit leidt tot de paradox van de grensoverschrijdende samenwerking. Naarmate de contacten en de belangen over de grenzen heen groeien, wordt die samenwerking eerder moeilijker dan makkelijker. Het vermogen om gemeenschappelijke beslissingen te nemen in zaken die aan weerszijden van een grens van steeds groter belang zijn neemt dan eerder af dan toe. Voorheen wilde een “informele” en pragmatische werkwijze op basis van persoonlijke relaties nog wel eens uitkomst bieden. De effectiviteit, om van de legitimiteit maar niet te spreken, van die werkwijze neemt echter af naarmate de zakelijke, politieke of bestuurlijke belangen groter worden. Positief geformuleerd: de eisen die worden gesteld aan de kwaliteit van besluitvormingstructuren en -processen en de mensen die deze moeten managen, neemt toe. Voor de commissie betekent dit dat naast de vanzelfsprekende aandacht voor inhoud ook aandacht voor de bestuurlijke vorm, “de structuur”, en het proces nodig is.

Die Bewirtschaftung gemeinsamer (natürlicher) Gebrauchsgüter wie Grundwasserbecken und -systeme verteilt sich auf die Wasserverbände mehrerer Länder. Das kann längerfristig leicht zu einem „Überverbrauch“ und zur Erschöpfung der natürlichen Quellen führen. Es gibt keine Verwaltungsinstanz, die für das „Allgemeininteresse“ der Region zuständig wäre. Daher ist es nicht selbstverständlich, dass beispielsweise die Größenvorteile gemeinsamer Ausschreibungen im Bereich des öffentlichen Verkehrs oder von Infrastrukturvorhaben für die nachhaltige Wasserbewirtschaftung genutzt werden, ja manchmal werden sie nicht einmal als Problem oder Kooperationsmöglichkeit erkannt.

Schon auf einem regulären Markt ist es schwierig, die Entscheidungsfindung der lokalen Verwaltungen über öffentliche Güter wie Verkehrsinfrastrukturen, Standorte für hochwertige strategische Gewerbegebiete, „Mainports“ oder „Transport-hubs“ gut und entscheidungsfreudig zu organisieren. Noch komplizierter wird es, wenn auch noch nationale Grenzen und nationale Interessen berührt sind.

Die fehlende gemeinsame Beratungs- und Entscheidungsfindungsstruktur erhöht die Gefahr, dass gemeinsame Interessen nicht zu Zusammenarbeit und gemeinsamen Problemlösungen, sondern entweder zu einem schwer beherrschbaren Konflikt oder mindestens zu einem Klima wechselseitiger Vorwürfe führen. Aus der Geschichte des amtlichen Grenzverkehrs sind dafür viele Beispiele bekannt. So schickte erst kürzlich der belgische Ministerpräsident Verhofstadt dem niederländischen Ministerpräsidenten Balkenende einen Beschwerdebrief bzgl. der Pläne Maastrichts, niederländische Coffeeshops nahe der belgischen Grenze zu Maastricht zuzulassen. Dahingestellt sei, was man inhaltlich von diesem Sachverhalt hält.

Die Einschränkungen, Strukturen und Wahrnehmungen anstehender Fragen, Probleme und eventueller Chancen harmonisieren in einer Grenzregion wie Limburg in vielen Fällen - und oft in strategischen Punkten - nicht mit den Strukturen, Einschränkungen und Verfahren, die die gesellschaftliche und politisch-amtliche Entscheidungsfindung regeln. Dadurch entsteht das Paradox der grenzüberschreitenden Zusammenarbeit: Sie wird mit zunehmenden grenzüberschreitenden Kontakten und Interessen eher schwieriger als leichter. Die Fähigkeit zu gemeinschaftlichen Entscheidungen in Sachfragen von steigender Bedeutung für beide Seiten der Grenze nimmt daher eher ab als zu. Früher konnten noch „informelle“ und pragmatische persönliche Kontakte Hindernisse aus dem Weg räumen. Die Effektivität eines solchen Vorgehens nimmt jedoch - abgesehen von seiner Legitimität - mit den größeren sachlichen, politischen und amtlichen Interessenlagen ab. Positiv formuliert: Die Anforderungen, die an die Qualität der Entscheidungsstrukturen und -verfahren und an die dafür verantwortlichen Personen gestellt werden, nehmen zu. Die Kommission Hermans stellt daher fest, dass nicht nur die inhaltliche Seite, sondern auch die verwaltungstechnische Abwicklung, also „Strukturen“ und „Prozesse“, beleuchtet werden muss.

Limburg in hedendaags regionaal perspectief

Limburg is, binnen Nederland, de provincie met de grootste buitenlandse grens. Zuid-Limburg bijvoorbeeld heeft 220 kilometer grens met Duitsland en België en amper acht kilometer aan grenzen met de rest van Nederland¹³. Vanuit Maastricht kost het per auto ongeveer 1 uur reistijd om Düsseldorf of Brussel te bereiken terwijl de reistijd naar Den Haag een kleine 3 uur bedraagt.

Landelijk begint, mede onder invloed van de activiteiten van de Holland 8¹⁴ en de Commissie Kok¹⁵, de aandacht voor het landsdelige regiodenken ook politiek en bestuurlijk aan aandacht te winnen. Het heeft vooralsnog geresulteerd in een projectminister Urgentieprogramma Randstad die namens de Regering verantwoordelijk is voor de Randstad als geheel. Deze is om te beginnen belast om als onderdeel van het 100-dagen plan van het nieuwe kabinet te komen tot een urgentieprogramma, de desbetreffende Minister van V&W zelf spreekt systematisch van een "versnellingsagenda", voor de Randstad. De Randstad is erkend als een policentrische, meerkernige, grootstedelijke regio. Na een kleine twee decennia discussie, die al terug gaat tot de Commissie Montijn (1989), wil men nu proberen om daarbinnen meer verband en samenhang te scheppen. In de aandachtspunten die werden meegegeven aan de Commissie Kok en die nu een rol spelen in de opzet en ontwikkeling van urgentieprogramma's voor de kortere en de langere termijn wordt aandacht besteed aan:

- » mobiliteit en bereikbaarheid via zorg voor de verkeers- en vervoersinfrastructuur (vooral ook openbaar vervoer)
- » de kennisinfrastructuur
- » de selectieve vestiging en territoriale verdeling van hoogwaardige (kenniseconomische) bedrijventerreinen ("toplocaties") en
- » het vraagstuk van de verstedelijking in relatie tot de verhouding tussen "groen en blauw".

¹³ Heel Limburg heeft circa 350 km grens met het buitenland

¹⁴ De Commissarissen van de Koningin van Noord-Holland, Zuid-Holland, Utrecht, Flevoland en de Burgemeesters van Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht

¹⁵ Adviescommissie Versterking Randstad

Limburg in heutiger regionaler Perspektive

Limburg ist die Provinz der Niederlande mit der längsten Außengrenze. Südlimburg hat 220 Grenzkilometer mit Deutschland und Belgien und kaum acht Kilometer Grenze mit den übrigen Niederlanden.¹³ Aus Maastricht erreicht man per Pkw in etwa einer Stunde Düsseldorf und Brüssel, braucht aber knapp drei Stunden bis Den Haag.

Auf staatlicher Ebene gewinnt, auch unter Einfluss der Tätigkeit der „Holland 8“¹⁴ und der Kommission Kok¹⁵, das Regiondenken der Landesteile politisch und verwaltungstechnisch allmählich an Bedeutung. Das hat zur Berufung eines „Projektministers“ geführt, der im Auftrag der Regierung für das Sofortprogramm der Randstad und für die Randstad insgesamt zuständig ist. Die betreffende Ministerin für Verkehr, Wasserwirtschaft und öffentliche Arbeiten hatte zunächst die Aufgabe, im Rahmen des 100-Tage-Plans der neuen Regierung ein Sofortprogramm vorzulegen. Sie selbst spricht systematisch von einer „Beschleunigungsagenda“ für die Randstad.

Die Randstad gilt als polyzentrische und mehrkernige großstädtische Ballungsregion. Nach fast zwei Jahrzehnten der Diskussion, die mit der Kommission Montijn (1989) begann, soll nun versucht werden, in der Randstad mehr Zusammenhang herzustellen. Bei den Schwerpunkten der Kommission Kok, die bei Inhalt und Entwicklung des kurz- und längerfristigen Sofortprogramms eine Rolle spielen, geht es um:

- » Mobilität und Erreichbarkeit über eine bessere Verkehrs- und Transportinfrastruktur (vor allem für öffentliche Verkehrsmittel)
- » die Wissensinfrastruktur
- » die gezielte Unternehmensansiedlung und die territoriale Verteilung hochwertiger Gewerbegebiete („Spitzenstandorte“ der Wissensökonomie) und
- » die Frage der Verstädterung in Zusammenhang mit dem Verhältnis von „Grün und Blau“ (Natur- und Wassergebieten).

¹³ Die gesamte Provinz Limburg hat insgesamt rund 350 km Auslandsgrenzen.

¹⁴ Die Kommissare der Königin von Nordholland, Südholland, Utrecht und Flevoland und die Bürgermeister von Amsterdam, Rotterdam, Den Haag und Utrecht.

¹⁵ Beratungsausschuss zur Stärkung der Randstad.

Dit laatste betekent dat, mede in relatie tot de discussie over klimaatverandering, de aandacht in de Randstad uitgaat naar een duurzame ruimtelijke waterstrategie in relatie tot moderne eisen van eisen van verstedelijking en natuurbeheer, binnen de Randstad gaat het daarbij natuurlijk vooral om het Groene Hart.

Gebruiken wij dit policentrische concept van de Randstad ter illustratie van de grensoverschrijdende regionale problematiek als “benchmark” en kijken we met deze “Randstedelijke bril” naar de (grensoverschrijdende) Regio Limburg, dan zien we overeenkomsten maar ook duidelijke verschillen.

De verschillen komen vooral neer op het feit dat er in dit gebied in 3 landen 3 talen worden gesproken. Door de federale structuren van België en Duitsland, nog afgezien van de complexe bestuursstructuur in België en het feit dat NRW in diverse opzichten groter is dan Nederland, wordt bestuurlijke samenwerking er ook niet eenvoudiger op gemaakt.

In een artikel getiteld “van Randstad naar Eurodelta” stelt Doesburg (eerste kamerlid PvdA, en directeur NUON Duitsland) dat er sprake is van een Randstadfixatie in de Nederlandse politiek. Van de FES-middelen is 88% in de Randstad terechtgekomen. Om dit te rechtvaardigen wordt de Randstad gepresenteerd als de motor van de Nederlandse economie. Doesburg stelt dat dit ten onrechte is omdat een goede beschouwing van de ontwikkeling van Nederland in de laatste decennia laat zien dat de grootste groei in Brabant en delen van daaraan grenzende provincies is gerealiseerd, terwijl de kapitaalstroom van overheidsmiddelen vooral richting Randstad is gegaan.

Als we in navolging van bijvoorbeeld de Raad voor Verkeer en waterstaat onze blik verbreden van de Randstad naar de zogenaamde Eurodelta, dan zien we dat Nederland deel uitmaakt van een sterk verstedelijkt gebied in Noord-West Europa met een enorme economische potentie. Dit gebied, dat Vlaanderen, delen van Wallonië en de Duitse deelstaat Noordrijn-Westfalen omvat, heeft sterke metropoolkarakteristieken.

De nationale visie op de ruimtelijk-economische ontwikkeling van Nederland is dringend aan revisie toe. België en Noordrijn-Westfalen dienen betrokken te zijn bij de ontwikkeling van die nieuwe visie. Hierbij zijn de Eurodelta als distributiedelta en als kennisdelta de centrale richtingen.

Kijken wij naar Limburg vanuit de aandachtspunten die landelijk in de hedendaagse discussie over regio/landsdeelvorming (met betrekking tot de Randstad) worden gehanteerd, dan ontstaat aanvullend het volgende beeld:

Mobiliteit

Zoals in de meeste grensregio's is het vervoersnetwerk in Limburg in de eerste plaats georganiseerd vanuit het landelijk nationaal perspectief. Centrale doelstelling daarbij is burgers uit de grensregio's gemakkelijk en snel naar de hoofdstedelijke regio's te brengen. Dit geldt voor het wegennet en vooral voor het spoorwegnet. Internationale verbindingen doorkruisen eventueel de grensregio maar hebben geen regionale functie. Zo komt het dat Zuid-Limburg één van de hoogste spoordensiteiten heeft in Nederland maar dat wat grensoverschrijdende verbindingen betreft, Limburg in het westen naar Vlaanderen geen enkele spoorverbinding heeft, en verder met Wallonië één en met Duitsland twee. Voor de Euregionale burger betekent dit dat grensmobiliteit met openbaar vervoer moeilijk en duur is¹⁶. De commissie vindt het volstrekt onbegrijpelijk dat in Nederland grensoverschrijdende treinverbindingen niet geregeld zijn. De zorg voor een treinverbinding houdt in Nederland (wat betreft lokale verbindingen) op bij het laatste station voor de grens. Hierdoor wordt het openbaar vervoer volstrekt niet gestimuleerd.

Hetzelfde geldt overigens ook voor mobiele communicatie. Een inwoner van Zuid-Limburg zal in zijn mobiliteit binnen de Euregio opnieuw geconfronteerd worden met hogere kosten, vooral als hij niet oplet met welk netwerk hij verbonden is. Het feit dat grensmobiliteit hogere kosten met zich meebrengt, betekent dat onvoldoende gebruik zal gemaakt worden van de groei en ontwikkelingsmogelijkheden van de omliggende regio's en dat het complete geografische groeipotentieel van de regio onvoldoende benut zal worden. Datzelfde geldt trouwens ook voor de andere grensregio's.

¹⁶ Ten opzichte van de autoreistijd van ruim 1 uur per auto kost een treinreis tussen Maastricht en Düsseldorf gemiddeld meer dan 3 uur waarbij vele malen moet worden overgestapt.

Mobilität

Wie in den meisten Grenzregionen wurde das Verkehrsnetz in Limburg unter gesamtstaatlichen Gesichtspunkten aufgebaut. Hauptziel war, die Einwohner der Grenzregionen bequem und schnell in die Hauptstadt bzw. deren Umland zu bringen. Das gilt für das Straßennetz, aber insbesondere für das Schienennetz. Internationale Verbindungen queren eventuell die Grenzregionen, haben aber keine regionale Funktion. Aus diesem Grund hat Südlimburg zwar in den Niederlanden die höchste Schienennetzdichte, aber Richtung Westen, nach Flandern, nicht eine einzige grenzüberschreitende Bahnverbindung, nach Wallonien nur eine und nach Deutschland zwei. Für die Einwohner der Euregio ist folglich Grenzmobilität mit öffentlichen Verkehrsmitteln schwer zu verwirklichen und zudem teuer.¹⁶ Der Kommission ist es vollkommen unverständlich, dass in den Niederlanden nicht für grenzüberschreitende Eisenbahnanschlüsse gesorgt wird. Die Regionalzüge enden auf dem letzten niederländischen Bahnhof vor der Grenze. Dadurch wird die Nutzung öffentlicher Verkehrsmittel in keiner Weise stimuliert.

Dasselbe gilt übrigens für den Mobilfunk. Ein Einwohner Südlimburgs wird auch hier im Grenzverkehr mit höheren Kosten belastet, vor allem wenn er nicht aufpasst, mit welchem Netz er verbunden ist.

Die höheren Kosten der Grenzmobilität bedeuten, dass von den Wachstums- und Entwicklungsmöglichkeiten der umringenden Regionen kein voller Gebrauch gemacht wird und dass das geografische Wachstumspotenzial der Region nicht ausgeschöpft wird. Ähnliches gilt übrigens für andere Grenzregionen.

¹⁶ Während eine Autofahrt von Maastricht nach Düsseldorf gut 1 Stunde dauert, braucht man mit dem Zug im Durchschnitt 3 Stunden bei mehrfachem Umsteigen.

Kennismaatschappij en kennisinfrastructuur

Het LWV-rapport Kennis Index Zuid-Nederland (mei 2004) toont aan hoe de Zuid-Nederlandse en Zuid-Limburgse economie in het bijzonder gekenmerkt worden door de uitzonderlijk lage overheidsinvesteringen in kennis in verhouding tot andere regio's in Europa en in Nederland in het bijzonder. In dit opzicht lijkt Zuid-Nederland op Vlaanderen: een zeer sterke aanwezigheid van private kennisinvesteringen en een onderinvestering op het gebied van kennis vanuit de publieke sector. Echter de kennisintensiteit en -variëteit van de Euregio behoort tot één van de hoogste binnen Europa. Het moet zeker voor een gedeelte mogelijk zijn deze onderinvestering vanuit de publieke sector te ondervangen door betere samenwerking tussen private en publieke kenniscentra over de grenzen heen, gedeeltelijk door groter beroep te doen op publieke middelen ten behoeve van kennisinvesteringen in de regio¹⁷.

Grensoverschrijdende vestigingslocaties

Een duidelijk voorbeeld van een grensoverschrijdend bedrijventerrein in de Limburgse regio is Avantis. De problemen¹⁸ die hier worden tegengekomen geven een goed beeld van de knelpunten van de verschillen in regelgeving tussen Duitsland en Nederland.

In een binationale werkgroep, waarin rijk, provincie en gemeenten waren vertegenwoordigd, is bekeken hoe de economische samenwerking in grensoverschrijdende bedrijventerreinen gestimuleerd kan worden. Hoewel (mede dankzij het derde protocol dubbele belastingheffing tussen Nederland en Duitsland) de vennootschapsbelasting nu duidelijk geregeld lijkt te zijn, zijn er nog veel regelingen die niet op elkaar zijn afgestemd. Als voorbeeld kan worden genoemd dat er binnen Avantis twee procedures moeten worden doorlopen (voor gebouwen die echt op de grens staan). Omdat de bouwvoorwaarden in Duitsland strenger zijn dan in Nederland valt dat in de praktijk mee omdat de eisen in Nederland lager zijn. De aanvraag in Duitsland voldoet dus ook aan de Nederlandse eisen. Maar op het gebied van energievoorziening kan er binnen Avantis, doordat er een Nederlandse aansluiting is, geen gebruik worden gemaakt van Duitse regelingen. Er is dan ook duidelijk behoefte aan een openbaar lichaam waarin vergunningverlening, subsidieregelingen (van Aken, Heerlen et cetera et cetera) en dergelijke worden samengevoegd en dat bevoegd is om hierover besluiten te nemen.

¹⁷ De versnellingsagenda is hiervan een goed voorbeeld.

¹⁸ Er zijn meerdere voorbeelden te noemen variërend van 'simpele' problemen op het gebied van bewegwijzering of postbestelling die moeizaam of niet oplosbaar blijken.

Wissengesellschaft und Wissensinfrastruktur

Der Bericht des limburgischen Arbeitgeberverbands LWV „Kennis Index Zuid-Nederland“ vom Mai 2004 weist für die Wirtschaft der südlichen Niederlande und insbesondere Südlimburgs im Vergleich zu anderen europäischen und insbesondere anderen niederländischen Regionen auffallend niedrige staatliche Investitionen in den Wissensbereich aus. In dieser Hinsicht ähneln die südlichen Niederlande Flandern: sehr kräftige private Wissensinvestitionen und zu niedrige Investitionen des öffentlichen Sektors in den Bereich Wissen. Dennoch sind die Wissensintensität und -vielfalt in der Euregio mit am höchsten in ganz Europa. Es muss möglich sein, die Unterinvestitionen der öffentlichen Hand in der Region teils durch bessere Zusammenarbeit zwischen privaten und öffentlichen Wissenszentren über die Grenzen hinweg, teils durch höhere Inanspruchnahme öffentlicher Mittel für Wissensinvestitionen zu kompensieren.¹⁷

Grenzüberschreitende Standorte

Ein Beispiel für ein grenzüberschreitendes Gewerbegebiet in der Region Limburg ist Avantis. Die Probleme¹⁸, die dabei zu überwinden sind, vermitteln einen guten Eindruck von den Schwierigkeiten mit unterschiedlichen gesetzlichen Bestimmungen in Deutschland und den Niederlanden.

Eine binationale Arbeitsgruppe, in der Provinz, Städte und Gemeinden vertreten waren, hat geprüft, wie die wirtschaftliche Zusammenarbeit in grenzüberschreitenden Gewerbegebieten stimuliert werden könnte. Obwohl jetzt (u.a. dank des dritten Protokolls zur Doppelbesteuerung zwischen den Niederlanden und Deutschland) die Körperschaftssteuer klar geregelt scheint, sind noch viele weitere Vorschriften nicht aufeinander abgestimmt. So müssen beispielsweise im Gewerbegebiet Avantis trotz der strengeren Bauvorschriften in Deutschland zwei Verfahren für Gebäude, die auf der Grenze errichtet werden, durchlaufen werden. In der Praxis bereitet dieser Umstand aufgrund der weniger strengen Anforderungen in den Niederlanden jedoch weniger Probleme, denn eine in Deutschland erteilte Genehmigung genügt auch den niederländischen Anforderungen. Bei der Energieversorgung des Gewerbegebiets aber können die Unternehmen wegen des Anschlusses an das niederländische Stromnetz die deutschen Regelungen nicht nutzen. Daher besteht eindeutig Bedarf an einer öffentlichen Körperschaft, die Genehmigungsverfahren, Subventionierungsregelungen u.Ä. (zu beantragen in Aachen, Heerlen usw. usw.) zusammenfasst und befugt ist, die betreffenden Entscheidungen zu treffen.

¹⁷ Ein positives Beispiel dafür ist die Beschleunigungsagenda.

¹⁸ Es lassen sich Beispiele von „einfacher“ Straßenbeschilderung bis zur Postzustellung nennen, die nur mühsam oder gar nicht lösbar erscheinen.

Ruimtelijk Waterbeheer

Heeft de Randstad het Groene Hart, in de Limburgse context is niet voor niets destijds voor de naam Euregio Maas-Rijn gekozen. Waterbekkens zijn immers geografisch geïntegreerde gebieden waarop nationale grenzen geen vat hebben. Het is niet alleen ten tijde van een al dan niet vermeende hype op het vlak van de klimaatverandering, dat water als ordenend principe de aandacht afdwingt. Zelfs ten tijde van de scheiding binnen Europa tussen de communistische regimes en de vrije markt economieën, bleven rivieren en waterbekkens de scheiding elke dag weer ter discussie stellen. Met de verwachte klimaatveranderingen, stellen zich alleen steeds meer grensoverschrijdende vragen rond waterbeheer. Daarbij zijn de belangen van de geografische gebieden die zich stroomafwaarts bevinden steeds meer afhankelijk van beslissingen die stroomopwaarts genomen worden. De Euregio omvat in zowel Wallonië als Duitsland een belangrijk toevoergebied naar zowel Maas en Rijn. Terwijl de waterbeheerdiscussie, de prioritaire onderzoek- en technologische sleutelgebieden in Nederland gedomineerd wordt door de zorg om stijging van de zeespiegel en waterdruk in gebieden die onder de zeespiegel liggen, is de beheersdiscussie in de Euregio van een andere aard: verdere regulering van de afvoer, zuivering en controle op lozing, ruimtelijke ordening, etc. Een verder gemeenschappelijk waterbeheer binnen het kader van de Euregio Maas-Rijn waarbinnen middelen en bevoegdheden overgedragen worden in functie van een gemeenschappelijk belang lijkt vanuit dit perspectief voor de hand te liggen.

Naast deze aandachtspunten uit het hedendaagse landelijke debat over regio- en landsdeelvorming dwingt de historie van Nederlands Limburg als grensgebied natuurlijk een aantal additionele en eigen aandachtsgebieden af.

Onderwijs en talen

De Euregio Maas-Rijn wordt gekenmerkt door zijn meertaligheid en zijn verschillen in onderwijsstelsel. Dat draagt brengt echter ook kosten met zich mee. Gebrek aan taalkennis van de andere regio, verschillen in onderwijsstelsel zullen er toe leiden dat de buitenlandse grens ook ervaren wordt als een culturele grens. Het zal er toe leiden dat men ook minder gebruik zal maken van de arbeid, cultuur, en andere mogelijkheden die zich in deze omliggende regio's voordoen. Taalkennis van de ander regio lijkt een lange termijn investering die een hoog rendement zou kunnen opleveren. Een onderwijssysteem dat meer rekening houdt met de karakteristieken van het onderwijssysteem van de omliggende regio's levert vanuit dit perspectief een rechtstreekse bijdrage aan het slechten van de culturele barrières binnen de Euregio.

Räumliche Wasserbewirtschaftung

Die Randstad hat das „Groene Hart“. In Limburg wurde nicht zufällig die Bezeichnung Euregio Maas-Rhein gewählt. Flusseinzugsgebiete sind integrierte geografische Gebiete, die sich nicht um Staatsgrenzen scheren. Nicht nur zu Zeiten des (so oder so zu beurteilenden) Klimahype spielt das Wasser als Ordnungsprinzip eine Rolle. Sogar zu Zeiten der Spaltung Europas in kommunistische Staaten und Staaten mit freier Marktwirtschaft stellten Flüsse und Einzugsgebiete jeden Tag die Spaltung neu in Frage. Mit dem erwarteten Klimawandel stellen sich lediglich noch mehr grenzüberschreitende Fragen zur Wasserbewirtschaftung. Die Belange der flussabwärts gelegenen Gebiete hängen immer stärker von den flussaufwärts gefassten Beschlüssen ab. Zur Euregio gehören wichtige Zuflussgebiete von Maas und Rhein in Wallonien und Deutschland. Während in den Niederlanden die Debatte um Wasserbewirtschaftung, Grundlagenforschung und technologische Schlüsselbereiche von der Sorge um den Anstieg des Meeresspiegels und Wasserdrucks in den unterhalb des Meeresspiegels gelegenen Gebieten beherrscht wird, dreht sich die Bewirtschaftungsdebatte in der Euregio um weitere Abflussregulierung, um Abwasserklärung, Kontrolle der Abwassereinleitungen, Raumordnung usw. Aus dieser Sicht bietet sich eine weiterhin gemeinschaftliche Wasserbewirtschaftung im Rahmen der Euregio Maas-Rhein an, damit im gemeinsamen Interesse Mittel und Zuständigkeiten übertragen werden können.

Neben diesen Schwerpunkten der aktuellen landesweiten Debatte über Regio- und Landesteilbildung ergibt sich aus der Geschichte von Niederländisch-Limburg als Grenzgebiet noch eine Reihe spezieller Schwerpunkte.

Bildungswesen und Sprachen

Merkmal der Euregio Maas-Rhein sind Mehrsprachigkeit und unterschiedliche Bildungssysteme. Damit sind Mehrkosten verbunden. Fehlende Kenntnisse der Sprache der Nachbarregion und Unterschiede in der Schulbildung führen dazu, dass die Auslandsgrenze auch als Kulturgrenze empfunden wird. Dadurch wird weniger Gebrauch von den Beschäftigungsmöglichkeiten und den kulturellen und sonstigen Angeboten der Nachbarregionen gemacht. Das Erlernen der Sprache einer anderen Region ist eine langfristige Investition, die sehr gewinnbringend sein kann. Ein Bildungssystem, das stärker die Merkmale der Bildungssysteme der Nachbarregionen berücksichtigt, leistet einen konkreten Beitrag zum Abbau der kulturellen Barrieren in der Euregio.

Zorg en vergrijzing

Zuid-Limburg, en Parkstad in het bijzonder, vergriest sneller dan de rest van Nederland maar in een Euregionaal perspectief zijn de ontwikkelingen veel minder afwijkend van elkaar. Dit omdat de ontwikkeling in Limburg veel meer in een Europese trend past waar Nederland van afwijkt. Dat alleen rechtvaardigt al een betere grensoverschrijdende planning en afstemming van vraag en aanbod.

De effecten van de vergrijzing op de maatschappij in Zuid-Limburg zijn nu al veel scherper zichtbaar. Dit houdt ook een groter beroep in op zorgkosten. Gebruik van zorgmogelijkheden aan de andere kant van de grens kan hier soelaas bieden in zoverre dit op een goed doordachte en georganiseerde manier gebeurt. Er zal steeds meer behoefte zijn aan specialisatie en afspraken tussen de ziekenhuizen binnen de Euregio. Maar daarnaast brengt vergrijzing ook veel andere maatschappelijke ontwikkelingen op gang: op het gebied van ruimtelijke ordening, van woningbouw, van mobiliteit, van het omgaan met nieuwe technologische gebaseerde dienstverlening ("keep it simple"). Zuid-Limburg loopt hierin voor op andere regio's in Nederland en ook in de omliggende grensregio's, en vormt als het ware een interessante proeftuin.

Limburg in economisch perspectief

Naast de specifieke aandachtspunten die momenteel een rol spelen in het hedendaagse debat over de moderne regio in de kennissamenleving, kent de discussie over regionalisering en grensoverschrijdende samenwerking vanzelfsprekend ook een meer algemene economische dimensie. Net als de Randstad kent Limburg in economisch opzicht verschillende vleugels binnen de Technologische TopRegio Zuid-Oost Nederland (TTR-ZON).

In het noorden concentreert deze regio zich rond de hoogwaardige technologische activiteiten in landbouw en industrie. In de industrie vormt Noord-Limburg als het ware het natuurlijke geografische achterland van de onderzoek- en ontwikkelingsactiviteiten van enkele van de grootste Nederlandse industriële bedrijven (Philips, ASML, Daf) en hun toeleveranciers gevestigd rond Eindhoven. De horizontale ontwikkelingsas tussen Noord-Brabant en Noord-Limburg vormt de industriële hightech motor van de Nederlandse economie. Een verdere aansluiting bij deze Nederlandse ontwikkelingsas vormt een logische ontwikkelingsstrategie voor Noord-Limburg. Op het gebied van de landbouw biedt de regio meer autonome ontwikkelingsmogelijkheden opnieuw geschraagd op geografische ruimtelijke voordelen, zeker in verhouding tot de Randstad. Kortom, Noord-Limburg kent een aantal belangrijke Nederlandse ontwikkelingsmogelijkheden die nauw verbonden zijn met zijn unieke geografische ligging binnen Nederland tussen de technologische Brainport Eindhoven en het Duitse Ruhrgebied.

Gesundheitsversorgung und Überalterung

Südlimburg und insbesondere die Parkstad überaltern schneller als die übrigen Niederlande. Aber aus dem Blickwinkel der Euregio weichen die Entwicklungen weniger voneinander ab, weil Limburg diesbezüglich stärker dem europäischen Trend folgt als die übrigen Niederlande. Allein das rechtfertigt schon eine bessere grenzüberschreitende Planung und die Abstimmung von Angebot und Nachfrage.

Die Auswirkungen auf die Sozialstruktur sind in Südlimburg bereits heute deutlich sichtbar. Hier fallen u.a. mehr Kranken- und Pflegekosten an. Die Nutzung der Gesundheitsversorgung jenseits der Grenzen in durchdachter, abgestimmter und organisierter Form kann eine Entlastung bedeuten. In der Euregio dürfte der Wunsch nach Abstimmung und Spezialisierung der Krankenhäuser zunehmen. Aber die Überalterung löst auch viele andere gesellschaftliche Entwicklungen aus, etwa auf dem Gebiet der Raumordnung, des Wohnungsbaus, der Mobilität und des Umgangs mit neuen technologiegestützten Dienstleistungen („Keep it simple“). Südlimburg ist hier Vorreiter für andere niederländische Regionen und die umringenden Grenzregionen. Limburg ist gewissermaßen ein interessantes Versuchsfeld.

Limburg in wirtschaftlicher Perspektive

Neben den speziellen Punkten, die gegenwärtig in den Debatten über die Modernität von Regionen angesichts der Herausforderungen der Wissensgesellschaft eine Rolle spielen, geht es bei Regionalisierung und grenzüberschreitender Zusammenarbeit natürlich auch um die allgemeinere wirtschaftliche Dimensionen. Ebenso wie die Randstad sind in der Wirtschaft Limburgs, u.a. in der „Technologische TopRegio Zuid-Oost Nederland“ (TTR-ZON), mehrere Sektoren vertreten. Im Norden der Region konzentrieren sich hochwertige technologische Aktivitäten der Bereiche Landwirtschaft und Industrie. Industriell bildet Nordlimburg gewissermaßen das natürliche Hinterland für die Forschungs- und Entwicklungsaktivitäten einiger der größten, in und um Eindhoven ansässigen niederländischen Konzerne und ihrer Zulieferer (Philips, ASML, DAF). Die Achse Nordbrabant-Nordlimburg bildet den Motor der Hightech-Industrie der Niederlande. Daher ist für Nordlimburg der Ausbau dieser Achse eine logische Entwicklungsstrategie. Für die Landwirtschaft bietet diese Region mehr autonome Entwicklungsmöglichkeiten. Hier kommen die räumlichen Vorteile gegenüber der Randstad zum Tragen. Nordlimburg verfügt somit aufgrund der günstigen geografischen Lage zwischen dem technologischen Brainport Eindhoven und dem Ruhrgebiet über wichtige niederländische Entwicklungspotenziale.

In het zuiden zijn de economische ontwikkelingsmogelijkheden van Limburg ook volop aanwezig, maar, naast de verbinding naar de noordvleugel van de TTR-ZON, ook steeds meer in relatie tot de omliggende grensregio's. Voor autonome groei is deze regio steeds minder afhankelijk van de eigen Nederlandse economie en steeds meer van de kansen en mogelijkheden aan de andere kant van de grens. Die kansen en mogelijkheden vergen echter ook een ander beleid dat zich explicieter richt op de andere kant van de grens. Voor Zuid Limburg is lokale Europese integratie een absolute must. Hierbij komt dat Zuid- als Belgisch Limburg, Luik en Aken historisch ook veel gemeen hebben: een gemeenschappelijk proces van moeizame industriële aanpassing vanuit de mijnbouw richting hoogwaardigere kennisactiviteiten, waarop elk, op zijn manier, beleid heeft gericht. Die gemeenschappelijke historie van industriële aanpassing heeft echter nooit echt geleid tot een gemeenschappelijke aanpak. De regionale ontwikkelingsinitiatieven om nieuwe, vervangende werkgelegenheid aan te trekken naar de eigen regio werden in overleg met de nationale beleidsverantwoordelijken veelal genomen met de rug naar de andere regio. Locatie binnen de nationale grenzen van de eigen regio was daarbij de belangrijkste doelstelling ook al betekende dit in de realiteit dat soms vooral werkgelegenheid gecreëerd werd voor werknemers uit de aanpalende grensregio.

Zuid-Limburg wordt in zijn verdere economische integratie met de omliggende buurtregio's gehinderd door de tendens tot een renationalisering van economisch ontwikkelingsbeleid die verschillende EU lidstaten, en zeker ook Nederland, kenmerkt. Vanuit dit perspectief biedt het nationale economische beleid met het accent op versterking van nationaal concurrentievermogen, steeds minder aanknopingspunten voor duurzame economische ontwikkeling voor de regio Zuid-Limburg. Kortom, Zuid-Limburg moet zijn ontwikkelingsmogelijkheden steeds meer zien in interdependentie met de omliggende grensregio's en vooral de Euregio Maas-Rijn.

De noodzaak voor een nieuwe aanpak

De lijst van rapporten over de Euregio Maas-Rijn die de afgelopen twintig jaar geschreven zijn is indrukwekkend. In verhouding tot de in deze rapporten geschetste kansen en mogelijkheden van verdere economische, bestuurlijke, onderwijskundige integratie die de Euregio Maas-Rijn zou kunnen bieden, lijkt tien, soms vijftien jaar na dato, weinig gerealiseerd. Voor de Euregionale burger biedt het begrip Euregio weinig administratieve houvast en het voegt weinig waarde toe aan de behoeften van het bedrijfsleven en geeft geen voeding aan bestaande behoeftes. Er is dan ook een noodzaak het begrip Euregio van een nieuwe inhoud en een nieuw elan te voorzien.

Auch im Süden Limburgs bestehen ausgezeichnete wirtschaftliche Entwicklungsmöglichkeiten, nicht nur in Verbindung mit TTR-ZON in Nordlimburg, sondern auch in Verbindung mit den Regionen jenseits der Grenzen. Bezüglich eines autonomen Wachstums ist die Region immer weniger von der niederländischen Wirtschaft, hingegen immer mehr von den Nachbarregionen abhängig. Die Nutzung dieser Chancen erfordert jedoch eine Wirtschaftspolitik, die auf diese Chancen setzt. Für Südlimburg ist die lokale europäische Integration existenznotwendig. Sowohl Südlimburg als auch Belgisch-Limburg, Lüttich und Aachen haben viele historische Gemeinsamkeiten, u.a. den mühsamen Prozess der Umstellung vom Bergbau auf eine hochwertige Wissensökonomie, die jede Seite auf ihre Weise realisiert hat. Auch wenn die industriellen Anpassungsprozesse ähnlich waren, kam es nie zu einem gemeinsamen Vorgehen. Die regionalen Entwicklungsinitiativen zum Ersatz der wegfallenden Arbeitsplätze und zur Ansiedlung neuer Wirtschaftszweige wurden zusammen mit den Wirtschaftspolitikern auf Landesebene durchgeführt, oft mit dem Rücken zur Nachbarregion. Wichtigstes Ziel war die Schaffung von Standorten innerhalb der nationalen Grenzen, auch wenn das realiter bedeutete, dass manchmal vor allem Arbeitsplätze für Arbeitnehmer aus der Nachbarregion geschaffen wurden.

Bei der weiteren wirtschaftlichen Integration mit den Nachbarregionen wird Südlimburg durch die für mehrere EU-Mitgliedstaaten - und auch für die Niederlande - bezeichnende Tendenz zur Renationalisierung der Wirtschaftspolitik gehindert. Aus dieser Perspektive bietet die nationale Wirtschaftspolitik mit ihrer Akzentuierung der niederländischen Wettbewerbsfähigkeit immer weniger Anknüpfungspunkte für eine nachhaltige Wirtschaftsentwicklung der Region Südlimburg. Südlimburg muss seine Entwicklungschancen somit immer mehr im Kontext der benachbarten Grenzregionen und vor allem im Rahmen der Euregio Maas-Rhein suchen.

Ein neuer Ansatz ist notwendig

Die Länge der Liste mit den in den letzten zwanzig Jahren verfassten Berichten über die Euregio Maas-Rhein ist beeindruckend. Von den darin skizzierten Chancen und Möglichkeiten einer weiteren wirtschaftlichen, administrativen und bildungspolitischen Integration der Euregio Maas-Rhein scheint zehn bis fünfzehn Jahre später wenig verwirklicht zu sein. Dem Bürger nutzt die Euregio beim Umgang mit den Behörden wenig. Für die Wirtschaft bedeutet sie kaum einen Gewinn und erfüllt selten dringende Bedürfnisse. Deshalb muss der Begriff Euregio einen neuen Inhalt erhalten und neuen Elan freisetzen.

Voor het bedrijfsleven is de lokale en regionale regio waarin het zich bevindt van essentieel belang: omgevingsfactoren zoals bereikbaarheid voor toeleveranciers en afnemers, nabijheid bij belangrijke afzetmarkten of logistieke knooppunten, beschikbaarheid van geschikt personeel, belastingsklimaat, sociaal overlegmodel en flexibiliteit van personeel, etc. Dit zijn echter economische, maatschappelijke en infrastructurele productiefactoren, geen bestuurlijke randvoorwaarden. “Administratieve lasten” zijn wel een belangrijk aandachtspunt, maar bepalen slechts voor een klein deel de bedrijfsvoering, het rendement en de locatiebeslissingen van het groot-, midden- en kleinbedrijf.

Euregionale Conventie als basis

Als basis voor de samenwerking stelt de commissie voor om een grensoverschrijdend samenwerkingsverband in het leven te roepen dat wordt gedragen door vertegenwoordigers uit de verschillende regionale en stedelijke besturen in de Euregionale regio, en dat men komt tot de oprichting van “de Euregio 8¹⁹”, aan verschillende kanten van de landsgrenzen. Deze grensoverschrijdende Euregionale Conventie moet op basis van een aantal nader te bepalen uitgangspunten en ambities een proces in gang zetten, en onder zijn toezicht plaatsnemen, waarin op een aantal nader te bepalen initiatieven de grensoverschrijdende samenwerking wordt vernield en zichtbaar vorm en inhoud wordt gegeven. Uitkomsten en resultaten kunnen later in het proces landen en wellicht beheerd worden door middel van een EGTS.

De start van deze Euregionale Conventie dient plaats te vinden door middel van een duidelijk gemarkeerde en grensoverschrijdende bestuurlijke intentieverklaring in de vorm van een politieke top waarbij de drie regeringen van de betrokken (deel)lidstaten vertegenwoordigd zijn. Een dergelijke Internationale Top werkt stimulerend en sturend op de internationale samenwerking binnen de Euregio's. De commissie is dan ook van mening dat een dergelijke top in de loop van volgend jaar²⁰ zou moeten, en kunnen, plaatsvinden. Het initiatief hiervan zou moeten uitgaan van de bestuurlijk verantwoordelijken binnen de Euregio's die hun regeringsleiders voor een dergelijke top moeten enthousiasmeren.

De voorbereiding voor een dergelijke top moeten plaatsvinden door een gemengde commissie onder aansturing van de politiek eindverantwoordelijken in de verschillende regio's in Duitsland, België en Nederland. De leden van de commissie worden aangewezen door de “Euregio 8”. De commissie stelt voor om het proces aan te laten sturen door een onafhankelijke voorzitter die boven de partijen kan staan. Op deze manier kunnen eventuele conflicten worden opgelost.

¹⁹ De leden van de Euregio 8 moeten (vergelijkbaar met de Holland 8) zijn: de burgemeesters van Luik, Hasselt, Aken, Maastricht en de gouverneurs van Limburg (België), Limburg (Nederland), Luik en de regio Aken e.V.

²⁰ Bijvoorbeeld tijdens de volgende Tefaf (maart 2008)

Für Unternehmen ist die Region, in der sie tätig sind, von entscheidender Bedeutung. Zu den wichtigsten Umfeldfaktoren gehören u.a. die Erreichbarkeit für Zulieferer und Abnehmer, die Nähe wichtiger Absatzmärkte oder logistischer Knotenpunkte, die Verfügbarkeit geeigneten Personals, das Steuerklima, praktizierte soziale Konsensmodelle und die Personalflexibilität. Hierbei handelt es sich um wirtschaftliche, gesellschaftliche und infrastrukturbedingte Produktionsfaktoren, nicht um administrative Rahmenbedingungen. Der „Verwaltungsaufwand“ ist zwar ein weiterer wichtiger Punkt, beeinflusst aber die Unternehmensführung, die Rentabilität und die Standortentscheidungen großer, mittlerer und kleiner Unternehmen weniger.

Euregionaler Konvent als Grundlage

Als Grundlage der Zusammenarbeit schlägt die Kommission die Schaffung eines grenzüberschreitenden Kooperationsverbunds, der von Vertretern der Gebietskörperschaften des Euregio-Raumes zu beiden Seiten der Staatsgrenzen getragen wird, sowie die Gründung einer „Euregio 8“¹⁹ vor. Ein Euregionaler Konvent sollte anhand einer Reihe noch näher festzulegender Ausgangspunkte und Ziele einen Prozess in Gang setzen und überwachen, der durch noch zu bestimmende Initiativmaßnahmen die grenzüberschreitende Zusammenarbeit beschleunigt und ihr erkennbar Form und Inhalt gibt. Die Ergebnisse können später in den Prozess einfließen und eventuell von einem zu schaffenden EVTZ verwaltet werden. Am Anfang eines solchen Euregionalen Konvents muss eine die öffentliche Aufmerksamkeit auf sich ziehende Absichtserklärung auf einer politischen Gipfelkonferenz stehen, auf der die nationalen und föderalen Regierungen der drei beteiligten Mitgliedstaaten vertreten sind. Eine internationale Konferenz wäre für die internationale Zusammenarbeit in den Euregios stimulierend und richtungweisend. Die Kommission Hermans ist daher der Meinung, dass ein solcher Gipfel im Laufe des nächsten Jahres²⁰ stattfinden sollte und stattfinden kann. Die Initiative dazu hat von den Verantwortungsträgern der Euregios auszugehen. Sie müssen ihre Regierungschefs für eine solche Gipfelkonferenz begeistern.

Die Vorbereitung der Gipfelkonferenz sollte einer gemischten Kommission unter Leitung der politisch Verantwortlichen der betreffenden deutschen, belgischen und niederländischen Regionen obliegen. Die Mitglieder der Kommission werden von den „Euregio 8“ benannt. Die Kommission Hermans schlägt vor, den ganzen Prozess von einem unabhängigen, überparteilichen Vorsitzenden leiten zu lassen. Auf diese Weise können eventuelle Konflikte leichter geschlichtet werden.

¹⁹ Mitglieder der „Euregio 8“ sollten (analog zu den „Holland 8“) die Bürgermeister von Lüttich, Hasselt, Aachen und Maastricht sowie der Gouverneur von Limburg (Belgien), der Kommissar der Königin für Limburg (Niederlande) und der Regierungspräsident des Regierungsbezirks Aachen e.V. sein.

²⁰ Beispielsweise auf der nächsten Kunstmesse Tefaf (März 2008).

Het product van deze gemengde commissie zou een uitwerkingsplan voor de verdere grensoverschrijdende samenwerking moeten zijn als geschetst in het onderhavige advies. Dit uitwerkingsplan met een eerste voortgangsrapportage wordt op de internationale top gepresenteerd als de basis voor een daaropvolgend werkprogramma.

De Internationale Top moet in ieder geval de eerste keer als deelnemers hebben de drie regeringsleiders van België, Duitsland en Nederland en de bestuurlijk verantwoordelijken van de deelnemende deelstaten, respectievelijk gewesten en provincie.

Locatiebeslissingen op interregionaal niveau

Locatie in een grensgebied zoals Zuid-Limburg biedt voor bedrijven interessante mogelijkheden omdat sneller en gemakkelijker een beroep kan worden gedaan op de omliggende grensgebieden wat betreft personeel, toeleveranciers en logistieke knooppunten. Een groot knelpunt is hier dat de uitwisseling van personeel lastig is, gezien de verschillen in bestaingsklimaat etc. Nieuwe investeringen, mogelijke herlocalisaties zullen zich onder de huidige condities van globalisering echter vaak op basis van andere geografische overwegingen voordoen (China, Oost-Europa). Euregionale initiatieven richting bedrijfsleven hebben vandaag de dag slechts amper invloed op het lokale bedrijfsleven, zeker als men er niet in slaagt de bestaande knelpunten op te lossen. En wat nieuwe bedrijvigheid betreft of uitbreiding van bestaande, is het aanbod van bedrijfsterreinen op andere plaatsen in de Euregio goedkoper en ruimer voorhanden dan in Zuid-Limburg. Kortom, daar waar lokale omgevingsfactoren voor het bedrijfsleven van groot belang zijn in de globale economie, heeft Limburg een achterstand.

De strategie van interregionale samenwerking voor de toekomst moet er op gericht zijn de maatschappelijke en economische omgevingsfactoren, waar regels en overheidssubsidies een klein deel van uitmaken, te benutten en versterken. Deze strategie heeft het bijkomende voordeel dat het Europese regionaliseringproces ook dichterbij de dagelijkse belevingswereld van burgers, ondernemers en "civil society" kan worden gebracht. Bij een blijvende concentratie op de Euregio als het kader waarin gedacht moet worden (dus over een groter geografisch geheel dan wat de huidige eigen (landelijke) regio nu is), moeten regionale ambtenaren, bestuurders en beleidsverantwoordelijken volledig verantwoording verschuldigd blijven aan ingezetenen binnen de eigen nationale grenzen, wat ook de specifieke structuur van de bestuursorganisatie van het land moge zijn (gecentraliseerd zoals in Nederland, of federaal zoals in België en Duitsland). Hetzelfde geldt voor de functioneel benodigde bevoegdheden die nu onder de verantwoordelijkheid van nationale overheden vallen.

Men wordt op dit moment echter per definitie teruggeworpen op de middelen, bevoegdheden en mogelijkheden die men in de bestaande nationale bestuurlijke context heeft, in plaats van zich te kunnen richten op de noden, wensen en mogelijkheden van het grensoverschrijdende gebied als geheel en de mensen die er leven, werken en wonen. Dat betekent dan ook dat verdere beleidsdiscussies rond de Euregio op dit moment al snel verzanden. Wat vervolgens resteert, zijn de Europese grensoverschrijdende regionale fondsen (Interreg) die tot op heden door Brussel direct regionaal toegekend worden, maar waarvan de toekomst op langere termijn niet zeker lijkt. Kortom, ook lokale overheden zien de Euregio op dit ogenblik vooral als één van de weinig overgebleven gebieden voor de toekenning van subsidies.

Intussen zal de feitelijke grensoverschrijdende regionalisering zich steeds meer langs andere lijnen en eigen vormen gaan ontwikkelen. In plaats van een gezamenlijke en bestuurlijk ingebedde strategie zullen de ontwikkelingen zich eerder gaan onttrekken aan overheidsturing en veelal de vorm van “marktwerking” aan gaan nemen. Daar is op zich niet zo veel op tegen ware het niet dat die marktwerking bij uitstek in grensregio’s onvolkomen is en de reguliere correctiemogelijkheden vaak ontbreken. Niet alle uitkomsten van ongereguleerde “vrije marktwerking” in een grensregio zijn maatschappelijk even gewenst of optimaal.

Waar de markt wel zijn werk doet heeft dit soms ook averechtse effecten op ambities in het publieke domein, ook op ambities die centraal staan in het beleid van de nationale (Nederlandse) overheid. Ervaringen met de woningcorporaties die werken, en moeten werken, binnen een grensoverschrijdende regionale woningmarkt werpen hun schaduw vooruit op wat in andere sectoren van maatschappelijke dienstverlening, bij andere maatschappelijke ondernemingen op het terrein van de (thuis)zorg, ziekenhuizen, het welzijnswerk etc., bij gelijkblijvende institutionele omstandigheden logischerwijs staat te gebeuren. Men heeft te maken met privaatrechtelijke organisaties met een maatschappelijke doelstelling die er door nationale overheden naar Europees recht niet van weerhouden kunnen en willen worden om aan de andere kant van de grens te gaan werken, mits zij daarbij Europese spel- en rechtsregels van staatssteun, cost recovery, “de gebruiker betaald” en de scheiding van publiek en privaat in de eigen boekhouding in de gaten houden. Een woningbouwcorporatie in Maastricht heeft, als de Raad van State het hiermee eens is, voor zichzelf die vrijheid weten te creëren om over de grenzen te kunnen werken en investeren en daarmee is dus “hun probleem” opgelost. Dit beleid staat haaks op wat de Minister van VROM wil, namelijk dat er geen Nederlands volkshuisvestingsgeld naar het buitenland gaat. Als echter de expertise en het (maatschappelijke) vermogen van corporaties als Maatschappelijke Ondernemingen strategisch en integraal betrokken worden bij de aanpak van prangende sociale problemen in regio’s, steden en wijken dan moet dat ook grensoverschrijdend kunnen gebeuren.

Gegenwärtig sind die Regionen jedoch grundsätzlich von den Mitteln, Zuständigkeiten und Möglichkeiten der nationalen Verwaltungsstrukturen abhängig und können nicht von den Bedürfnissen, Wünschen und Möglichkeiten des grenzüberschreitenden Raums und der hier lebenden und arbeitenden Menschen ausgehen. Dadurch versanden weiterführende politische Diskussionen über die Euregio rasch. Was übrig bleibt, sind die grenzüberschreitenden regionalen EU-Fonds (Interreg), die den Regionen bisher direkt von Brüssel zugewiesen werden, deren Zukunft aber auf längere Sicht unklar ist. Dadurch betrachten auch die lokalen Gebietskörperschaften Euregios gegenwärtig vor allem als einen der wenigen verbliebenen Bereiche, in denen Subventionen bezogen werden können.

Mittlerweile dürfte die grenzüberschreitende Regionalisierung auf anderen Wegen immer stärker eigene Formen annehmen. Anstatt einer gemeinsamen administrativ verankerten Strategie werden sich die Entwicklungen eher der Regierungsebene entziehen und sich oft an der „Marktwirkung“ orientieren. Dagegen ist an sich nicht viel einzuwenden, wäre die Marktwirkung nicht insbesondere in Grenzregionen unvollkommen und fehlten nicht oft reguläre Korrekturmöglichkeiten. Nicht alle Folgen einer unregulierten und ungebremsten Marktwirkung sind in den Grenzregionen gesellschaftlich erwünscht bzw. optimal.

Ein frei funktionierender Markt führt manchmal zu Ergebnissen, die den Zielen der öffentlichen Hand entgegengesetzt sind, sogar Zielen, die Schwerpunkt der (niederländischen) staatlichen Politik sind. Die Erfahrungen der Wohnungsbaugenossenschaften, die auf einem grenzüberschreitenden regionalen Wohnungsmarkt tätig sind bzw. tätig sein müssen, deuten an, was bei sozialen Dienstleistungen und bei den öffentlichen Unternehmen in den Bereichen (häusliche) Pflege, Krankenhäuser, Wohlfahrt usw. bei gleich bleibenden institutionellen Rahmendbedingungen logischerweise eintreten wird. Es handelt sich hier ja um privatrechtliche Organisationen mit sozialen Aufgaben, die von den Behörden gemäß Europarecht nicht daran gehindert werden können bzw. werden wollen, auch jenseits der Grenze tätig zu werden, solange sie die europäischen Spiel- und Rechtsregeln in Bezug auf staatliche Finanzierung, Kostendeckung, Bezahlung durch den Nutzer und buchhalterische Trennung von öffentlicher und privater Tätigkeit einhalten. Eine Maastrichter Wohnungsbaugenossenschaft hat sich - vorausgesetzt der niederländische Staatsrat (Raad van State) ist damit einverstanden - den Freiraum geschaffen, jenseits der Grenzen aktiv werden und investieren zu können. Damit ist für die Genossenschaft „das Problem“ gelöst. Ein solches Vorgehen steht im absoluten Gegensatz zur Politik des Ministeriums für Wohnungsbau, Raumordnung und Umwelt, das verhindern will, dass niederländische Wohnungsbausubventionen ins Ausland fließen. Wenn jedoch die Expertise und das (gesellschaftliche) Vermögen der Genossenschaften als öffentliche Unternehmen strategisch und integral zur Lösung drängender sozialer Fragen der Regionen, Städte und Stadtviertel herangezogen wird, muss das auch grenzüberschreitend möglich sein.

De historisch op een ontwikkelingsachterstand geplaatste grensregio's moeten hierbij dan ook een plaats krijgen. De Maatschappelijke Ondernemingen worden in deze grensregio nu echter gedwongen zich als "gewoon bedrijf" te gaan gedragen, geheel tegen de uitgangspunten en, vooral ook, geweldige potentie van het maatschappelijke ondernemerschap voor de lokale en regionale gemeenschap in. Juist door de Europese ontwikkeling te negeren in plaats van er op in te spelen worden mogelijkheden tot een eigen aanpak van bepaalde vraagstukken uitgehold.

Gebiedsgericht denken in plaats van nationalistisch denken

Het voorgaande is slechts een illustratie en voorbode van wat op meer terreinen te gebeuren staat. Het is ook in het belang van de nationale overheid dat in grensregio's een binnen het EU-rechtelijke kader passende strategie voor landsgrensoverschrijdende samenwerking wordt ontworpen. De oplossing ligt voor de hand en is gelegen in de radicale keuze voor een territoriale, gebiedsgerichte-, in plaats van project-, subsidie- of programmagerichte aanpak in de verdere ontwikkeling van de grensoverschrijdende samenwerking. Vanuit een breder Nederlands perspectief bezien is het strategisch en tactisch raadzaam de grensoverschrijdende samenwerking in verschillende regio's op een nieuwe institutionele leest te schoeien en vorm te geven. De kracht van de regionale samenleving, niet de bevoegdheden van het bestuur, dienen tot vertrekpunt te worden genomen.

Zowel nationaal als Europees is er momenteel sprake van een duidelijke ambitie om de territoriale samenwerking over de landsgrenzen heen te bevorderen. Het is de logische volgende stap dat er naast talloze vraagstukken van constitutionele aard duidelijk behoefte is aan operationele worteling in de regio, dicht bij huis en haard van de burger van Europa. Er zijn in de Nederlandse context talloze beleidsinitiatieven die vragen om gebiedsgerichte samenwerking, en dus voor Limburg over de landsgrenzen heen:

- » De sterk in ontwikkeling zijnde notie van ontwikkelingsplanologie, ondersteund door een nieuwe wet Ruimtelijke Ordening;
- » Het belang van overkoepelende structuurvisies op de ruimtelijke economische ontwikkeling;
- » De territorialisering in de het denken over een culturele infrastructuur;
- » De ontwikkeling van het (deel)stroomgebied gerichte denken in het nationale en Europese waterbeheer;
- » De geïntegreerde "aanval op de uitval" die in toenemende mate (ook) zal vragen om een regionaal en territoriaal georganiseerde arbeidsmarkt benadering ondersteund door een intensievere regionale samenwerking in het kader van de uitvoering van de nieuwe bijstandswet en de verdere invoering van de (beginselen van) de WMO.

Die historisch mit einem Entwicklungsrückstand belasteten Grenzregionen müssen hierbei ein Mitspracherecht erhalten. Die öffentlichen Unternehmen der Grenzregionen werden momentan jedoch vom Europarecht gezwungen, sich wie „normale“ Unternehmen zu verhalten, völlig entgegen ihren Ausgangspunkten und vor allem auch entgegen ihren großen Potenzialen für die lokalen und regionalen Gemeinschaften. Gerade durch Negieren und Nichtanpassen an die europäische Entwicklung wird in bestimmten Fragen ein eigenes Konzept ausgehebelt.

Gebietsorientiertes anstelle nationalistischen Denkens

Das oben Gesagte ist nur eine Illustration und Vorbote dessen, was sich in mehr Bereichen abspielen dürfte. Es liegt auch im staatlichen Interesse, dass in Grenzregionen eine in den europarechtlichen Rahmen passende Strategie für die grenzüberschreitende Zusammenarbeit entworfen wird. Die Lösung liegt auf der Hand und besteht in der radikalen Entscheidung für ein territoriales gebietsorientiertes Konzept zur Weiterentwicklung der grenzüberschreitenden Zusammenarbeit, das die projekt-, subventions- oder programmorientierten Konzepte ablöst. Aus niederländischer Perspektive ist es strategisch und taktisch ratsam, die grenzüberschreitende Zusammenarbeit in den einzelnen Regionen institutionell neu zu ordnen und neu zu gestalten. Ausgegangen werden sollte von der Kraft der regionalen Gemeinschaften und nicht von den Befugnissen der Verwaltungsorgane.

Sowohl auf nationaler wie auf europäischer Ebene bemüht man sich gegenwärtig spürbar um die Förderung der territorialen Zusammenarbeit über Staatsgrenzen hinweg. Ein logischer nächster Schritt wäre - neben der Beantwortung der vielen verfassungsrechtlichen Fragen -, dem erkennbaren Wunsch nachzukommen, die operationelle Zusammenarbeit stärker in der Region zu verwurzeln, also näher an der Haustür der EU-Bürger. In den Niederlanden erfordern zahlreiche politische Initiativen eine gebietsorientierte Zusammenarbeit, d.h. für Limburg eine Zusammenarbeit über die Staatsgrenzen hinweg, u.a. bei:

- » dem derzeit intensiv erarbeiteten Konzept der Entwicklungsplanologie, unterstützt von einem neuen Raumordnungsgesetz
- » dem Strukturleitbild zur räumlichen Wirtschaftsentwicklung
- » der Territorialisierung des Denkens über eine kulturelle Infrastruktur
- » der Entwicklung des auf (Teil-)Flusseinzugsgebiete orientierten Denkens bei der nationalen und europäischen Wasserbewirtschaftung
- » der umfassenden Bekämpfung der sozialen Ausgrenzung, wofür zunehmend (auch) ein regional und territorial organisierter Arbeitsmarkt erforderlich sein wird, unterstützt durch intensivere regionale Zusammenarbeit im Rahmen des neuen niederländischen Gesetzes über Sozialleistungen (Bijstandswet) und der weiteren Durchsetzung der Grundsätze des Sozialhilfegesetzes (WMO).

Veel van deze landelijke beleidsinitiatieven vragen om een provinciale uitwerking en bieden binnen een grensregio evenzoveel aanknopingspunten voor een internationaliseringstrategie. Deze lijn moet dan ook gevolgd worden. Al deze ontwikkelingen komen immers neer op een strategische ontwikkeling in de richting van het gebiedsgerichte ontwikkelingsdenken, zowel buiten als binnen het terrein van de RO en het milieu. Voor Limburg is dit alleen mogelijk samen met België en Duitsland.

Een structuurvisie als bindmiddel

In het kader van de herziene Wet op de Ruimtelijke Ordening krijgt de provincie bij uitstek een verantwoordelijkheid en een instrument in handen dat de spil zal (moeten) vormen in de operationalisering van dit ontwikkeling- en gebiedsgerichte denken: de provinciale structuurvisie. De provincie moet deze niet ontwikkelen binnen de beslotenheid van de eigen grenzen, maar inzet maken van een principiële “cross-nationaliseringstrategie” die naast de gebruikelijke provinciale belanghebbenden ten principale ook partners en belanghebbenden uit de andere landen uit de grensregio’s in de visie-ontwikkeling betreft.

De provincie Limburg is bestuurlijk gezien ook de aangewezen instantie om de regionaal economische ontwikkelingen in Noord-Limburg en Zuid-Limburg waar nodig met elkaar te verbinden en aan de onderlinge synergie van ontwikkelingen in beide regio’s bij te dragen. Ook daarvoor is een gedegen, internationaal georiënteerde structuurvisie een eerste vereiste. Het gaat bij de hier bepleite aanpak vooral om een nieuwe cultuur waarbij in de grensoverschrijdende samenwerking een doe-oriëntatie op regels en de uitvoering van EU projecten wordt vervangen door een strategische oriëntatie op het nemen en uitvoeren van regionale territoriale initiatieven binnen een Europese ruimte vanuit het welbegrepen en integraal gedefinieerde eigenbelang van een gegeven (regionale) gemeenschap. In het geval van (integrale) gebiedsgerichte of territoriale samenwerking vraagt dit in de context van Limburg per definitie om grensoverschrijdende samenwerking.

Deze notie van grensoverschrijdende territoriale samenwerking vraagt echter wel om een eigen institutionele basis, los van Europese, communautaire project en subsidiegerichte initiatieven (Inter-reg verband, ESF) of van de bredere institutionele kaders die al bestaan (Benelux), maar voor een ander doel zijn ontworpen. Er is eerder behoefte aan een institutioneel platform waar deze verschillende initiatieven kunnen worden samengebracht en bestaande instanties in kunnen participeren. Het vraagt om een structuur waarbinnen handelend kan worden opgetreden vanuit de ambities, belangen en initiatieven vanuit een gegeven regionale gemeenschap zelf. Klassiek gezegd: vanuit het belang van en recht op het beheer van de eigen huishouding in Europees verband, los van typisch communautaire initiatieven en programma’s.

Dit vergt dan echter wel een communautair kader waarbinnen deze Europese samenwerking op eigenstandige wijze tot stand en tot ontwikkeling kan worden gebracht, los van EU (subsidie)programma's aan de ene kant en nationale wettelijke regimes aan de andere kant. Het is in dit kader dat de commissie aanbeveelt om na te gaan in hoeverre een EGTS verordening als een mogelijke samenwerkingsvorm kan bijdragen aan de ontwikkeling van een institutionele basis voor de territoriale, gebiedsgerichte grensoverschrijdende samenwerking. Hierbij moet overigens nadrukkelijk gebruik worden gemaakt van de ervaringen die inmiddels binnen de bestaande kaders op dit vlak zijn opgedaan. Oude schoenen zitten immers vaak het beste maar je kunt er geen jaren meer mee doen.

De vele mogelijkheden voor samenwerking

Het Ministerie van Binnenlandse Zaken besteedt in zijn nota over het middenbestuur ook (zij het beperkte) aandacht aan de grensoverschrijdende samenwerking. Hierin wordt de rol van de provincies als een regisserende en coördinerende rol gezien. Binnen deze rol moeten de provincies ook de door het rijk veroorzaakte knelpunten signaleren die deze samenwerking belemmeren. Vanuit het beginsel "decentraal wat kan, centraal wat moet" wil het rijk de benutting van kansen en oplossing van knelpunten in de grensregio's stimuleren en, zo nodig, faciliteren.

Er bestaan veel mogelijkheden om samenwerking over de grens vorm te geven. Te denken valt aan de samenwerking met België en Luxemburg op basis van het Beneluxverdrag en samenwerking met Duitsland op basis van het Anholtverdrag. Tevens is in de toekomst samenwerking mogelijk op basis van de recente EGTS-verordening van de EU terwijl er uiteraard altijd ook speciale samenwerkingsvormen mogelijk zijn zoals proefregio's.

Verder neemt Limburg deel aan vier Euregio's²¹ namelijk:

- » Euregio Rijn Waal
- » Euregio Benelux Middengebied
- » Euregio Rijn-Maas Noord
- » Euregio Maas-Rijn²²

²¹ Deze zijn vooral tot stand gekomen op basis van EU-subsidies

²² De Euregio Maas-Rijn is hiervan één van de oudste grensoverschrijdende samenwerkingsverbanden waarvan de basis al in de jaren zeventig is gelegd. In 1991 is deze Euregio een stichting volgens Nederlands recht geworden. Deelnemers aan deze Euregio zijn de provincies Limburg en Luik in België, de Duitstalige Gemeenschap in België, de Regio Aachen e.V. in Duitsland en het zuiden van de Nederlandse provincie Limburg.

Dafür erforderlich ist jedoch ein kommunitärer Rahmen, in dem eine solche europäische Zusammenarbeit eigenständig zustande und zur Entwicklung gebracht werden kann, jenseits von sowohl europäischen (Förder-)Programmen als auch nationalen gesetzlichen Bestimmungen. Daher empfiehlt die Kommission Hermans zu prüfen, inwieweit die durch die EVTZ-Verordnung mögliche Form der Zusammenarbeit zur Entwicklung einer institutionellen Grundlage für die territoriale gebietsorientierte grenzüberschreitende Zusammenarbeit beitragen kann. Im Übrigen müssen dabei unbedingt die Erfahrungen genutzt werden, die innerhalb der gegenwärtigen Strukturen in diesem Bereich gesammelt wurden. Bekanntlich sitzen alte Schuhe meist am besten, nur man kann sie nicht ewig tragen.

Viele Möglichkeiten für Zusammenarbeit

Das niederländische Innenministerium kommt in seiner Vorlage über die mittlere Verwaltungsebene (wenn auch nur kurz) auch auf die grenzüberschreitende Zusammenarbeit zu sprechen, wobei den Provinzen eine leitende und koordinierende Funktion zugeschrieben wird. Zu ihren Aufgaben gehöre auch anzugeben, welche durch staatliche Vorschriften hervorgerufenen Engpässe die Zusammenarbeit hemmen. Gemäß dem Prinzip „so dezentral wie möglich und so zentral wie nötig“ will der niederländische Staat die Nutzung von Chancen und die Beseitigung von Hindernissen durch die Grenzregionen stimulieren, und erforderlichenfalls auch selbst dazu beitragen.

Es gibt viele Möglichkeiten der Zusammenarbeit über Grenzen hinweg. Zu denken ist an die Zusammenarbeit mit Belgien und Luxemburg auf der Grundlage des Benelux-Abkommens und an die Zusammenarbeit mit Deutschland auf der Grundlage des Anholter Abkommens. Außerdem ist in Zukunft eine Zusammenarbeit auf der Grundlage der jüngsten EVTZ-Verordnung der EU möglich, wobei es natürlich immer auch noch die Möglichkeit spezieller Formen der Zusammenarbeit wie etwa Pilotregionen gibt.

Limburg ist an vier Euregios²¹ beteiligt:

- » der Euregio Rhein-Waal
- » der Euregio Benelux-Mittengebiet
- » der Euregio Rhein-Maas-Nord
- » der Euregio Maas-Rhein.²²

²¹ Vor allem gebildet auf der Grundlage von Fördermitteln der EU.

²² Die Euregio Maas-Rhein ist einer der ältesten grenzüberschreitenden Kooperationsverbände. Die Zusammenarbeit begann in den 70er Jahren. 1991 wurde die Euregio eine Stiftung niederländischen Rechts. Beteiligt an der Euregio sind die belgischen Provinzen Limburg und Lüttich, die deutschsprachige Gemeinschaft Belgiens, der Regio Aachen e.V. in Deutschland und der Südtteil der niederländischen Provinz Limburg.

De Euregio's zijn in het verleden vooral tot stand gekomen in het kader van de Europese subsidie-systemen en ze coördineren op dit moment een veelheid van projecten met een grensoverschrijdend karakter. Mede door de grootte van het gebied en daarmee de complexiteit van de samenwerkingsverbanden (meestal hoe groter hoe ingewikkelder en daardoor moeilijker) is een groot deel van deze projecten vaak kleinschalig.

Op Europees niveau is er ruime erkenning voor het feit dat de lidstaten, regio's en plaatselijke overheden aanzienlijke problemen ondervinden bij de uitvoering en het beheer van acties op het gebied van grensoverschrijdende, transnationale en interregionale samenwerking als gevolg van de uiteenlopende nationale rechtsstelsels en procedures. De bestaande instrumenten, zoals het Europees economische samenwerkingsverband op EU-niveau of de bilaterale en multilaterale overeenkomsten tussen lidstaten, zijn in de programmeringsperiode 2000-2006 ontoereikend gebleken om een gestructureerde samenwerking van in het bijzonder de Structuurfondsenprogramma's in het kader van het Interreg-initiatief, met het oog op economische en sociale samenhang tot stand te brengen.

Men heeft geconcludeerd dat op communautair niveau passende maatregelen moeten worden genomen, zodat zich minder problemen voordoen bij de grensoverschrijdende, transnationale en interregionale samenwerking, opdat men in relevante regio's zelf kan gaan bouwen aan een werkelijk Europese, gedecentraliseerde internationale samenwerking. Daartoe is een nieuw communautair samenwerkingsinstrument ingesteld waarmee door plaatselijke en regionale overheden samenwerkingsverbanden met rechtspersoonlijkheid kunnen worden opgericht, "Europese groeperingen voor territoriale samenwerking" (EGTS) genoemd. De aan een EGTS opgedragen taken moeten door haar leden worden vastgesteld in een overeenkomst voor Europese territoriale samenwerking.

EGTS, een nieuw instrument voor samenwerking

EGTS is een nieuw communautair rechtsinstrument ter bevordering van de samenwerking tussen regionale en plaatselijke overheden in de Gemeenschap. Als overkoepelende term staat "territoriale samenwerking" voor de drie soorten samenwerking: grensoverschrijdend, transnationaal en interregionaal. De verordening is niet bedoeld om andere samenwerkingsregelingen te omzeilen, maar creëert een mogelijkheid om Europees rechtelijk als eigenstandige Europese actor op te treden, naast of, indien men daartoe beslist, in de plaats van aan de EU dan wel nationale regelgeving gebonden organisatievormen. De verordening beschrijft alleen de "taken" van de EGTS; de leden behouden de "bevoegdheden". De EGTS heeft geen ware eigen bevoegdheden. De leden van een EGTS kunnen wel een van de leden machtigen haar taken uit te voeren. De EGTS moet ten minste uit een (algemene) vergadering en een directeur bestaan, maar de mogelijkheid wordt geboden in de statuten nog andere organen in te stellen.

Die Euregios kamen hauptsächlich im Rahmen der europäischen Fördersysteme zustande. Sie koordinieren gegenwärtig zahlreiche Projekte mit grenzüberschreitendem Charakter. Auch wegen des Umfangs des Gebiets und der damit verbundenen Komplexität der Kooperationsverbände (je größer desto komplizierter und schwieriger) ist die Mehrheit der Projekte von eher geringem Umfang.

Auf europäischer Ebene besteht viel Verständnis dafür, dass die Mitgliedstaaten, Regionen und lokalen Gebietskörperschaften bei der Durchführung und Verwaltung von Maßnahmen im Rahmen der grenzüberschreitenden, transnationalen und interregionalen Zusammenarbeit mit erheblichen Problemen infolge der unterschiedlichen nationalen Rechtssysteme und -verfahren zu kämpfen haben. Die vorhandenen Instrumente - wie die europäische wirtschaftliche Zusammenarbeit auf EU-Ebene oder die bilateralen und multilateralen Abkommen zwischen den Mitgliedstaaten - haben sich im Programmzeitraum 2000-2006 als unzureichend erwiesen, um namentlich bei den Strukturfondsprogrammen im Hinblick auf den wirtschaftlichen und sozialen Zusammenhalt eine strukturelle Zusammenarbeit im Rahmen der Interreg-Initiative zustande bringen zu können.

Es wurde festgestellt, dass auf Unionsebene passende Maßnahmen eingeleitet werden müssen, damit bei der grenzüberschreitenden transnationalen und interregionalen Zusammenarbeit weniger Probleme auftreten und die betreffenden Regionen selbst zu einer echten dezentralisierten intereuropäischen Zusammenarbeit kommen können. Dazu wurde ein neues europäisches Kooperationsinstrument geschaffen, durch das lokale und regionale Gebietskörperschaften in der Union Kooperationsverbände als eigene Rechtspersönlichkeit gründen können, sogenannte „Europäische Verbände für territoriale Zusammenarbeit“ (EVTZ). Die an einen EVTZ übertragenen Aufgaben müssen von den Mitgliedern des Verbands in einem Vertrag festgelegt werden.

EVTZ, ein neues Instrument zur Zusammenarbeit

Die EVTZ-Verordnung ist ein Rechtsinstrument zur Förderung der Zusammenarbeit zwischen regionalen und lokalen Gebietskörperschaften der europäischen Gemeinschaft. Unter „territoriale Zusammenarbeit“ fallen drei Arten der Zusammenarbeit: grenzüberschreitend, transnational und interregional. Mit der Verordnung sollen die anderen Kooperationsregelungen nicht umgangen, sondern soll eine Möglichkeit geschaffen werden, europarechtlich als eigenständiger Akteur auftreten zu können, neben - oder wenn man will - anstelle der an EU- oder nationale Regelungen gebundenen Organisationsformen. Die Verordnung beschreibt lediglich die „Aufgaben“ eines EVTZ, die Mitglieder behalten die „Befugnisse“. Ein EVTZ hat nicht wirklich eigene Befugnisse. Die Mitglieder können aber ein Mitglied ermächtigen, die Aufgaben des Verbands wahrzunehmen. Ein EVTZ muss mindestens aus einer Mitgliederversammlung und einem Direktor bestehen, aber die Satzung darf auch noch weitere Organe vorsehen.

De leden van een EGTS zijn in beginsel publiekrechtelijke instellingen, maar de mogelijkheid wordt opengelaten dat ook “organisaties zonder winstoogmerk, waaraan regionale/lokale overheden en lidstaten deelnemen” daaronder kunnen worden begrepen, wat een basis zou bieden voor strategische samenwerking met maatschappelijke ondernemingen als woningcorporaties, zorginstellingen of ziekenhuizen in grensoverschrijdend Europees verband²³.

Een dergelijk samenwerkingsverband kan handelend optreden, hetzij om samenwerkingsprogramma's uit te voeren die de Gemeenschap, vooral in het kader van de Structuurfondsen, meefinanciert, hetzij om samenwerkingsacties te realiseren die op initiatief van de regio's en hun plaatselijke overheden worden genomen en waarin de Gemeenschap al dan niet financieel bijdraagt. Hierdoor wordt ook een samenwerkingsverband mogelijk zonder dat een Europese subsidie de basis voor de samenwerking is en dat zal in de toekomst steeds vaker het geval zijn. Bepaald is dat een lidstaat instemt met de deelneming van het voorgestelde lid aan een EGTS, tenzij hij van oordeel is dat die deelneming niet in overeenstemming is met zijn nationale wetgeving of dat die deelneming niet gerechtvaardigd is om redenen van openbaar belang of openbare orde van die lidstaat.

In dit verband en met het oog op de compatibiliteitswetgeving is van belang dat het recht van toezicht op het beheer van openbare middelen door de EGTS is geregeld in de Europese verordening. De toezichtvraag op het gebruik en beheer van (nationale) publieke middelen in een crossnationale setting (vergelijk het toezicht op Woningcorporaties die over de grens werken) speelde in het verleden in het nationale Nederlandse beleid een belangrijke rol in de bestuurlijke aarzeling tot het aangaan van de soort grensoverschrijdende arrangementen waar in het advies van de commissie een lans voor wordt gebroken. Dat geldt ook voor andere sectoren die over de grenzen heen gekenmerkt worden door verschillende juridische arrangementen. Als dit schakelpunt niet geregeld is op onderlinge, gezamenlijke publiekrechtelijke basis dan zal men in de regio gedwongen worden terug te vallen op privaatrecht. Daardoor wordt meestal wel de markt of de nationale lidstaat, maar niet het gezamenlijke publieke belang van een grensoverschrijdende regio bediend.

Overheidsinstanties (lokale en regionale overheden) aan verschillende kanten van de staatsgrens kunnen er ook voor blijven kiezen om voor grensoverschrijdende samenwerking, of specifieke aspecten daarvan, gebruik te maken van de bestaande publiekrechtelijke mogelijkheden die de Benelux-overeenkomst en de Anholt-overeenkomst inzake grensoverschrijdende samenwerking tussen territoriale samenwerkingsverbanden of autoriteiten bieden. Gebruik de samenwerking die het beste past is dan ook het advies van de commissie.

²³ Ook al kunnen privaatrechtelijke organisaties niet rechtstreeks aan een dergelijk verband deelnemen, dan is het nog wel, of juist, mogelijk om een dergelijk samenwerkingsverband te laten functioneren als schakelpunt (een institutionele interface) tussen, bijvoorbeeld, privaatrechtelijke “waterschappen” in Vlaanderen en de publiekrechtelijke waterschappen in Nederland.

Door de inrichting van een regionaal, grensoverschrijdend territoriaal samenwerkingsverband, maakt het rijk het de provincie mogelijk om internationale regionale territoriale samenwerking onder één noemer te brengen waarbij ook het rijk kan participeren. Langs deze weg kan de diversiteit van institutionele arrangementen, die Europa zeker in grensgebieden rijk is, gelijktijdig in de Europese en nationale rechtsorde worden ingevoegd, zonder dit persé langs de weg van de “vrije marktwerking” dan wel het “Europese verdragrecht” te hoeven doen.

EGTS is een institutionele voorziening om in concrete regio's een brug te slaan tussen EU recht aan de ene kant en nationale rechtsverhoudingen aan de andere. Je gebruikt het of je gebruikt het niet. Het voorstel van de commissie is niet om met de inrichting van een dergelijk samenwerkingsverband te beginnen, maar om grensoverschrijdende samenwerking te intensiveren aan de hand van concrete initiatieven en waar nodig en wenselijk in een EGTS onder te brengen. Een EGTS is echter niet de oplossing voor alles. Ook andere mogelijkheden moeten in beeld blijven zoals proefregio's en de bestaande Euregionale samenwerkingsverbanden. Bedacht moet ook worden dat er nog geen ervaring mee is opgedaan en dat er dus geen gouden bergen van verwacht moeten worden. Of de mogelijkheden die EGTS biedt in de toekomst benut gaan worden moet de toekomst leren, maar de commissie is hierover optimistisch gestemd.

De voorgestelde aanpak

Inleiding

Arbeidsmarkt en economie

Arbeidsmarkt

De “pontifex” methode van de Taskforce Grensgangers

Economisch beleid

Versnellingsagenda

Ontwikkelingsmaatschappijen

Onderwijs en kennis

Euregioschool

United World College

Transnationale Universiteit Limburg

Accreditatiesysteem

Diplomavergelijking

Charlemagne platform

Zorg

Bundeling van zorg

Water & infrastructuur

Stroomgebied benadering

Zuivering “over de grens”

Grensoverschrijdend structuurplan

Grensoverschrijdende bedrijventerreinen

Grensoverschrijdende openbaar vervoerverbindingen

IJzeren Rijn

Das vorgeschlagene Konzept

Einleitung

Arbeitsmarkt und Wirtschaft

Arbeitsmarkt

Das „Pontifex“-Verfahren der „Taskforce Grenzgänger“

Wirtschaftspolitik

Beschleunigungsagenda

Regionen in Entwicklung

Bildung und Wissen

Euregioschule

United World College

Transnationale Universität Limburg

Akkreditierungssystem

Vergleich und Anerkennung von Abschlüssen

Charlemagne-Plattform

Gesundheitswesen

Bündelung der Gesundheitseinrichtungen

Wasser und Infrastruktur

Einzugsgebietsansatz

Abwasserreinigung jenseits der Grenzen

Grenzüberschreitender Strukturplan

Grenzüberschreitende Gewerbegebiete

Grenzüberschreitende öffentliche Verkehrsverbindungen

Eiserner Rhein

CIRCULUS ARCTICUS

OSLO

52

SCOTIA

NOORD

IRLANDA

Inleiding

Het is wat de commissie betreft duidelijk dat de energie in en de aanzet tot een verdere regionale samenwerking in de Limburgse regio gestalte zal moeten krijgen met behulp van landelijke nationale impulsen. Limburg kan het, evenmin als haar buurregio's, alleen. Evenals de landelijke Nederlandse overheid hebben Duitsland, NRW, Vlaanderen, Wallonië en de Belgische nationale overheid ieder zo hun eigen besognes. Hierbij zal het belang van grensoverschrijdende samenwerking niet bij voorbaat tot de hoogste prioriteit gerekend worden. Er zal vanuit Limburg dan ook een "verleidingsstrategie" ontwikkeld moeten worden, die moet beginnen in Nederland. Juist het Euregionale grensgebied met België en Duitsland biedt immers voor de nationale overheid volop kansen om een bijdrage te leveren aan de Europese integratie. Hiermee kunnen tegelijkertijd de economische potenties van deze regio verder versterkt worden waardoor het in alle de drie landen een zaak van nationaal belang moet worden.

Zorg en aandacht voor grensoverschrijdende territoriale samenwerking verschijnt al voorzichtig op de agenda van de Nederlandse departementen. Soms uit defensieve overwegingen, vergelijk de discussies over belastingdienst of woningcorporaties, soms uit positieve ambities. Vooral op het terrein van onderwijs, HO, BVE, praktijkopleiding, ligt het voor de hand het vrije verkeer van mensen, goederen en diensten in het belang van de doelgroepen en de doelstellingen van het beleid te bevorderen. Op talloze terreinen, bijvoorbeeld het grensoverschrijdende waterbeheer, stuit men bij insiders en direct betrokkenen op het inzicht dat, redenerend vanuit het belang van beheer van de eigen (water)huishouding, het economisch, strategische en infrastructureel verstandig zou zijn om te investeren in voorzieningen "aan de andere kant van de (land)grens".

Door aan te sluiten bij staand (nationaal) beleid en dit te koppelen aan oude en nieuwe bestuurlijke vormen (Euregio's, Benelux, Anholt, proefregio's en EGTS) en strategie (territoriale crossnationale samenwerking op basis van gebiedsgericht ontwikkelingsbeleid) ontstaat de mogelijkheid om, ondersteund met nationale middelen, projecten en resultaten te entameren die voor partijen aan weerszijden van de grens een voordeel kennen.

Einleitung

Die Kommission Hermans ist der Überzeugung, dass das Konzept zur weiteren euregionalen Zusammenarbeit in der Region Limburg durch staatliche Impulse gefördert werden muss. Limburg kann dies ebenso wenig allein schaffen wie seine Nachbarregionen. Wie die niederländische Regierung haben die Regierungen Deutschlands, Nordrhein-Westfalens, Belgiens, Flanderns und Walloniens eigene Pläne, wobei die grenzüberschreitende Zusammenarbeit nicht immer an erster Stelle steht. Limburg muss deshalb eine „Verführungsstrategie“ entwickeln, die zunächst auf die Niederlande abzielt. Gerade das euregionale Grenzgebiet zu Belgien und Deutschland bietet beste Chancen, einen Beitrag zur europäischen Integration zu leisten. Damit lässt sich gleichzeitig das wirtschaftliche Potenzial der Region weiter stärken. Eine solche Politik wäre im nationalen Interesse aller drei Staaten.

Die grenzüberschreitende territoriale Zusammenarbeit gewinnt in den Plänen der niederländischen Ministerien langsam Raum, teils aus defensiven Erwägungen (siehe die Diskussion über Besteuerung und Wohnungsbaugenossenschaften), teils als aktives Ziel. Vor allem im Bildungsbereich (Hochschulwesen, Berufs- und Erwachsenenbildung, berufspraktische Ausbildung) bietet es sich an, den freien Personen-, Waren- und Dienstleistungsverkehr im Interesse der Zielgruppen und der Bildungsziele zu fördern. In vielen Bereichen, etwa bei der grenzüberschreitenden Wasserbewirtschaftung, haben Insider und direkt Betroffene erkannt, dass es aus Sicht des eigenen (wasserwirtschaftlichen) Verantwortungsbereichs ökonomisch, strategisch und infrastrukturell sinnvoll ist, in Einrichtungen „jenseits der Grenze“ zu investieren.

Im Anschluss an die gegenwärtig verfolgte (nationale) Politik und in Verbindung mit alten und neuen Verbundformen (Euregios, Benelux, Anholt, Pilotregionen und EVTZ) und alten und neuen Strategien (territoriale transnationale Zusammenarbeit auf der Grundlage einer gebietsorientierten Entwicklungspolitik) bietet sich die Möglichkeit, staatlich geförderte Projekte zu initiieren - mit Vorteilen für die Partner beiderseits der Grenze.

Wil Limburg zich tot een economisch sterke internationale regio kunnen ontwikkelen dan zal er binnen dit gebied in ieder geval sprake moeten zijn van één grensoverschrijdende

- » Arbeidsmarkt
- » Onderwijsruimte (universitair, HBO, MBO)
- » Zorgregio (met name de ziekenhuizen)
- » Infrastructuur (binnen dit gebied en naar de grote steden eromheen)

De bevoegdheden voor deze aandachtsgebieden (in ieder geval wat betreft de eerste drie) liggen veelal op landelijk niveau. De commissie bepleit om op een aantal gebieden te experimenteren met grensoverschrijdende samenwerking via bijvoorbeeld proefregio's waarbinnen ervaringen kunnen worden opgedaan die in een latere fase eventueel in EGTS of een ander verband kunnen worden ondergebracht. Hierdoor kan ervaring worden opgedaan met dit soort grensoverschrijdende samenwerking en worden tegelijkertijd concrete stappen gezet ten teken dat het menens is om via de territoriale samenwerking in en rond de provincie Limburg tot resultaten te komen.

Limburg (of beter de Euregio EMR) is bij uitstek de provincie / Euregio om deze "proeftuin van Europa" te zijn vanwege zijn grensligging, zijn historische banden met België en Duitsland, de aanwezige kennis over grensoverschrijdend werken en de grensoverschrijdende mentaliteit die in deze Euregio al aanwezig is.

Overigens dient deze aanpak niet alleen een Limburgs / Euregionaal belang, maar naar de stellige overtuiging van de commissie, ook een nationaal en zelfs Europees belang, namelijk een route naar Europese integratie waarbij de grensregio's voorlopers (bruggenbouwers zijn) in de samenwerking tussen de Lidstaten, dicht bij burgers en bedrijven grenzen overbruggen en échte Euregio's (in plaats van Europese subsidieloketten) laten ontstaan: Europese integratie via de grensregio's!

Wenn sich Limburg zu einer wirtschaftlich starken internationalen Region entwickeln will, müssen zumindest

- » der Arbeitsmarkt
- » die Bildungseinrichtungen (Universitäten, Fachhochschulen, berufliche Ausbildungen)
- » das Gesundheitswesen (insbesondere Krankenhäuser) und
- » die Infrastruktur (innerhalb der Region, einschließlich Verbindungen zu den umliegenden Großstädten)

grenzüberschreitend vernetzt sein. Die Zuständigkeit für diese Schwerpunktbereiche liegt meist auf nationaler Ebene (jedenfalls hinsichtlich der ersten drei Punkte). Die Kommission plädiert dafür, in mehreren dieser Bereiche mit einer grenzüberschreitenden Zusammenarbeit zu experimentieren, beispielsweise anhand von Pilotregionen. Hierbei ließen sich Erfahrungen sammeln, die in einer späteren Phase in einen EVTZ oder einen anderen Verbund eingebracht werden könnten. Das wären konkrete Schritte, die zeigen, dass es mit der grenzüberschreitenden Zusammenarbeit in und um Limburg ernst gemeint ist und dass Ergebnisse erzielt werden.

Limburg ist eine Provinz, die wegen ihrer Grenzlage, ihrer historischen Verbindungen zu Belgien und Deutschland, ihrer Erfahrungen mit der grenzüberschreitenden Zusammenarbeit und der schon herausgebildeten internationalen Mentalität bestens geeignet ist, als Teil der Euregio „Versuchslabor für Europa“ zu werden.

Übrigens dient ein solches Konzept nicht nur den limburgischen bzw. euregionalen Interessen, sondern nach der festen Überzeugung der Kommission auch den nationalen und sogar den europäischen Interessen. Das Konzept zeigt einen Weg zur europäischen Integration auf - mit den Grenzregionen als Vorreitern der Zusammenarbeit. Dieser Weg überbrückt bürger- und wirtschaftsnah die Grenzen und führt zu echten Euregios (nicht zu europäischen „Subventionsausgabeschaltern“): europäische Integration über die Grenzregionen!

Arbeidsmarkt en economie

Arbeidsmarkt

In 2006 woonden, landelijk, meer dan 100.000 Nederlanders vlak over de grens in België of Duitsland. Dit aantal neemt sinds 2002 met ongeveer 5.000 inwoners per jaar toe. In de Belgische grensstreek was al sinds 1995 sprake van een constante toename van het aantal Nederlanders. Het aantal grensbewoners is hier dan ook het grootste (59.000, waarvan naar schatting 35.000 net over de Limburgse grens. Het populairste is de grensstreek bij Maastricht). De Duitse grensstreek is sinds 2002 ook populairder geworden: woonden er in 2001 nog ruim 28.000 Nederlanders, in 2006 is dit aantal gestegen tot 41.000. Belangrijke oorzaak voor de verhuisc golf sinds 2002 is een wijziging in het Nederlandse belastingstelsel in 2001. Die maakte het mogelijk dat Nederlanders die in Duitsland gingen wonen hun hypotheekrenteaftrek behielden. Ook de relatief lage grond- en huizenprijzen zijn een belangrijke reden om in Duitsland te gaan wonen. De verwachting is dat deze migratie de komende jaren aanhoudt. Ieder jaar trekken ongeveer 5.000 Nederlanders de grens over, daarvan komen er ongeveer 2.000 uit Limburg²⁴. Omgekeerd wonen in de Nederlandse grensstreek veel minder Belgen en Duitsers: 10.000 Belgen nabij de Belgische grens, en 18.000 Duitsers nabij de Duitse grens. Hun aantal neemt bovendien licht af. De Belgen verkiezen daarnaast een andere grensstreek dan de Nederlanders; zij zijn vooral geconcentreerd in Zeeuws-Vlaanderen²⁵ en dus niet in Limburg. De reden voor deze geringere populariteit is wellicht het feit dat de huizenprijzen in Nederland hoger zijn dan in hun eigen land.

Doordat er in de omliggende landen grote verschillen bestaan op het gebied van regelgeving die relevant zijn voor de arbeidsmarkt wordt (samen)werken over de grens ernstig bemoeilijkt. Het gaat hier om verschillen in:

- » Sociaal verzekeringsrecht (omdat je in het land waar je werkt verzekerd bent is het "over de grens werken" vaak duur en ingewikkeld ondanks het feit dat er bureaus zijn die voorlichting geven)
- » Arbeidsrecht (ook hier zijn veel verschillen waarbij bijvoorbeeld Eures als belangenbehartiger kan optreden)

Hoewel deze bureaus goed werk verrichten wil de commissie de aandacht vestigen op een initiatief vanuit de Euregio Maas-Rijn, de Taskforce Grensgangers.

²⁴ Gegevens van het Ruimtelijk Planbureau.

²⁵ Bij al deze cijfers moet bedacht worden dat het hier om landelijke cijfers gaat, voor Limburg zal deze trend echter waarschijnlijk dezelfde zijn.

Arbeitsmarkt und Wirtschaft

Arbeitsmarkt

2006 lebten mehr als 100.000 Niederländer grenznah in Belgien und Deutschland. Ihre Anzahl steigt seit 2002 um etwa 5.000 Personen pro Jahr. Im belgischen Grenzgebiet war schon seit 1995 eine ständige Zunahme der niederländischen Zuzüge zu verzeichnen. In Belgien ist die Anzahl niederländischer Grenzgebietsbewohner am größten (59.000, schätzungsweise 35.000 davon entlang der limburgischen Grenze; am beliebtesten ist das Grenzgebiet bei Maastricht). Seit 2002 gewinnt auch das deutsche Grenzgebiet an Popularität. Gegenüber nur rund 28.000 im Jahr 2001 stieg die Anzahl der hier wohnenden Niederländer bis 2006 auf 41.000. Ein wichtiger Grund für die Umzugswelle war die Veränderung des niederländischen Steuersystems im Jahr 2001, als es in Deutschland wohnenden Niederländern möglich wurde, weiterhin ihre Hypothekenzinsen in den Niederlanden steuerlich abzusetzen. Auch die relativ günstigen Grundstücks- und Eigenheimpreise sind ein wichtiger Grund, nach Deutschland zu ziehen. Voraussichtlich wird diese Migrationsentwicklung in den kommenden Jahren anhalten. Jedes Jahr wählen etwa 5.000 Niederländer einen Wohnsitz jenseits der Grenze, davon ungefähr 2.000 Limburger.²⁴ Dagegen wohnen im niederländischen Grenzgebiet deutlich weniger Belgier und Deutsche: 10.000 Belgier nahe der belgischen Grenze und 18.000 Deutsche nahe der deutschen Grenze. Ihr Anteil geht außerdem leicht zurück. Die Belgier bevorzugen außerdem ein anderes Grenzgebiet als Niederländer, sie konzentrieren sich vor allem auf Zeeuws-Flandern.²⁵ Grund für die geringere Popularität sind vermutlich die höheren Immobilienpreise in den Niederlanden.

Weil zwischen den Nachbarländern große für den Arbeitsmarkt relevante gesetzgeberische Unterschiede bestehen, werden grenzüberschreitende Tätigkeiten und Zusammenarbeit stark behindert. Die Unterschiede betreffen das:

- » Sozialversicherungsrecht (weil man in dem Staat, in dem man arbeitet, pflichtversichert ist, ist eine Tätigkeit jenseits der Grenze oft teuer und kompliziert, ungeachtet der Hilfe von Informationsbüros) und das
- » Arbeitsrecht (auch hier sind die Unterschiede erheblich, wobei z.B. das Eures-Netzwerk als Interessenvertreter fungieren kann).

Obwohl die genannten Büros gute Arbeit leisten, möchte die Kommission auf eine Initiative der Euregio Maas-Rhein hinweisen, die „Taskforce Grenzgänger“.

²⁴ Quelle: niederl. Amt für Raumordnung (Ruimtelijk Planbureau).

²⁵ Bei allen Angaben ist zu beachten, dass es sich um landesweite Zahlen handelt. Für Limburg dürfte jedoch ein analoger Trend gelten.

De “pontifex²⁶” methode van de Taskforce Grensgangers

Bij de inhoudelijke ontwikkeling en versnelling van de samenwerking en de verdere vormgeving van de strategie en samenwerkingsprojecten voor de toekomst kan en moet om te beginnen goed worden aangesloten bij bestaande ervaringen en werkwijzen. Vanuit dit uitgangspunt en de gedachte dat de grensregio's binnen Europa het laboratorium moeten vormen voor Europese samenwerking, is door de Euregio Maas-Rijn het initiatief genomen om een Taskforce Grensgangers op te richten. Deze Taskforce analyseert de door grensgangers ondervonden problemen en stelt hier verbeteringen voor. De Taskforce gebruikt hiervoor de “pontifex” methode die de problemen analyseert. In deze methode worden, per probleem, bruggen geslagen naar de oplossingen. Op deze manier worden de verschillende bestaande knelpunten oplosbaar gemaakt.

In de huidige versies van de werkdocumenten “Hindernissen bij grensoverschrijdende arbeid”²⁷ geeft de Taskforce een goed beeld van de bestaande knelpunten. Vervolgens worden, per onderdeel, voorstellen voor oplossingen gegeven. Deze oplossingen zijn in twee delen opgedeeld. Allereerst worden er door de Taskforce voorstellen gedaan voor concrete juridische oplossingen en daarna voorstellen om op een aantal terreinen een proactief informatiebeleid te voeren. Wat betreft de voorstellen voor concrete oplossingen voor grensoverschrijdende arbeid gaat het o.a. over:

- » Belastingen;
- » Invaliditeit;
- » Zorgverzekeringen / ziekteverzekering;
- » Gezinsbijslagen zoals kinderbijslag;
- » Onderdanen van “derde” landen als grensarbeider;
- » Insolventie;
- » Bruggensioen.

De adviezen over het proactieve informatiebeleid gaan over:

- » Sociale verzekeringsproblemen bij een klein dienstverband in Duitsland;
- » Procedure bij ziekte;
- » Gezinsverzekering: bijdrage-navorderingen;
- » Pensioenproblemen.

²⁶ Pontifex betekent letterlijk: bruggenbouwer (van het Latijn pons, pontis=weg of brug en facere=maken).

²⁷ Nederland-België (april 2007); Nederland-Duitsland (april 2007) en België-Duitsland (februari 2007)

Das „Pontifex²⁶“-Verfahren der „Taskforce Grenzgänger“

Bei der inhaltlichen Weiterentwicklung und Beschleunigung der Zusammenarbeit und bei der künftigen Gestaltung von Strategie und Kooperationsprozessen können und müssen die bisherigen Verfahren und Vorgehensweisen berücksichtigt werden. Ausgehend von dem Gedanken, dass die Grenzregionen in Europa das Labor der europäischen Zusammenarbeit sind, hat die Euregio Maas-Rhein die Initiative zur Schaffung einer „Taskforce Grenzgänger“ ergriffen. Die Taskforce analysiert die Probleme der Grenzgänger und unterbreitet Verbesserungsvorschläge. Sie benutzt zur Problemanalyse das „Pontifex“-Verfahren und sucht für jedes einzelne Problem Lösungen zu deren Überbrückung.

In den aktuellen Versionen der Arbeitspapiere „Hindernisse der grenzüberschreitenden Berufstätigkeit“²⁷ vermittelt die Taskforce einen guten Eindruck der Probleme. Anschließend werden für jeden Punkt Lösungen vorgeschlagen. Zum einen schlägt die Taskforce konkrete rechtliche Lösungen vor, zum anderen eine proaktive Informationspolitik für mehrere Bereiche. Bei den konkreten Lösungen für die grenzüberschreitende Berufstätigkeit geht es u.a. um:

- » Steuern
- » Berufsunfähigkeit
- » Sozial-/Krankenversicherungen
- » Familienzuschüsse wie Kindergeld
- » Bürger aus Drittstaaten als Grenzarbeiter
- » Insolvenz
- » Vorruhestand.

Die Empfehlungen zur proaktiven Informationspolitik betreffen:

- » Probleme der Sozialversicherung für Geringbeschäftigte in Deutschland
- » Verfahren bei Krankheit
- » Familienversicherung: Beitragsnachforderungen
- » Probleme der Altersversicherung.

²⁶ Pontifex bedeutet wörtlich: Brückenbauer (aus dem Lateinischen pons, pontis = Weg oder Brücke und facere = machen).

²⁷ Niederlande-Belgien (April 2007), Niederlande-Deutschland (April 2007) und Belgien-Deutschland (Februar 2007).

De commissie heeft grote waardering voor het werk dat de Taskforce tot nu toe heeft verzet. De commissie ziet de aanpak van deze Taskforce als een voorbeeld voor andere gebieden en sectoren. De commissie is van mening dat het uiteindelijke advies van de Taskforce door het bestuur van de Euregio Maas-Rijn moet worden aangeboden aan de regeringen van Nederland, Duitsland en België. Op basis van dit advies moet er een gezamenlijk uitvoeringsprogramma worden vastgesteld met een halfjaarlijkse rapportage over de voortgang. Het advies, de ervaring en de bevindingen van de Taskforce kunnen ook dienen als een van de basisdocumenten voor de bij de Regionale Top in te stellen Conventie.

Gezien het succes van de “pontifex” methode stelt de commissie zich voor dat deze methode en de daarmee opgedane ervaring ook gebruikt kan worden voor een aantal andere problemen. De bruggen moeten “over de grens” worden geslagen op een aantal overzichtelijke terreinen. Selectiviteit is daarbij in eerste aanleg het devies. Vermeden moet worden dat er in het begin al gestreefd wordt naar een totale “overkluising”. Volgens de commissie is dat een brug te ver, er zullen prioriteiten moeten worden gesteld.

Economisch beleid

In het laatste coalitieakkoord 2007 - 2011 is o.a. het volgende opgemerkt over het te voeren economisch beleid:

“De economie van Limburg is in een proces van transformatie. Dit is geen uniek Limburgs fenomeen maar past in een Europese trend, als antwoord op de globaal optredende concurrentie. Velen zien dit als een bedreiging voor onze regio. En terecht, als we zouden blijven toekijken en slechts om steun zouden gaan vragen in Den Haag of Brussel. Wij zien deze economische transformatie als een kans om de sterke punten van Limburg nieuwe glans te geven. Het college staat een centrale regie van de economische ontwikkeling van Limburg voor ogen, naar analogie van voorbeelden in Finland en Ierland. Een aanpak waarbij koplopers uit overheid, bedrijfsleven en kennisinstellingen samen de strategie bepalen, kapitaal vrijmaken en uitvoering sturen en toetsen. Het ontbreekt nog aan een slagvaardige aansturing van de kenniseconomie, Strategische ontwikkeling, kapitaal, kennisontwikkeling en implementatie/controlle van beleid lopen nog over te veel schijnen. De opgave is hierin te gaan uitblinken. Het college wil de ontwikkelde aanpak van de Versnellingsagenda Limburg volgens het voorgaande model verder uitbouwen tot een internationale Versnellingsagenda. De bestaande clusters Hoogwaardige chemie en materiaaltechnologie (High Tech Materials), inclusief Nieuwe Energie, Gezond zijn, gezond blijven en gezond worden (Health, Care and Cure) en Hoogwaardige productie en consumptie van voeding (Agrofood and Nutrition) blijven daarbij richtinggevend, omdat een selectieve aanpak kracht en focus mogelijk maakt. Alle drie clusters verbinden sterke in de regio gevestigde economische spelers met elkaar, met in de regio verankerde kennisinstellingen en met de toeristische, historische en landschappelijke kwaliteiten die Limburg wil koesteren. Ook onderling kunnen deze clusters elkaar versterken, bijvoorbeeld gezondheid en voeding, nieuwe energie en tuinbouw.”

Die Kommission schätzt die bisher von der Taskforce geleistete Arbeit hoch ein. Ihre Arbeitsweise ist auch für andere Gebiete und Sektoren vorbildlich. Die Kommission ist der Ansicht, dass der Vorstand der Euregio Maas-Rhein die abschließende Empfehlung der Taskforce der niederländischen, deutschen und belgischen Regierung vorlegen sollte. Auf der Grundlage der Empfehlung könnte ein gemeinsames Umsetzungsprogramm mit halbjährlichen Fortschrittsberichten erarbeitet werden. Empfehlungen, Erfahrungen und Befunde der Taskforce könnten als ein Basisdokument für den auf der euregionalen Gipfelkonferenz einzurichtenden Konvent dienen.

Angesichts der Erfolge mit dem „Pontifex“-Verfahren ist die Kommission der Ansicht, dass dieses Verfahren zusammen mit den erworbenen Erfahrungen auch zur Lösung einer Reihe anderer Probleme dienen kann. So lassen sich bei einer Reihe überschaubarer Sachgebiete Brücken „über die Grenze hinweg“ bauen. Dabei ist zunächst selektiv vorzugehen. Es sollte nicht gleich nach einer kompletten „Überbauung“ der Probleme gestrebt werden. Nach Meinung der Kommission wäre das eine Brücke zu viel. Es müssen Prioritäten gesetzt werden.

Wirtschaftspolitik

In der jüngsten limburgischen Koalitionsvereinbarung für die Jahre 2007 - 2011 steht zur Wirtschaftspolitik u.a. Folgendes:

„Die Wirtschaft der Provinz Limburg befindet sich in einem Transformationsprozess. Das ist kein speziell limburgisches Phänomen, sondern passt zum europäischen Trend und ist eine Antwort auf den globalen Wettbewerb. Viele sehen darin eine Bedrohung für unsere Region. Zurecht, falls wir nur zuschauen würden und in Den Haag oder Brüssel um Hilfe bitten. Wir sehen die wirtschaftliche Transformation als eine Chance, den Stärken Limburgs neuen Glanz zu verleihen. Der Provinzregierung steht eine zentrale Regie der Wirtschaftsentwicklung Limburgs nach finnischem und irischem Vorbild vor Augen. Bei diesem Konzept bestimmen Vorreiter aus der Provinzverwaltung, der Wirtschaft und den Wissenseinrichtungen gemeinsam die Strategie, machen Mittel frei und steuern und überwachen die Maßnahmen. Es fehlt noch an einer entschlossenen Steuerung der Wissensökonomie. An strategischer Entwicklung, Kapital, Forschung und Implementierung/Überwachung sind noch zu viele Ebenen beteiligt. Wir wollen hier Entscheidendes bewegen. Die Provinzregierung will das für die Beschleunigungsagenda Limburg entwickelte Konzept gemäß dem vorstehenden Modell zu einer internationalen Beschleunigungsagenda ausbauen. Dabei bleiben die Cluster Feinchemie und Materialtechnologie (High Tech Materials) sowie ‚Neue Energie‘, ‚Gesund sein, bleiben und werden‘ (Health, Care and Cure) und ‚Hochwertige Lebensmittelproduktion und -konsumtion‘ (Agrofood and Nutrition) richtungsweisend, weil ein selektives Konzept Energien freisetzt und die Konzentration auf Schwerpunkte ermöglicht. Alle drei Cluster verbinden die in der Region ansässigen leistungsstarken Unternehmen sowohl miteinander als auch mit den in der Region verankerten Wissenseinrichtungen und den von Limburg gehegten und gepflegten touristischen, historischen und landschaftlichen Qualitäten. Die Cluster können sich auch gegenseitig verstärken, beispielsweise Gesundheit und Lebensmittel, neue Energien und Gartenbau.“

Programmatisch heeft de provincie een samenwerkingsovereenkomst gesloten met de Duitse spelers RWTH en IHK terwijl het andere overeenkomsten voorbereid met Vlaams-Brabant en Vlaams-Limburg. De provincie is erg actief als partner in alle Europese programma's die in Limburg worden uitgevoerd. De commissie is onder de indruk van de actieve rol die de provincie hier vervult en van de vele projecten die op de rails zijn gezet.

Versnellingsagenda

De motor voor een aantal economische ontwikkelingen wordt gevormd door de Versnellingsagenda²⁸ waar ook een aantal "grensoverschrijdende" projecten deel van uitmaakt. Het betreft oa. Health Care & Cure, Agro/food en Kansencollege Nieuwe Energie. Het voornemen van het college om de versnellingsagenda verder uit te bouwen tot een internationale versnellingsagenda wordt door de commissie ondersteund.

Ontwikkelingsmaatschappijen

Zowel Zuid- als Belgisch Limburg, Luik en Aken hebben historisch veel gemeen: een gemeenschappelijk proces van moeilijke industriële aanpassing vanuit de mijnbouw richting hoogwaardigere kennisactiviteiten, waarop elk op zijn manier beleid heeft gericht. Die gemeenschap op het gebied van industriële aanpassing heeft nooit echt geleid tot een gemeenschappelijke aanpak. De regionale ontwikkelingsinitiatieven om nieuwe, vervangende werkgelegenheid aan te trekken naar de eigen regio werden (in overleg met de nationale beleidsverantwoordelijken) meestal genomen met de rug naar de andere regio. Locatie binnen de nationale grenzen van de eigen regio was daarbij de belangrijkste doelstelling ook al betekende dit in de realiteit dat soms vooral werkgelegenheid gecreëerd werd ten gunste van werknemers uit de aanpalende grensregio.

Zuid-Limburg moet zijn ontwikkelingsmogelijkheden steeds meer zien in interdependentie met de omliggende grensregio's en vooral de Euregio Maas-Rijn. De samenwerking op economisch gebied staat nog in haar kinderschoenen en is tot nu toe eerder lokaal dan internationaal gericht. Deze samenwerking zou zich in de toekomst, naar de mening van de commissie, vooral verder moeten ontwikkelen vanuit mogelijke concrete samenwerkingsprojecten. De commissie adviseert om in de komende jaren, vanuit deze samenwerking, te streven naar verdere samenwerking tussen de ontwikkelingsmaatschappijen in Duitsland, Nederland en België.

²⁸ De Versnellingsagenda staat voor 16 grote kennis- en innovatieve projecten in de provincie Limburg (NL). Deze projecten worden in versneld tempo uitgevoerd om duurzame groei, werkgelegenheid en welvaart voor Limburg te behouden. De Versnellingsagenda is een initiatief van de Provincie Limburg, het bedrijfsleven en kennisinstellingen.

Die Provinz hat programmatisch eine Kooperationsvereinbarung mit der RWTH und der IHK Aachen abgeschlossen und bereitet weitere Vereinbarungen mit Flämisch-Brabant und Flämisch-Limburg vor. Die Provinz ist an allen in Limburg laufenden europäischen Programmen aktiv beteiligt. Die Kommission ist von der aktiven Rolle der Provinz und den vielen in die Wege geleiteten Projekten beeindruckt.

Beschleunigungsagenda

Wie gesagt, stellt die Beschleunigungsagenda²⁸ einen Motor für mehrere wirtschaftliche Entwicklungen dar. Dazu gehören auch eine Reihe von „grenzüberschreitenden“ Projekten, u.a. „Health Care & Cure“, Agro/Food und das Chancencluster „Neue Energie“. Der von der Provinzregierung beabsichtigte Ausbau der Beschleunigungsagenda zu einer internationalen Beschleunigungsagenda wird von der Kommission unterstützt.

Regionen in Entwicklung

Sowohl Südlimburg als auch Belgisch-Limburg, Lüttich und Aachen haben viele historische Gemeinsamkeiten, u.a. den mühsamen Prozess der Umstellung vom Bergbau auf eine hochwertige Wissensökonomie, die jede Seite auf ihre Weise gestaltet hat. Auch wenn die industriellen Anpassungsprozesse ähnlich verliefen, kam es nie zu einem gemeinsamen Vorgehen. Die regionalen Entwicklungsinitiativen zum Ersatz der wegfallenden Arbeitsplätze und zur Ansiedlung neuer Wirtschaftszweige wurden zusammen mit den Wirtschaftspolitikern auf den Landesebenen durchgeführt, oft mit dem Rücken zur Nachbarregion. Wichtigstes Ziel war die Schaffung von Standorten innerhalb der nationalen Grenzen, auch wenn das realiter bedeutete, dass manchmal vor allem Arbeitsplätze für Arbeitnehmer aus der Nachbarregion geschaffen wurden. Südlimburg muss seine Entwicklungsmöglichkeiten im Zusammenhang mit den umringenden Grenzregionen sehen, insbesondere im Rahmen der Euregio Maas-Rhein. Die wirtschaftliche Zusammenarbeit steckt noch in den Kinderschuhen und spielte sich bisher eher auf lokaler Ebene ab, als dass sie international orientiert gewesen wäre. Bei der Zusammenarbeit müssten nach Ansicht der Kommission in Zukunft vor allem konkrete Kooperationsprojekte weiterentwickelt werden. Darauf aufbauend empfiehlt die Kommission, in den kommenden Jahren nach einer noch engeren Kooperation zwischen diesen Regionen Deutschlands, der Niederlande und Belgiens zu streben.

²⁸ Unter Beschleunigungsagenda werden 16 große Wissens- und Innovationsprojekte der Provinz Limburg (NL) zusammengefasst. Die Projekte werden in erhöhtem Tempo durchgeführt, um ein nachhaltiges Wachstum zu sichern und Arbeitsplätze und Wohlstand für Limburg zu erhalten. Die Beschleunigungsagenda ist eine Initiative der Provinz Limburg, der Wirtschaft und der Wissenseinrichtungen.

Onderwijs en kennis

Euregioschool

Taalkennis van de andere regio is volgens de commissie een lange termijn investering die een hoog rendement oplevert. Een onderwijssysteem dat meer rekening zou houden met de karakteristieken van het onderwijssysteem van de omliggende regio's zou vanuit dit perspectief een directe bijdrage leveren aan het slechten van de culturele barrières binnen de Euregio. Het recente project van de Onderwijsstichting Movare die namens een viertal schoolbesturen een provinciale bijdrage ontvangt voor de start van het project Euregioschool (begin van het schooljaar 2007-2008) is hiervan een goed voorbeeld. Het gaat in het project om de invoering van buurtaal- en cultuuronderwijs vanaf de onderbouw in het basisonderwijs, met een doorlopende leerlijn naar het Voortgezet Onderwijs.

In de regio Maastricht gaat het om de Franse taal en cultuur, in de regio Parkstad om de Duitse taal en cultuur. Er zal intensief worden samengewerkt met scholen aan de andere kant van de grens. Het project heeft een looptijd van 2,5 jaar. Tijdens en na de looptijd zal het project, indien het succesvol verloopt, worden verbreed naar andere Limburgse scholen. Er is ook een subsidieverzoek voor dit project bij het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap ingediend.

De commissie dringt er bij het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap op aan dit initiatief daadwerkelijk te steunen. Elkaar kunnen verstaan is immers de basis voor samenwerken.

United World College

Bij een internationale kennisregio hoort internationaal onderwijs dat aan internationale normen voldoet. Dit blijkt ook uit de behoefte van het bedrijfsleven aan internationale scholen voor (kinderen van) buitenlandse kenniswerkers. Een positief initiatief in dit kader ziet de commissie in het United World College. United World Colleges zijn opgericht om jongeren te laten ervaren hoe verschillen tussen culturen, godsdiensten en nationaliteiten overbrugd kunnen worden. UWC heeft inmiddels tien vestigingen die verspreid zijn over de hele wereld. Het UWC zal volgend jaar in Maastricht een vestiging zal openen. Volgens de commissie levert een dergelijke vestiging een goede basis voor onderwijs dat op internationale leest geschoeid is en draagt daarmee bij aan het internationale karakter (waaronder als vestigingsplaats) van de Euregio. Verder adviseert de commissie om gekoppeld aan de komst van het United World College ook faciliteiten te bieden voor internationaal basisonderwijs.

Bildung und Wissen

Euregioschule

Die Kenntnis der Sprachen der anderen Regionen ist nach Überzeugung der Kommission eine langfristig sehr gewinnbringende Investition. Ein Schulsystem, das stärker die Merkmale der Schulsysteme der Nachbarregionen berücksichtigt, kann einen unmittelbaren Beitrag zum Abbau kultureller Barrieren in der Euregio leisten. Dafür ist das jüngste Projekt des Schulvereins „Movare“ ein gutes Beispiel. Movare erhält im Namen von vier Schulleitungen Fördermittel der Provinz für das Projekt Euregioschule (Start zum Schuljahresbeginn 2007-2008). Bei dem Projekt handelt es sich um Unterricht zu Sprache und Kultur der Nachbarregionen von der Vorschule an bis hinauf in die Sekundarstufe.

In der Region Maastricht geht es dabei um die französische Sprache und Kultur, in der Region Parkstad um die deutsche Sprache und Kultur. Dazu gehört eine intensive Zusammenarbeit mit Schulen jenseits der Grenze. Das Projekt hat eine Laufzeit von 2,5 Jahren. Bei erfolgreichem Verlauf wird das Projekt auf andere limburgische Schulen ausgedehnt. Für das Projekt wurde ein Förderantrag beim niederländischen Ministerium für Bildung, Kultur und Wissenschaft eingereicht.

Die Kommission setzt sich beim Ministerium dafür ein, die Initiative zu unterstützen. Sich sprachlich verständigen zu können, ist schließlich die Grundlage für jede Zusammenarbeit.

United World College

Zu einer internationalen Wissensregion gehört internationaler Schulunterricht, der internationalen Normen genügt. Das geht auch aus dem Wunsch der Wirtschaft nach internationalen Schulen für die Kinder hochqualifizierter ausländischer Mitarbeiter hervor. Als eine positive Initiative wertet die Kommission daher das United World College (UWC). UWCs wurden gegründet, damit Jugendliche lernen, wie Unterschiede zwischen Kulturen, Religionen und Nationalitäten überbrückt werden können. Inzwischen gibt es zehn United World Colleges in aller Welt. Das UWC wird im kommenden Jahr eine Schule in Maastricht eröffnen. Die Kommission meint, dass eine solche Schule eine gute Grundlage für einen international orientierten Unterricht bildet und zum internationalen Charakter der Euregio (u.a. als Wirtschaftsstandort) passt. Empfohlen wird außerdem, im Zusammenhang mit der Ansiedlung des United World College Voraussetzungen für eine internationale Grundschule zu schaffen.

Die beschriebenen Entwicklungen sollten Anlass sein zu prüfen, ob der internationale Unterricht langfristig nicht viel stärker ausgebaut werden kann. Er sollte sich nicht auf die Kinder ausländischer Fachkräfte beschränken und auch in der Primar- und Sekundarstufe der Regelschulen der Euregio angeboten werden. Einerseits würden dadurch der Austausch und die Zusammenarbeit zwischen den Schulen intensiviert, andererseits können Schüler mit einem weltweit anerkannten internationalen Abschluss überall studieren. Damit werden die europäische Integration und die Arbeitsmobilität gefördert. Außerdem würde dadurch das Standortklima für Talente und Unternehmen einen positiven Impuls erhalten.

Transnationale Universität Limburg

Die transnationale Universität Limburg (tUL) wurde im Jahr 2000 von der Universität Maastricht und der Universität Hasselt als Dach für ihre gemeinsamen Initiativen gegründet. In letzter Zeit haben die beiden Mutteruniversitäten die Regie über die Lehre stärker an sich gezogen, ohne dass damit die tUL überflüssig würde. Allerdings muss die neue Arbeitsweise noch ihren Niederschlag in der Satzung der tUL finden.

Akkreditierungssystem

Auf dem Gebiet der Akkreditierung gibt es in der Praxis Probleme. So wäre es (laut niederländischem Ministerium für Bildung, Kultur und Wissenschaft) beispielsweise notwendig, die Studiengänge an der tUL sowohl nach flämischen als auch niederländischen Regeln zu akkreditieren, nicht entweder nach flämischen oder niederländischen. Dadurch ist eine gute Registrierung der tUL-Studiengänge in den Niederlanden und Flandern faktisch unmöglich. Die Kommission ist der Meinung, dass hier eine Lösung in Form eines gemeinsamen Studienabschlusses geschaffen werden muss. Dazu müssen Flandern und die Niederlande über die NVAO²⁹ einen gemeinsamen Antrag stellen. Vorgeschlagen wird, klein anzufangen und danach erst die Regelung auf andere Universitäten auszudehnen.

Vergleich und Anerkennung von Abschlüssen

Die Kommission ist der Ansicht, dass zu einer in mehreren Staaten absolvierten Ausbildung auch ein Abschluss gehört, der in all diesen Staaten anerkannt ist. Offensichtlich ist dies gegenwärtig noch nicht möglich. Deshalb ist die Schaffung grenzüberschreitender Ausbildungsgänge, bei denen die Auszubildenden ihre Fächerpakete selbst zusammenstellen (und dazu ähnliche Entfernungen wie innerhalb der Randstad zurücklegen), praktisch undurchführbar.

²⁹ Niederländisch-Flämische Akkreditierungsorganisation (Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie).

Het Ministerie van OCW heeft het Colo³⁰ aangewezen als het informatiecentrum voor de toepassing van de Tweede Richtlijn³¹. Deze Richtlijn regelt de toegang tot bepaalde beroepen binnen de EU/EER-Lidstaten. De afdeling van Diploma-vergelijking & Onderwijsvergelijking is binnen het Nuffic verantwoordelijk voor internationale diplomawaarderingen. Het Nuffic³² probeert op het terrein van de erkenning van diploma's en van eerder elders verworven competenties obstakels voor internationale mobiliteit van studerende en werkende naar en vanuit Nederland weg te nemen. De output van het onderwijs, de diploma's, moet volgens de commissie vergelijkbaar worden gemaakt. Hierbij gaat het niet alleen om de vergelijking van universitaire diploma's maar vooral ook om de vergelijkbaarheid van de diploma's van vwo, mbo, en andere opleidingen zoals primair onderwijs. Juist hier ligt een grote drempel voor het kunnen werken (en wonen) in een buurland. Toch ziet de commissie hier ook duidelijk mogelijkheden om deze drempel via de lijn van de Nuffic weg te werken.

Ook op regionaal niveau moet het mogelijk worden om de krapte op de regionale arbeidsmarkt en de matching van vraag en aanbod "over de grens" op te lossen. Een koppeling van bestanden van de CWI- Limburg aan de bestanden in Duitsland en België ligt in hierbij zeer voor de hand. De commissie adviseert dat er overleg plaatsvindt met het CWI en de relevante instellingen in België en Duitsland om de Euregionale koppeling van vraag en aanbod mogelijk te maken. De provincie zou hier het initiatief toe moeten nemen.

³⁰ Colo is de vereniging van de 18 kenniscentra beroepsonderwijs bedrijfsleven die elk bedrijfstakgewijs georganiseerd zijn. De kenniscentra vormen de schakels tussen het onderwijs en het georganiseerde bedrijfsleven. Ze ontwikkelen kwalificaties voor het middelbaar beroepsonderwijs, werven leerbedrijven en bewaken de kwaliteit van deze leerbedrijven.

³¹ Richtlijn 92/51/EEG

³² Nederlandse organisatie voor internationale samenwerking in het hoger onderwijs.

Das Ministerium für Bildung, Kultur und Wissenschaft hat COLO³⁰ als Informationszentrum für die Anwendung der zweiten EU-Richtlinie³¹ benannt. Die Richtlinie regelt den Zugang zu bestimmten Berufen in den EU/EWR-Mitgliedstaaten. In den Niederlanden ist die NUFFIC- Abteilung „Abschluss- und Ausbildungsvergleich“ für die Beurteilung ausländischer Abschlüsse zuständig. NUFFIC³² versucht durch Anerkennung von im Ausland erworbenen Studienabschlüssen und Befähigungsnachweisen, Barrieren für die internationale Mobilität niederländischer und ausländischer Studierender und Erwerbstätiger zu beseitigen. Das Endresultat der Ausbildung - das Abschlusszeugnis - muss vergleichbar werden. Dabei geht es nicht nur um Hochschulabschlüsse, sondern vor allem auch um die Vergleichbarkeit von schulischen und beruflichen Abschlüssen. Gerade sie stellen eine große Hürde für die Aufnahme einer Tätigkeit in einem Nachbarland dar. Die Kommission sieht jedoch gute Chancen, dieses Hindernis mit Hilfe von NUFFIC einzuebnen.

Auch auf regionaler Ebene muss es möglich werden, die Verknappung auf dem Arbeitsmarkt zu überwinden und Nachfrage und Angebot „über die Grenzen hinweg“ zur Deckung zu bringen. Dazu bietet sich eine Kopplung der Daten des limburgischen Amtes für Arbeit (CWI) mit den deutschen und belgischen Datenbanken an. Die Kommission empfiehlt, dass sich das CWI mit den entsprechenden Einrichtungen in Belgien und Deutschland um eine euregioweite Kopplung von Nachfrage und Angebot bemüht. Hier muss die Provinz die Initiative ergreifen.

³⁰ COLO ist der Verband der nach Branchen organisierten 18 Berufsausbildungszentren der Wirtschaft. Die Wissenszentren sind ein Verbindungsglied zwischen Schule und Wirtschaft. Sie entwickeln Kriterien für berufliche Ausbildungsgänge, werben Ausbildungsbetriebe und beaufsichtigen dort die Ausbildungsqualität.

³¹ Richtlinie 92/51/EWG

³² Niederländische Organisation für internationale Zusammenarbeit im Hochschulwesen.

Charlemagne platform

Rondom Maastricht liggen in de drie landen veel kennisinstellingen, meer dan waar ook in Nederland. Samenwerking op vele gebieden tussen deze kennisinstellingen (bijvoorbeeld in een Charlemagneplatform) biedt volgens de commissie veel mogelijkheden en kan daarmee de regio internationaal op de kaart zetten. Deze instellingen moeten niet met elkaar concurreren maar samenwerken en concurreren met grote instellingen in Amerika.

De Euregionale universiteiten moeten volgens de commissie hier het initiatief voor nemen en een businessplan opstellen voor deze samenwerking. EGTS is hiervoor in de toekomst een bruikbaar hulpmiddel (de ministeries van onderwijs in de verschillende landen kunnen hieraan immers deelnemen). Ook hier kan begonnen worden met een proefregio waarbij eerst wordt samengewerkt in een kleinere regio om ervaring te krijgen met samenwerkingsvormen en de problemen die moeten worden overwonnen. Als voorbeeld zou het initiatief Euron genoemd kunnen worden dat in 1995 begonnen is als een samenwerkingsverband tussen universiteiten in Duitsland, België en Nederland. Het doel van het netwerk was om de opleidingsefficiency in de neurochirurgie te maximaliseren. Op dit moment nemen 10 universiteiten deel aan Euron en zijn meer dan 180 studenten bezig met een promotie. Op een vergelijkbare manier zouden ook andere samenwerkingsverbanden kunnen worden opgericht waarbij tegelijkertijd gezien kan worden in hoeverre gezamenlijke diploma's mogelijk zijn.

Zorg

Bundeling van zorg

Zuid-Limburg, en Parkstad in het bijzonder, vergrijst sneller³³ dan de rest van Nederland³⁴. De effecten daarvan op de maatschappij in Zuid-Limburg zijn nu al scherp zichtbaar³⁵. Dit betekent ook dat een steeds groter beroep op zorgkosten wordt gedaan. Gebruik van zorgmogelijkheden aan de andere kant van de grens kan hier soelaas bieden als dit op een goed overlegde en georganiseerde manier gebeurt. Er zal dan ook steeds meer behoefte zijn aan specialisatie en afspraken tussen de ziekenhuizen binnen de Euregio. Juist binnen de gezondheidszorg wordt immers steeds meer in netwerken gedacht. In Zuid-Limburg liggen die netwerken over de grens heen.

Mede doordat de verzekerings- en financieringssystemen in België en Duitsland afwijkend zijn van die in Nederland, is de uitwisseling van zorg echter een groot probleem. Als bundeling van de zorg mogelijk zou zijn dan leidt dit ook hier tot kwaliteitsverhoging. Om dat zo snel als mogelijk te bereiken volstaat het "klassieke" systeem van samenwerken niet. Daarvoor wijken de systemen te veel af. Het aanpassen van wet- en regelgeving kost veel tijd, afgezien van het probleem dat het heel moeilijk is om de benodigde wijzigingen te overzien.

In het kort kunnen de volgende probleemgebieden worden genoemd die om aandacht vragen:

- » Het financieringssysteem van ziekenhuizen in Nederland brengt met zich mee dat de opbrengsten van buitenlandse patiënten, die in Nederland behandeld worden, niet als inkomsten geboekt kunnen worden. Zij vallen onder het Nederlandse budget systeem. Iedere buitenlandse patiënt die behandeld wordt betekent in principe dan ook dat er één Nederlandse patiënt minder behandeld kan worden.
- » Grensoverschrijdende samenwerking tussen universitair medische centra (bijvoorbeeld tussen azM en Universitätsklinikum Aachen) raakt het planningsbeleid van topzorg in Nederlanden en is hierdoor vrijwel onmogelijk. Er is geen grensoverschrijdende planning van ziekenhuiszorg mogelijk waardoor vraag en aanbod (op basis van de beschikbare specialismen) niet op elkaar kunnen worden afgestemd.

³³ ETIL, Bevolking Limburg 2004 – 2035, december 2003

³⁴ Het aantal inwoners van Limburg is met ingang van 2002 gaan dalen. Dit is een blijvende daling, waarmee Limburg duidelijk voorop loopt bij de andere provincies in Nederland. In 2035 zakt Limburg onder de 1 miljoen inwoners en is daarmee terug bij het aantal inwoners van 1970. Wel is de samenstelling naar leeftijd dan drastisch veranderd: een halvering van het aantal jongeren en meer dan een verdrievoudiging van het aantal ouderen. De potentiële beroepsbevolking (de bevolking van 15-64 jaar) daalt al met ingang van 1997 en zal in 2035 meer dan een kwart kleiner zijn dan nu.

³⁵ Afgezien van de behoefte aan zorg heeft dit uiteraard ook gevolgen voor de arbeidsmarkt.

Gesundheitswesen

Bündelung der Gesundheitseinrichtungen

Südlimburg - und dort namentlich die Parkstad - überaltert schneller³³ als die übrigen Teile der Niederlande.³⁴ Die Auswirkungen auf die Gesellschaftsstruktur Südlimburgs sind heute bereits deutlich spürbar.³⁵ Damit verbunden ist auch ein Anstieg der Gesundheitskosten. Die Nutzung von Gesundheitsleistungen jenseits der Grenzen könnte eine Entlastung darstellen, falls dies in gut durchdachter und organisierter Form geschieht. Daher dürfte der Bedarf an Spezialisierung und Abstimmung zwischen den Krankenhäusern der Euregio steigen. Gerade im Gesundheitswesen spielen ja Netzwerke eine immer größere Rolle. Und in Südlimburg machen Netzwerke nicht an der Grenze Halt.

Wegen der unterschiedlichen Versicherungs- und Finanzierungssysteme in Belgien, den Niederlanden und Deutschland ist der Austausch von Gesundheitsleistungen jedoch ein großes Problem. Eine Bündelung würde auch hier einen Qualitätszuwachs bedeuten. Um dies so schnell wie möglich zu realisieren, reicht wegen der Systemunterschiede ein „klassisches“ Kooperationsystem nicht aus. Eine Anpassung der gesetzlichen Bestimmungen ist aber sehr zeitraubend - abgesehen davon, dass der Umfang der erforderlichen Veränderungen kaum zu überblicken ist.

Zusammengefasst sind folgende Problembereiche zu nennen:

- » Das Finanzierungssystem der niederländischen Krankenhäuser hat zur Folge, dass die Einkünfte aus der Behandlung ausländischer Patienten nicht als Einnahmen verbucht werden dürfen. Auch diese Patienten fallen unter das niederländische Budgetierungssystem. Im Prinzip bedeutet jeder behandelte ausländische Patient, dass ein niederländischer Patient weniger versorgt werden kann.
- » Eine grenzüberschreitende Zusammenarbeit zwischen Universitätskrankenhäusern (beispielsweise zwischen dem azM und dem Universitätsklinikum Aachen) berührt das Planungskonzept für die hochwertige Gesundheitsversorgung in den Niederlanden und ist daher praktisch ausgeschlossen. Es ist keine grenzüberschreitende Planung der klinischen Versorgung möglich, so dass sich Bedarf und Angebot (an fachärztlicher Betreuung) nicht aufeinander abstimmen lassen.

³³ ETIL, Bevolking Limburg 2004 – 2035, Dezember 2003

³⁴ Die Einwohnerzahl Limburgs sinkt seit 2002. Dieser anhaltende Rückgang hat in Limburg deutlich eher als in anderen niederländischen Provinzen eingesetzt. 2035 wird Limburg weniger als eine Million Einwohner haben; das entspricht wieder dem Stand von 1970. Allerdings wird sich die Altersstruktur drastisch verändert haben: die Anzahl Jugendlicher halbiert sich und die Seniorenzahl verdreifacht sich. Die potenziell erwerbstätige Bevölkerung (Einwohner von 15 bis 64 Jahren) sinkt seit 1997 und wird 2035 um mehr als ein Viertel niedriger als heute sein.

³⁵ Das hat nicht nur Auswirkungen auf den pflegerischen und ärztlichen Versorgungsbedarf, sondern natürlich auch auf den Arbeitsmarkt.

- » De mobiliteit van Belgische patiënten richting een Nederlands ziekenhuis is beperkt. Het is een gevolg van het feit dat de Belgische bevoegde instanties een zeer terughoudend beleid voeren (als gevolg van de Belgische wet- en regelgeving).
- » Grensoverschrijdende samenwerkingscontracten kennen diverse vraagstukken van (contractuele) aansprakelijkheid.
- » De opleiding van medisch specialisten is nationaal geregeld met alle beperkingen en problemen voor bijvoorbeeld Eu-regionale stages van dien.
- » Door het terughoudende antibiotica beleid vormt Nederland als het ware een oase in een Europese omgeving waar de antibiotica resistentie vooral in ziekenhuizen veel hoger is met als gevolg een veel grotere infectiekans (MRSA-bacterie).

De commissie acht het te gek voor woorden dat een dergelijke situatie binnen de Euregio bestaat en is dan ook van mening dat hier een oplossing voor moet komen. Er bestaat op dit moment echter vrijwel geen aandacht om deze knelpunten op te lossen. Landelijk is er (in de drie landen) weinig oog voor het feit dat juist in de grensgebieden als de Euregio Maas-Rijn grote behoefte is om grensoverschrijdend samen te werken.

Momenteel wordt ook op Europees niveau de discussie gevoerd over de organisatie van de zorg. Hierbij is een duidelijke lijn naar voren gekomen, namelijk dat de Lidstaten het mogelijk zouden moeten maken dat in de grensregio's de zorg grensoverschrijdend georganiseerd wordt.

De commissie stelt voor om voor de samenwerking tussen de academische ziekenhuizen van Aken en Maastricht een proefregio³⁶ op te richten waarin ervaring kan worden opgedaan met een dergelijke samenwerking. De ervaring die in de Euregio Maas-Rijn is opgedaan met de "pontifex" methode kan hierbij als voorbeeld dienen. Later kan een dergelijke samenwerking worden uitgebreid naar Luik en Tongeren. Een goed voorbeeld voor een dergelijke samenwerking is het ALMA-grid³⁷ waarvoor de vier topacademische centra in Aken, Luik, Maastricht en Hasselt de initiatiefnemers zijn.

In deze proefregio kan vervolgens ervaring worden opgedaan met het oplossen van de knelpunten tussen de verschillende systemen. Als juridische vorm voor deze proefregio stelt de commissie onderbrenging in een EGTS voor. In een dergelijk verband kunnen immers, naast de twee ziekenhuizen, ook de regelgevende overheden in Nederland en Duitsland zijn vertegenwoordigd. Verder is een dergelijk verband in de toekomst eenvoudig uitbreidbaar.

³⁶ Deze regio moet, gezien de complexe problematiek, in het begin niet te groot worden gekozen en daarom dan ook beperkt blijven tot de academische ziekenhuizen van Aken en Maastricht.

³⁷ Een innovatief virtueel laboratorium voor genomics, proteomics, biotechnologie en bio-informatica.

- » Die Behandlung belgischer Patienten in niederländischen Krankenhäusern findet nur beschränkt statt, weil die zuständigen Behörden sehr zurückhaltend sind (infolge der belgischen gesetzlichen Bestimmungen).
- » Grenzüberschreitende Kooperationsvereinbarungen sind mit vielen Fragen in Bezug auf die (vertragliche) Haftung verbunden.
- » Die Facharztausbildung ist national geregelt, d.h. dass beispielsweise Praktika in anderen Teilen der Euregio nur beschränkt möglich sind.
- » Wegen der zurückhaltenden Antibiotikaverabreichung sind die Niederlande gewissermaßen eine einsame Insel im europäischen Umland, in dem die Antibiotikaresistenz vor allem in Krankenhäusern viel höher ist. Die Folge ist eine wesentliche höhere Infektionsgefahr (MRSA-Bakterie).

Die Kommission hält die Situation in der Euregio für völlig unakzeptabel und ist der Ansicht, dass hierfür eine Lösung gefunden werden muss. Gegenwärtig laufen jedoch kaum Bemühungen zur Beseitigung dieser Engpässe. Auf den Regierungsebenen aller drei Staaten kümmert man sich kaum um den Wunsch nach grenzüberschreitender Kooperation von Grenzgebieten wie der Euregio Maas-Rhein.

Momentan wird auch auf europäischer Ebene über die Organisation des Gesundheitswesens diskutiert. Es zeichnet sich ab, dass die Mitgliedstaaten eine grenzüberschreitende Versorgung in den Grenzregionen ermöglichen wollen.

Die Kommission schlägt vor, für die Zusammenarbeit zwischen den Universitätskliniken Aachen und Maastricht eine Pilotregion³⁶ zu bilden, so dass Erfahrungen mit einer solchen Kooperation gesammelt werden können. Die Erfahrungen der Euregio Maas-Rhein mit dem „Pontifex“-Verfahren können dabei als Vorbild dienen. Später ließe sich die Zusammenarbeit auf Lüttich und Tongeren ausweiten. Ein Beispiel für eine solche Zusammenarbeit ist das ALMA-Netzwerk³⁷, dessen Initiatoren die vier akademischen Spitzentren Aachen, Lüttich, Maastricht und Hasselt sind.

Im Rahmen einer Pilotregion lässt sich die Anschlussfähigkeit der verschiedenen Systeme testen. Als Rechtsform der Pilotregion schlägt die Kommission einen EVTZ vor, weil sich an einem solchen Verbund neben den beiden Krankenhäusern auch die Gesetzgeber beider Staaten beteiligen können. Ein solcher Verbund lässt sich später leicht erweitern.

³⁶ Angesichts der komplexen Problematik sollte eine Region zunächst nicht zu groß gewählt werden und auf die Universitätskliniken Aachen und Maastricht beschränkt bleiben.

³⁷ Ein innovatives virtuelles Labor für Genomforschung, Genomentschlüsselung, Biotechnologie und Bioinformatik.

Water & infrastructuur

Stroomgebied-benadering

Met de discussie over klimaatverandering zullen, in ieder geval wat betreft het adaptieve beleid, steeds meer grensoverschrijdende vragen worden gesteld rond waterbeheer. De Euregio maakt deel uit van het stroomgebied van de Maas. Terwijl de waterbeheerdiscussie inzake de prioritaire onderzoek- en technologische sleutelgebieden in Nederland gedomineerd wordt door de zorg om stijging van de zeespiegel en waterdruk in gebieden die onder de zeespiegel liggen, is de beheersdiscussie in de Euregio van een andere aard: verdere regulering van de afvoer, zuivering en controle op lozing, ruimtelijke ordening, etc. Een verder gemeenschappelijk waterbeheer binnen het kader van de Euregio Maas-Rijn waarbinnen middelen en bevoegdheden overgedragen worden op basis van een gemeenschappelijk belang ligt vanuit dit perspectief volgens de commissie dan ook voor de hand (de "stroomgebied" benadering van de EU). De commissie adviseert de provincie om deze lijn in de komende jaren verder uit te werken.

Een goed voorbeeld hiervan is de Roode Beek. De Roode Beek ontspringt in het natuurgebied Brunsummerheide, ten zuidoosten van Brunssum en mondt bij Roosteren in de Maas uit. De Roode Beek loopt voor een deel door Duitsland (de gemeenten Gangelt en Selfkant) en langs de grens waarbij dit gebied in Duitsland afwatert op de Maas. Het Waterschap Roer en Overmaas voert op dit moment een discussie met betrokkenen of het waterbeheer van de Roode Beek onder één rechtspersoon kan worden gebracht. Een dergelijke aanpak past in de 'stroomgebied' benadering van de EU. Een mogelijkheid is om een dergelijke rechtspersoon onder de werking van het Anholtverdrag te brengen. Mocht dit niet mogelijk zijn, omdat hierdoor burgers niet gebonden kunnen worden, dan zou EGTS een mogelijkheid kunnen zijn. De commissie is bijzonder positief over deze aanpak van het Waterschap.

Wasser und Infrastruktur

Einzugsgebietsansatz

Im Zuge der Klimadebatte dürften sich immer mehr grenzüberschreitende Fragen zur Wasserbewirtschaftung stellen, vor allem zu Anpassungsmaßnahmen an den Klimawandel. Die Euregio gehört zum Einzugsgebiet der Maas. Während bei der Wasserbewirtschaftung die niederländische Diskussion über Grundlagenforschung und technologische Schlüsselbereiche von der Sorge über den steigenden Meeresspiegel und den Wasserdruck in den unterhalb des Meeresspiegels gelegenen Gebieten beherrscht wird, erörtert man in der Euregio eine weitere Abflussregulierung, die Abwasserklärung, die Kontrolle der Abwassereinleitungen, Raumordnungsfragen usw. Aus Sicht der Kommission bietet sich eine weiterhin gemeinschaftliche Wasserbewirtschaftung im Rahmen der Euregio Maas-Rhein an, bei der im gemeinsamen Interesse Mittel und Zuständigkeiten übertragen werden können („Einzugsgebietsansatz“ der EU). Die Kommission empfiehlt der Provinz, dieses Konzept in den nächsten Jahren weiter auszuarbeiten.

Ein Beispiel ist der Rodebach (Roode Beek). Der Rodebach entspringt im niederländischen Naturgebiet Brunssummer Heide südöstlich von Brunssum und mündet bei Roosteren in die Maas. Er fließt zum Teil durch Deutschland (durch die Gemeinden Gangelt und Selfkant) und entlang der Grenze und entwässert deutsches Gebiet zur Maas. Der zuständige niederländische Wasserverband (Waterschap Roer & Overmaas) führt zurzeit Gespräche darüber, ob die Bewirtschaftung des Rodebachs bei einer Rechtspersönlichkeit untergebracht werden kann. Das würde dem Einzugsgebietsansatz der EU entsprechen. Eine Möglichkeit wäre, eine Rechtspersönlichkeit im Sinne des Anholter Abkommens zu schaffen. Sollte dies nicht möglich sein, weil diese Konstruktion für Bürger nicht bindend wäre, bietet sich ein EVTZ an. Die Kommission bewertet das Vorgehen des niederländischen Wasserverbandes als sehr positiv.

Zuivering “over de grens”

Zoals gesteld komen vrijwel alle natuurlijke wateren in Limburg uit het buitenland. Niet alleen de Maas maar ook rivieren als de Geul, de Jeker, de Voer, komen uit het buitenland. Dat betekent dat ook de op deze rivieren en beken geloosde verontreinigingen Limburg binnenkomen. In Wallonië is men pas de laatste jaren begonnen met de realisatie van rioolwaterzuiveringen. Dat betekent dat nog veel ongezuiverd rioolwater via rivieren en beken Nederland binnenkomt. Wallonië is bezig met een inhaalslag bij de aanleg van rioolwaterzuiveringsinstallaties. Het komende decennium concentreert deze inspanning zich met name op de grote steden. Voor de waterkwaliteit van de bovengenoemde riviertjes is echter de vuilvracht van de kleinere dorpen, die rechtstreeks op het oppervlaktewater geloosd wordt, bepalend. Daarbij komt dat in deze dorpen wel riolering wordt aangelegd. Dat betekent dat de kwaliteit van het oppervlakte water zelfs verslechterd omdat het verzamelde ongezuiverde rioolwater nu in grotere hoeveelheden geloosd wordt, terwijl vroeger eerst met zinkputten en septic tanks bij individuele woningen al een gedeelte van de vuilvracht werd gereduceerd. Nederland zou kunnen bekijken of het mogelijk is in deze dorpen de zuivering van rioolwater naar voren te trekken. Naar de mening van de commissie zou deze mogelijkheid nader uitgezocht en gepreciseerd moeten worden om te bezien of hij realiseerbaar is.

Als voorbeeld kan het volgende dienen:

Gezien de ligging benedenstrooms zijn de aansluitkosten op een rwzi voor het dorpje Sippenaeken zo hoog dat besloten is om deze regio niet aan te sluiten maar te voorzien van een kleine zuiveringsinstallatie of IBA (individuele behandelingsinstallatie). Het is echter ook mogelijk om met een drukriolering het afvalwater te transporteren naar de rwzi Wijlre in Nederland. Door de aanleg van deze ongeveer 1 km drukriolering zou de volledige lozing van afvalwater kunnen worden gesaneerd, inclusief een pal op de grens gelegen camping die rechtstreeks op de Geul loost. Het Waterschap Roer en Overmaas zou kunnen overwegen hier (ook financieel) creatief mee om te gaan (bijvoorbeeld voorfinancieren)

De commissie adviseert het Ministerie van Verkeer en Waterstaat om in de komende maanden te bekijken of het mogelijk is om met de betrokken Waalse instanties (gemeente en intercommunale AIDE), het Waalse gewest en Waterschap Roer en Overmaas tot een gezamenlijke oplossing te komen. De commissie dringt er bij Ministerie van Verkeer en Waterstaat, DG Water op aan om hiertoe op korte termijn het initiatief te nemen.

Zo'n eerste symbool van grensoverschrijdende probleemoplossing zou een stimulans kunnen geven om nog meer projecten voor 'grensoverschrijdende' mogelijkheden op het gebied van waterzuivering te entameren

Abwasserreinigung jenseits der Grenzen

Fast alle natürlichen Gewässer Limburgs entspringen im Ausland, nicht nur die Maas, sondern auch Geul, Jeker und Voer. Das bedeutet, dass in diese Flüsse eingeleitete Verunreinigungen auch Limburg erreichen. In Wallonien hat man erst in den letzten Jahren mit dem Bau von Kläranlagen begonnen. Deshalb gelangen noch viele ungereinigte Abwässer über die Flüsse und Bäche in die Niederlande. Wallonien setzt gegenwärtig ein Aufholprogramm bei der Abwasserreinigung um, konzentriert sich aber in den nächsten Jahren vor allem auf die Großstädte. Für die Wasserqualität der genannten kleinen Wasserläufe ist jedoch die Schmutzfracht aus den ihre Abwässer direkt in Oberflächengewässer einleitenden Dörfern entscheidend. Der Bau von Kanalisationen in diesen Dörfern führt sogar noch zu einer Verschlechterung der Wasserqualität, weil durch die Sammlung der ungereinigten Abwässer größere Mengen eingeleitet werden, während früher ein Teil der Schmutzfracht in den Senkgruben und Klärtanks der Anwohner zurückblieb. Die Niederlande könnten prüfen, ob sich die Abwasserreinigung in diesen Dörfern vorziehen lässt. Nach Ansicht der Kommission müsste die Realisierbarkeit genauer untersucht und präzisiert werden.

Folgendes Beispiel kann dafür angeführt werden:

Wegen der Lage des Dorfes Sippenaeken am Unterlauf der Geul sind die Anschlusskosten an eine Kläranlage so hoch, dass beschlossen wurde, davon abzusehen und stattdessen nur eine kleine Kläranlage zu installieren. Es wäre jedoch auch möglich, die Abwässer über eine Druckleitung zur Kläranlage Wijlre in den Niederlanden zu pumpen. Mit dem Bau der etwa 1 km langen Druckleitung würden die Abwässer komplett gereinigt, einschließlich der bisher direkt in die Geul eingeleiteten Abwässer eines an der Grenze gelegenen Campingplatzes. Die Waterschap Roer & Overmaas könnte hierfür eine (auch finanziell) kreative Lösung in Erwägung ziehen (beispielsweise Vorfinanzierung).

Die Kommission empfiehlt dem Ministerium für Verkehr, Wasserwirtschaft und öffentliche Arbeiten, in den kommenden Monaten zu prüfen, ob eine gemeinsame Lösung mit den betreffenden wallonischen Behörden (Gemeinde und kommunaler Zweckverband AIDE), der Wallonischen Gemeinschaft und der Waterschap Roer & Overmaas möglich ist. Die Kommission wird sich bei der Generaldirektion Wasser des Ministeriums dafür einsetzen, hierzu kurzfristig Initiativen einzuleiten. Ein solches erstes Symbol für grenzüberschreitende Problemlösungen könnte ähnliche grenzüberschreitende Abwasserprojekte stimulieren.

De commissie is bijzonder positief over de actieve rol van het waterschap en beveelt de provincie aan om als “regisseur” van het regionale waterbeleid het waterschap waar mogelijk te steunen in zijn grensoverschrijdende aanpak. Daarnaast is de provincie eerstverantwoordelijke voor het (integrale) regionale waterbeleid waarbij de kaders worden gesteld waarbin- nen waterschappen en gemeenten hun taken en wateropgaven moeten realiseren. Het zou voor de hand liggen en bij die verantwoordelijkheid passen dat de provincie een grensoverschrijdend Waterforum, dan wel een Maas-Rijn Conferentie organiseert waarbij diverse partijen uit de verschillende landen en regio's in de grensstreken zich buigen over de vraag hoe (in crossnationaal verband) kan worden omgegaan met de internationale (Europese) stroomgebiedbenadering en de eisen die het hedendaagse watermanagement op grond van veranderende concepties van risico in het waterveiligheidsbeleid stelt aan het “leven met water” in een internationaal riviereengebied, cq waterbekken. Een dergelijk initiatief zou tot lande- lijke, zo niet internationale, betekenis kunnen uitgroeien.

Grensoverschrijdend structuurplan

De aandacht voor de grensoverschrijdende problemen wordt vaak georiënteerd op infrastructurele knelpunten. Ook hier- voor geldt dat een groot deel van deze problemen vaak veroorzaakt worden door de verschillen in regelgeving en be- voegdheidsverdelingen waardoor een grens vaak nog reëel bestaat ondanks het ontbreken van slagbomen. Infrastructurele aspecten worden binnen de verschillende nationale wetgevingen behandeld in ruimtelijke plannen. De grenzen tussen de landen fungeren op dit moment nog als harde grenzen omdat er niet of nauwelijks “over de grens” wordt gepland. Het leidt volgens de commissie geen twijfel dat dit verre van optimaal is. Aan de aansluitingen van (snel) wegen met Duitsland en België is vaak nog te zien dat er vroeger zelden “over de grens” werd gepland. Inmiddels lijkt het erop dat er voorgang zit in de realisatie van de A 74 aan Nederlandse kant en de A 52 aan Duitse kant. Hoewel aan de late kant zullen deze ver- bindingen in de komende jaren gerealiseerd worden en daarmee de internationale verbindingen verbeteren. Het ontbre- ken van aansluitingsperspectief op autosnelwegniveau voor de verbinding tussen Hasselt en Eindhoven levert een probleem op voor Limburg. Ook de noord-zuid verbindingen aan westkant van de Maas lijken voor verbetering vatbaar.

De commissie stelt voor dat de Euregio Maas-Rijn een grensoverschrijdend structuurplan gaat opstellen dat voor het eerst een globaal totaal beeld kan geven van de gezamenlijke ruimtelijke gedachten over de Euregio, met centrale aandacht voor het vraagstuk van de mobiliteit en de interne en externe bereikbaarheid van diverse (deel)markten. Hierbij adviseert de com- missie om, gezien de complexiteit van de materie, de doelen in het begin niet te hoog te stellen en in eerste instantie te inventariseren wat de regio (ruimtelijk) bindt in plaats van waar de partijen in de regio allemaal een ander standpunt over hebben.

Die Kommission findet das Vorgehen der Waterschap vorbildlich und empfiehlt der Provinz - als „Regisseur“ der regionalen Wasserpolitik -, den Wasserverband bei seinem grenzüberschreitenden Lösungsansatz nach Kräften zu unterstützen. Außerdem ist die Provinz hauptverantwortlich für die (integrale) regionale Wasserpolitik und muss den Rahmen für die Aufgaben von Gemeinden und Wasserverbänden vorgeben. Es böte sich an und würde zur Verantwortlichkeit der Provinz passen, würde diese ein grenzüberschreitendes Wasserforum bzw. einen Maas-Rhein-Kongress veranstalten, bei dem sich die Teilnehmer aus den Staaten und Regionen der Grenzgebiete mit der Frage beschäftigen, wie (im transnationalen Kontext) mit dem internationalen (europäischen) Einzugsgebietsansatz und den Anforderungen umzugehen ist, die ein modernes Wassermanagement aufgrund veränderter Hochwasserschutzkonzepte in einem internationalen Einzugsgebiet bzw. Flussgebiet an das „Leben mit dem Wasser“ stellt. Eine derartige Initiative könnte nicht nur national, sondern auch international bedeutsam werden.

Grenzüberschreitender Strukturplan

Bei grenzüberschreitenden Problemen stehen oft die Infrastrukturengpässe im Vordergrund. Auch diese Probleme sind größtenteils auf unterschiedliche Gesetze und Zuständigkeiten zurückzuführen. Die Grenzen bleiben faktisch bestehen, auch wenn die Schlagbäume verschwunden sind. Infrastrukturelle Entwicklungen werden im Rahmen der nationalen Gesetzgebung in den Raumordnungsplänen festgelegt. Die Staatsgrenzen fungieren hierbei noch immer als harte Trennlinie, weil nur ganz selten über die Grenze hinweg geplant wird. Nach Auffassung der Kommission ist das alles andere als optimal. An den Anschlüssen der Autobahnen und Fernstraßen nach Deutschland und Belgien ist oft noch zu erkennen, dass früher die andere Seite selten berücksichtigt wurde. Inzwischen scheinen auf niederländischer Seite der Bau der A74 und auf deutscher Seite der Bau der A52 voranzukommen. Auch wenn es lange gedauert hat, werden diese Verbindungen in den nächsten Jahren zustande kommen und den internationalen Verkehrsfluss verbessern. Die fehlende Autobahnverbindung zwischen Hasselt und Eindhoven bleibt für Limburg problematisch. Auch die Nord-Süd-Verbindungen westlich der Maas sind verbesserungswürdig.

Die Kommission schlägt vor, dass die Euregio Maas-Rhein einen grenzüberschreitenden Strukturplan erstellt, so dass erstmals ein allgemeines Gesamtbild der raumordnerischen Vorstellungen über die Euregio entsteht. Schwerpunkte sind dabei die Themen Mobilität und interne und externe Erreichbarkeit der diversen (Teil-)Märkte. In Anbetracht der Komplexität der Materie empfiehlt die Kommission, sich anfangs keine zu hohen Ziele zu stecken, sondern zu inventarisieren, was die Region (räumlich) verbindet, anstatt die Meinungsunterschiede der verschiedenen Parteien herauszustrichen.

Grensoverschrijdende bedrijventerreinen

De commissie adviseert, wat Avantis betreft, om te beginnen met het maximaal benutten van de mogelijkheden van het Anholt-verdrag voordat gekeken wordt welke (aanvullende) bevoegdheden noodzakelijk zijn. Vervolgens kan bezien worden of EGTS hiervoor een goed instrument kan zijn, of dat er een maatwerkoplossing, zoals een proefregio, noodzakelijk is. Bij de Albertknoop zijn gemeenten (Maastricht, Lanaken) en beide provincies Limburg betrokken. Deze zijn het volledig eens over de gebiedsontwikkeling. Inmiddels zijn de nog bestaande knelpunten geïnventariseerd en zijn er acties benoemd om tot oplossingen te komen. Doel is om te komen tot een duurzaam ingerichte stadsrand zone tussen Maastricht en Lanaken. De commissie is bijzonder positief over deze grensoverschrijdende ontwikkeling zoals die recent is vastgelegd in het grensoverschrijdend strategisch plan Albertknoop en dringt er bij de landelijke overheden in België en Nederland op aan de noodzakelijke besluiten te nemen.

Hoewel er in Noord-Limburg geen echt grensoverschrijdend bedrijventerrein ligt zijn hier wel veel grensoverschrijdende aspecten zoals de tuinbouwgebieden in Duitsland die toeleverancier zijn van Greenport. Verder is in 2012 de Floriade in dit gebied. Voor de verdere ontwikkeling van Greenport en ook voor de Floriade is volgens de commissie een verdere versterking van de infrastructuur nodig.

Grensoverschrijdende openbaar vervoerverbindingen

In de komende jaren moet er een antwoord gevonden worden op de steeds verder toenemende mobiliteit. Hierbij zijn openbaar vervoerverbindingen van essentieel belang, maar deze zijn juist in de grensstreken bijzonder lastig te realiseren.

De commissie is dan ook bijzonder positief dat er binnenkort een gezamenlijke intentieverklaring³⁸ wordt vastgesteld tussen alle betrokken partijen in de Euregio Maas-Rijn om te komen tot een geïntegreerd openbaar vervoersysteem in de Euregio Maas-Rijn. Hierbij wordt een groot aantal projecten genoemd die aan de orde komen. Afsproken is dat de regio's en landelijke overheden zich individueel en gezamenlijk sterk maken voor:

- » De inzet van hoogwaardig spoomaterieel op regionale en grensoverschrijdende verbindingen, in het bijzonder tussen de stedelijke knooppunten in de EMR (MHAL-steden);
- » Het wegnemen van infrastructurele knelpunten waardoor zowel de betrouwbaarheid van de dienstregelingen kan worden verbeterd als de capaciteit op het spoor kan worden vergroot;
- » Een zodanig gebruik van de beschikbare spoorcapaciteit dat het grensoverschrijdende personen- en goederenvervoer elkaar niet hindert;
- » Een eenvoudig en geïntegreerd tarief-, kaart- en reisinformatiesysteem voor de reizigers.

³⁸ Samen werken aan Euregionaal Streekvervoer, gezamenlijke intentieverklaring

In 2007 zal door deze partners een Euregionaal Openbaar Vervoersplan worden vastgesteld. Een Euregionaal Openbaar Vervoersplan zou volgens de commissie onderdeel moeten uitmaken van het op te stellen Euregionale structuurplan. Hierin zal ook aandacht worden besteed aan de verbindingen waar op dit moment geen belangstellende exploitanten zijn, maar die wel van belang zijn voor de regionale ontwikkeling.

De grensoverschrijdende spoorverbindingen geven vaak in Nederland een probleem. Dit is een gevolg van het beleid van de Nederlandse spoorwegen om (voor lokale verbindingen) alleen maar tot het laatste station te plannen en niet daarna. Hierdoor is er geen financiering voor het stuk tot aan de grens en daardoor niet exploiteerbaar. Afgezien van de oplossing dat de NS dit beleid laat varen³⁹, lijkt de enige mogelijkheid hier te liggen in de afspraak dat de buitenlandse spoorwegen de verbinding tot aan het eerste station in Nederland financieren en exploiteren en dat de betrokken partijen hier een financiële regeling over treffen gericht op het belang van het openbaar vervoer in de Euregio. Voor een dergelijke oplossing zou gekozen kunnen worden om het gegeven dat er in Nederland, Duitsland en België verschillende systemen bestaan zoals o.a. spanning, vergunningverlening, toezicht, materieel, tarifiering en in de toekomst de OV-chipkaart te kunnen oplossen. De commissie adviseert om aan het eerste grote station steeds te kiezen voor het systeem uit één land. Hierdoor wordt voorkomen dat er steeds op de grens problemen ontstaan. Als voorbeeld kan dienen de verbinding Brussel - Maastricht die naar de mening van de commissie tot aan het station in Maastricht onder de Belgische regels zou moeten vallen.

Binnen het Euregionaal Openbaar Vervoersplan acht de commissie de geplande light-rail verbinding tussen Hasselt en Maastricht en de spoorverbinding Heerlen - Herzogenrath van grote waarde voor het opwaarderen van het openbare vervoernet in Zuid-Limburg. Ook de light rail verbinding tussen Hasselt en Maastricht zou, naar de mening van de commissie, in principe binnen het Belgische systeem moeten lopen.

De uitvoering van een Euregionaal Openbaar Vervoersplan overstijgt nadrukkelijk de provinciale grenzen en zal dan ook gesteund moeten worden door de verschillende rijksoverheden. De commissie dringt er bij het ministerie van V&W op aan om middelen vrij te maken om de problemen op te lossen en hierover overleg te voeren met België en Duitsland en de betrokken bedrijven.

Verder moet, volgens de commissie, ook bezien moet worden of de EGTS (er zijn ten slotte drie landen bij betrokken) een mogelijk middel kan zijn om deze samenwerking op het gebied van openbaar vervoer verder vorm te geven. Mocht dit de zaak te complex maken of gewoon nog een brug te ver zijn dan zou voor de verbindingen met België de Benelux overeenkomst kunnen worden gebruikt en voor die met Duitsland het Anholt-verdrag. Dit heeft echter niet de voorkeur van de commissie omdat hierdoor het integrale karakter van het plan verloren kan gaan.

³⁹ Dat zal gezien het 'private' karakter van de NS vermoedelijk niet meevallen

2007 werden dieselben Partner einen euregionalen Verkehrsplan verabschieden. Ein solcher Plan muss nach Meinung der Kommission Teil eines noch zu erstellenden euregionalen Strukturplans werden. In ihm müssen auch Verbindungen berücksichtigt werden, für die es zwar momentan keine interessierten Betreiber gibt, die aber von Bedeutung für die regionale Entwicklung sind.

Grenzüberschreitende Bahnverbindungen stellen in den Niederlanden oft ein Problem dar. Das ist eine Folge der Politik der niederländische Bahn (NS), die (lokale Verbindungen) nur bis zum letzten Bahnhof plant und nicht darüber hinaus. Dadurch fehlen die Mittel für den Betrieb des letzten Abschnitts bis zur Grenze. Abgesehen von der Lösung, dass die NS diese Politik aufgibt³⁹, scheint die einzige Möglichkeit zur Finanzierung und zum Betrieb der Verbindungen bis zum ersten Bahnhof in den Niederlanden in Vereinbarungen mit den ausländischen Bahnbetreibern zu bestehen. Dazu müssten alle beteiligten Parteien im Interesse des euregionalen ÖPNV eine Finanzierungsregelung vereinbaren. Eine solche Regelung bietet sich als Lösung an, da in allen Staaten unterschiedliche Systeme in Bezug auf Spannung, Genehmigungsverfahren, Aufsicht, Material, Tarifgestaltung und in Zukunft OV-Chipkarte (für das gesamte niederländische öffentliche Verkehrsnetz) gelten. Die Kommission empfiehlt, ab dem ersten größeren Bahnhof jeweils das System nur eines Landes zu wählen. Dadurch wird verhindert, dass beim Passieren der Grenze immer wieder Probleme entstehen. Das müsste u.a. auch für die Verbindung Brüssel-Maastricht gelten, die nach Meinung der Kommission bis Maastricht unter die belgischen Bestimmungen fallen sollte.

Im Rahmen des euregionalen Verkehrsplans bewertet die Kommission die geplante Light-Rail-Verbindung zwischen Hasselt und Maastricht und die Bahnlinie Heerlen-Herzogenrath als sehr wertvoll für die Aufwertung des Schienenverkehrsnetzes in Südlomburg. Auch die Light-Rail-Verbindung zwischen Hasselt und Maastricht sollte am besten unter das belgische Regime fallen.

Die Umsetzung des euregionalen Verkehrsplans übersteigt eindeutig den Verantwortungsbereich der Provinz und müsste durch die betreffenden staatlichen Behörden unterstützt werden. Die Kommission fordert das Ministerium für Verkehr, Wasserwirtschaft und öffentliche Arbeiten auf, Mittel für die Lösung dieser Probleme bereitzustellen und Gespräche mit Belgien, Deutschland und den betreffenden Unternehmen zu führen.

Außerdem ist zu prüfen, ob ein EVTZ (schließlich sind drei Staaten daran beteiligt) ein mögliches Mittel zum weiteren Ausbau der Zusammenarbeit im öffentlichen Verkehr sein kann. Sollte ein solcher Verbund die Zusammenarbeit zu komplex machen oder einfach zum jetzigen Zeitpunkt ein zu großer Schritt sein, ließe sich für die Verbindungen mit Belgien zwar das Benelux-Abkommen und für die mit Deutschland das Anholter Abkommen nutzen, aber die Kommission fürchtet, dass dadurch der integrale Charakter des Plans verloren gehen könnte.

³⁹ Das dürfte der privatisierten NS schwer fallen.

IJzeren Rijn

Er is in de afgelopen jaren veel discussie geweest over de realisatie van de IJzeren Rijn. Op dit moment is een commissie van onafhankelijke deskundigen aan het werk over de raming van de kosten. In 2008 zal er vermoedelijk nadere besluitvorming plaatsvinden. Er worden op dit moment meerdere tracés bestudeerd die eerder in de besluitvorming aan de orde zijn geweest. De commissie heeft, zij het van een grote afstand, naar de problematiek gekeken en komt met de volgende visie in hoofdlijnen.

Door, boven Roermond langs, het meest noordelijke tracé te nemen kunnen, volgens de commissie, de natuurbeschermingsproblemen vermeden worden. Venlo zou in een dergelijke variant, via de bestaande spoorverbinding (die dan wel verdubbeld zou moeten worden, hetgeen voor het personenvervoer ook noodzakelijk is), op de IJzeren Rijn kunnen worden aangetakt en zo haar rol als logistiek knooppunt verder kunnen uitbouwen. De commissie is van mening dat met deze oplossingsrichting drie problemen (tracé van de IJzeren Rijn, de personenvervoersverbinding tussen Venlo en Roermond en de logistieke functie van Venlo) kunnen worden opgelost.

Eiserner Rhein

In den letzten Jahren wurde viel über den Eisernen Rhein gesprochen. Gegenwärtig beschäftigt sich eine unabhängige Expertenkommission mit der Kostenschätzung. 2008 stehen vermutlich weitere Entscheidungen an. Augenblicklich werden mehrere bei der Entscheidungsfindung zur Debatte stehende Trassen geprüft. Die Kommission hat die Problematik global untersucht und folgende Vorstellungen entwickelt:

Wenn die nördlichste, oberhalb von Roermond entlangführende Trasse gewählt wird, würden die Naturschutzprobleme vermieden. Dann ließe Venlo sich über die bestehende Schienenverbindung (die allerdings für den Personenverkehr verdoppelt werden müsste) an den Eisernen Rhein anbinden, so dass die Stadt ihre Funktion als Logistikknotenpunkt verstärkt. Mit diesem Lösungsweg könnten drei Probleme gelöst werden (Trassenführung Eiserner Rhein, Personenverkehr Venlo-Roermond und Logistikfunktion von Venlo).

Conclusies en aanbevelingen

Op strategisch niveau
Op operationeel niveau
Arbeidsmarkt en economie
Onderwijs en kennis
Zorg
Water en infrastructuur

Zusammenfassung und Empfehlungen

Auf strategischer Ebene
Auf operationeller Ebene
Arbeitsmarkt und Wirtschaft
Bildungswesen und Wissen
Gesundheitswesen
Wasser und Infrastruktur

De belangrijkste aanbeveling van de commissie is over het hoofd van de provincie Limburg gericht aan de regeringen van Nederland, België en Duitsland:

Maak grensoverschrijdende samenwerking eenvoudiger!

Het dagelijkse leven in de grensstreken en zeker ook in Limburg wordt verhoudingsgewijs zwaar belast door het (voort)bestaan van landsgrenzen. Deze zorgen op talloze punten en soms onvermoede terreinen voor veel bureaucratie, bestuurlijk onvermogen en administratieve (over)lasten. Deze raken de burger, de ondernemer en de bestuurder rechtstreeks in hun dagelijkse bestaan. Daarnaast is de reële bestuurlijke betekenis van landsgrenzen in het dagelijkse leven van een toenemende mate grensoverschrijdende samenleving nog zo aanzienlijk dat talloze voordelen die in beginsel, en binnen andere regio's, behaald kunnen worden door samenwerking in maatschappelijke verbanden, bestuurlijke organisaties of business to business arrangementen in feite buiten het bereik blijven van de aan elkaar grenzende gebieden. Er valt nog veel "bureaucratie" op te ruimen om het leven in de Euregio net zo eenvoudig te maken als bijvoorbeeld het leven in de toch complexe Randstad. Dan hoeven grensgangers zich geen zorgen te maken over treinverbindingen, sociale verzekeringen, zorgarrangementen, diploma- en competentie erkenningen en veel andere zaken die het dagelijkse leven er niet eenvoudiger op maken, laat staan over de transactiekosten die meer ingrijpende samenwerkingsambities in het vooruitzicht stellen. Er blijven op deze wijze dus veel kansen voor economische ontwikkeling liggen.

De commissie is zich er goed van bewust dat hier nog een lange weg te gaan is, maar dringt er met klem bij het bevoegde gezag in Nederland, België en Duitsland op aan om mee te werken aan creatieve oplossingen zoals de inrichting van een experimenteerregio. Daarbinnen kan ervaring worden opgedaan met een nieuwe generatie grensoverschrijdende samenwerking die zich onvermijdelijk aan zal dienen⁴⁰. Deze is minder gericht is op het tot stand brengen en uitvoering van Europese (subsidie) projecten en zullen veel meer de strategische en regionale ontwikkelingskansen van een bepaald gebied, zijn inwoners, economie en bedrijfsleven tot vertrekpunt worden genomen en komt de nadruk te liggen op het aangaan en ontwikkelen van grensoverschrijdende allianties en partnerships. Hierdoor kan tevens een volgende stap worden gezet in het opheffen van de grenzen binnen de EU en een effectieve en zichtbare bijdrage worden geleverd aan de verdieping van de Europese samenwerking en de concretisering van de betekenis ervan op het niveau van de dagelijkse leefwereld van, althans een deel van, de Europese burgerij. Je ziet de nationale grenzen niet meer maar ze zijn er toch nog steeds en zijn door hun afnemende zichtbaarheid eerder moeilijker dan eenvoudiger te overwinnen!

⁴⁰ Zie voor een voorbeeld bijvoorbeeld pagina 083 e.v.

Die wichtigste Empfehlung der Kommission richtet sich über die Provinz Limburg an die Regierungen der Niederlande, Belgiens und Deutschlands:

Vereinfachung der grenzüberschreitenden Zusammenarbeit!

Das Leben in den Grenzgebieten und insbesondere in Limburg wird verhältnismäßig stark durch das (Weiter-)Bestehen der Staatsgrenzen belastet. Die Grenzen sorgen bei zahllosen Themen und in manch unvermutetem Bereich für viel Bürokratie, großen Verwaltungsaufwand und eine hohe Belastung bzw. Überlastung der Behörden. Darunter leiden Bürger, Unternehmer und Beamte täglich. Außerdem ist die tatsächliche administrative Bedeutung der Staatsgrenzen im täglichen Leben der zunehmend grenzübergreifenden Gesellschaftsstrukturen noch so erheblich, dass zahlreiche Vorteile, die innerhalb anderer Regionen im Prinzip durch die Zusammenarbeit in gesellschaftlichen Verbänden, Verwaltungsorganen oder im Rahmen von Business-to-Business-Beziehungen genutzt werden könnten, faktisch außerhalb des Einflussbereichs der aneinander grenzenden Gebiete bleiben. Es kann noch viel an „Bürokratie“ beseitigt werden, um das Leben in der Euregio genauso einfach zu machen, wie beispielsweise in der doch auch komplexen niederländischen Randstad. Dann müssten sich Grenzgänger keine Sorgen mehr über Zugverbindungen, Sozialversicherungen, Gesundheitsversorgung, Anerkennung von Abschlüssen und Qualifikationsnachweisen und viele andere Fragen machen, die den Alltag nicht gerade erleichtern. Ganz zu schweigen von den Transaktionskosten, die bei weitreichenderen Zielen der Zusammenarbeit drohen. Dadurch bleiben viele wirtschaftliche Entwicklungschancen ungenutzt.

Die Kommission ist sich nur zu gut bewusst, dass es sich hier um einen langen Weg handelt. Sie appelliert aber nachdrücklich an die zuständigen Stellen in den Niederlanden, Belgien und Deutschland, an kreativen Lösungen wie der Schaffung von Pilotregionen mitzuwirken. In ihrem Rahmen lassen sich Erfahrungen mit neuen Formen der grenzüberschreitenden Zusammenarbeit sammeln, die sich zwangsläufig anbieten werden.⁴⁰ Diese Zusammenarbeit wird sich weniger auf die Generierung und Umsetzung von EU-subventionierten Projekten konzentrieren, sondern stärker die strategischen und regionalen Entwicklungschancen eines bestimmten Gebiets, seiner Einwohner und seiner Wirtschaft als Ausgangspunkt nehmen. Der Akzent wird auf der Gründung und Entwicklung grenzüberschreitender Allianzen und Partnerschaften liegen. So kann auch ein weiterer Schritt in Richtung Aufhebung der Binnengrenzen der EU gesetzt und ein effektiver und erkennbarer Beitrag zur Vertiefung der europäischen Zusammenarbeit und zur deren Konkretisierung auf der Ebene der Lebenswelt wenigstens eines Teils der europäischen Bevölkerung geleistet werden. Auch wenn die nationalstaatlichen Grenzen unsichtbar sind, sind sie noch immer vorhanden. Sie sind durch ihr visuelles Verschwinden eher schwieriger denn einfacher zu überwinden!

⁴⁰ Siehe etwa das Beispiel auf Seite 084

De commissie gaat er vanuit dat het initiatief tot gebiedsgerichte regio-ontwikkeling uit zal moeten gaan van belanghebbers in de regio zelf en dat regionale en lokale bestuurlijke actoren daarbij een belangrijke rol dienen te spelen. Concrete mogelijkheden dienen in hun lokale context ontdekt en ontwikkeld te worden en de operationele betekenis en het praktische gewicht van diverse knelpunten kunnen vanwege hun afstand tot de problematiek zelden door de nationale bestuurscentra op hun juiste waarde en precieze betekenis worden geschat. Daarbij is de commissie doordrongen van de noodzaak tot een praktische en operationele aanpak te komen waarbij een gezonde bestuurlijke ambitie wordt gekoppeld aan het behalen van concrete beleidsresultaten op een afzienbare termijn. Daartoe worden in dit advies een aantal aanbevelingen gegeven, maar niet dan nadat is opgemerkt dat een dergelijke operationele, en op praktische resultaten gerichte, aanpak alleen kan werken binnen een lange termijn strategie die er in voorziet dat ook meer fundamentele, en daarmee uiteraard "minder praktische" vraagstukken en ambities aan de orde worden gesteld. Niet alleen dienen operationele, concrete projecten te zijn ingebed in een langere termijn visie om te bereiken dat de beoogde samenwerking meer wordt dan een "projectenlijstje". Tevens is visievorming noodzakelijk om te bereiken dat er op termijn een sociale zichtbaarheid en een "publiek eigendomschap" ontstaat van het grensoverschrijdende integratieproces. Zonder worteling en "draagvlak" onder burgers, bedrijven en maatschappelijke instellingen blijft elke vorm van bestuurlijke samenwerking per definitie een bureaucratische constructie. Strategie- en visievorming zijn een onmisbaar onderdeel voor de communicatie en mobilisatie in de hedendaagse kennissamenleving, ook, als deze grensoverschrijdend is.

Op deze manier komt de commissie tot de volgende adviezen:

Op strategisch niveau

- » De toekomst van Limburg wordt voor een belangrijk deel bepaald door de mate waarin zij zich samen met haar buur regio's zal kunnen ontwikkelen tot een sterke en aantrekkelijke Euregio. De regionale partijen zijn hier primair zelf voor verantwoordelijk, maar de nationale overheden hebben in dit proces een sleutelrol, aangezien het fundament en de randvoorwaarden voor een sterke Euregionale (kennis-)economie (denk aan arbeidsmarkt, onderwijs, infrastructuur e.a.) voornamelijk door de nationale overheid bepaald en aangestuurd worden. Alleen indien de nationale overheden op deze cruciale beleidsterreinen daadwerkelijk ruimte bieden voor grensoverschrijdende samenwerking kunnen de economische potenties van de Euregio ten volle benut worden.
- » Strategische samenwerking tussen de Lidstaten en de grensregio's is hiertoe onontbeerlijk; dit is een lange termijn-proces waarbij de Europese Unie een belangrijke ondersteunende en faciliterende rol kan spelen.

Die Kommission geht davon aus, dass die Initiative für eine gebietsbezogene Regionenentwicklung von den betreffenden Interessenten vor Ort auszugehen hat und dass regionale und lokale Entscheidungsträger dabei eine wichtige Rolle spielen müssen. Konkrete Möglichkeiten müssen im lokalen Kontext entdeckt und entwickelt werden, denn die operationelle Bedeutung und das praktische Gewicht der verschiedenen Engpässe können wegen der Entfernung zu den staatlichen Verwaltungszentren von diesen selten in vollem Umfang auf ihre Bedeutung beurteilt werden. Anliegen der Kommission ist ein notwendiger, praktikabler und operationell zu verwirklichender Lösungsansatz, bei dem gesunder Ehrgeiz an konkrete Resultate in einem überschaubaren Zeitrahmen gekoppelt wird. Dazu ist hier eine Reihe von Empfehlungen zu finden, wobei anzumerken ist, dass ein solcher operationeller und auf praktische Ergebnisse abzielender Ansatz nur im Rahmen einer langfristigen Strategie wirksam werden kann. Eine solche Strategie wirft auch grundsätzlichere und somit natürlich „weniger praktische“ Fragen und Ziele auf. Um zu erreichen, dass die beabsichtigte Zusammenarbeit aus mehr als nur einer „Projektliste“ besteht, sind die konkreten operationellen Projekte in eine langfristige Perspektive einzubetten. Außerdem ist ein Leitbild zu entwickeln, das gewährleistet, dass der grenzüberschreitende Integrationsprozess im Laufe der Zeit auch sozial spürbar und „öffentliches Eigentum“ wird. Ohne Verwurzelung und breite Akzeptanz bei Bürgern, Unternehmen und gesellschaftlichen Einrichtungen muss jede Form amtlicher Zusammenarbeit eine bürokratische Konstruktion bleiben. Strategie- und Leitbildentwurf sind unverzichtbare Bestandteile der Kommunikation und Mobilisierung in der modernen Wissensgesellschaft, auch grenzüberschreitend.

Daher kommt die Kommission zu folgenden Empfehlungen:

Auf strategischer Ebene

- » Die Zukunft Limburgs wird wesentlich dadurch bestimmt, ob sich die Provinz zusammen mit ihren Nachbarregionen zu einer leistungsstarken und attraktiven Euregio entwickeln kann. Alle Parteien der Euregio sind dafür zwar primär selbst verantwortlich, aber die nationalen Regierungen spielen in diesem Prozess eine Schlüsselrolle, da die Grundlagen und Rahmenbedingungen für eine starke euregionale (Wissens-)Wirtschaft im Wesentlichen durch sie geschaffen werden (Arbeitsmarkt, Bildungswesen, Infrastruktur usw.). Nur wenn die Staaten auf diesen entscheidenden Politikfeldern wirklich Raum für grenzüberschreitende Zusammenarbeit gewähren, lassen sich die wirtschaftlichen Potenziale der Euregio voll ausschöpfen.
- » Dafür ist eine strategische Zusammenarbeit zwischen den Mitgliedstaaten und Grenzregion unverzichtbar. Bei diesem langfristigen Prozess kann die Europäische Union eine wichtige unterstützende und fördernde Rolle übernehmen.

- » Deze aanpak dient niet alleen een Limburgs/Euregionaal (economisch) belang, maar naar de stellige overtuiging van de commissie ook een nationaal en zelfs Europees belang, die niet alleen gelegen is in een betere benutting van de economische potenties van grensregio's, maar tegelijkertijd een route is naar Europese integratie waarbij de grensregio's voorlopers (bruggenbouwers zijn) in de samenwerking tussen de Lidstaten, dicht bij burgers en bedrijven grenzen overbruggen en échte Euregio's (in plaats van Europese subsidieloketten) laten ontstaan: Europese integratie via de grensregio's.
- » Limburg (of beter de Euregio Maas-Rijn) is bij uitstek de provincie/Euregio om deze "Proeftuin van Europa" te zijn vanwege zijn grensligging (met 3 landen) in een sterk verstedelijkt euegionaal gebied (MAHHL), zijn veelheid aan kennisinstellingen, zijn historische banden met de buurregio's in België en Duitsland, de ervaring en kennis in grensoverschrijdende samenwerking en de grensoverschrijdende mentaliteit die in deze Euregio al aanwezig is.
- » De commissie pleit er voor om op een aantal terreinen te komen tot het instellen van proefregio's of andere innovatieve vormen van grensoverschrijdende samenwerking (zoals EGTS) om ervaring op te doen met grensoverschrijdende samenwerking die verder gaat dan het louter uitvoeren van gesubsidieerde projecten.
- » Een Regionale Conventie⁴¹ werkt stimulerend en sturend op de internationale samenwerking binnen de Euregio's. De commissie is van mening dat een dergelijke conventie in de loop van volgend jaar zou moeten plaatsvinden. Het initiatief hiervan moet uitgaan van de bestuurlijk verantwoordelijken binnen de Euregio's die hun respectievelijke regeringsleiders voor een dergelijke top zouden moeten enthousiasmeren. De voorbereiding voor een dergelijke top moet plaatsvinden door een gemengde commissie onder aansturing van de politiek eindverantwoordelijken in de verschillende regio's in Duitsland, België en Nederland: "de Euregio 8".
De commissie stelt voor om dit proces te laten aansturen door een onafhankelijke voorzitter die boven de partijen kan staan. Op deze manier kunnen eventuele conflicten worden opgelost.
Het product van deze gemengde commissie moet een urgentie- en uitwerkingsplan zijn voor de verdere grensoverschrijdende samenwerking als geschetst in het advies van de commissie. Dit uitwerkingsplan wordt met een eerste voortgangsrapportage op de Regionale Conventie gepresenteerd.
De Regionale Conventie moet in ieder geval de eerste keer als deelnemers hebben de drie regeringsleiders van België, Duitsland en Nederland en de bestuurlijk verantwoordelijken van de deelnemende deelstaten, respectievelijk gewesten en provincies.

⁴¹ Zie pagina 044

- » Das Konzept dient nicht nur den (ökonomischen) Interessen Limburgs bzw. der Euregio, sondern nach der festen Überzeugung der Kommission auch den nationalen und sogar den europäischen Interessen. Es geht nicht nur um eine bessere Ausschöpfung der wirtschaftlichen Potenziale der Grenzregionen, sondern gleichzeitig um einen Weg zur europäischen Integration mit den Grenzregionen als Vorreitern der Zusammenarbeit zwischen den Mitgliedstaaten. Dieser Weg überbrückt bürger- und wirtschaftsnah die Grenzen und führt zu echten Euregios (nicht zu europäischen „Subventionsausgabeschaltern“): europäische Integration über die Grenzregionen!
  - » Limburg (oder besser: die Euregio Maas-Rhein) ist eine Provinz/Euregio, die wegen ihrer Grenzlage (3 Staaten) in einem stark urbanisierten Gebiet (MAHHL), ihrer zahlreichen Wissensinstitute, ihrer historischen Verbindungen zu seinen belgischen und deutschen Nachbarregionen, ihren Erfahrungen mit der grenzüberschreitenden Zusammenarbeit und der schon herausgebildeten internationalen Mentalität bestens geeignet ist, zum „Versuchslabor für Europa“ zu werden.
  - » Die Kommission plädiert dafür, in mehreren Bereichen Pilotregionen oder andere innovative Formen der grenzüberschreitenden Zusammenarbeit (wie EVTZs) zu schaffen, um so mehr Erfahrungen zu sammeln als bei der Durchführung reiner Subventionsprojekte.
  - » Eine stimulierende und steuernde Wirkung für die internationale Zusammenarbeit in den Euregios kann von einem „Euregionalen Konvent“ ausgehen.⁴¹ Die Kommission ist der Meinung, dass es im Laufe des kommenden Jahres zu einem solchen Konvent kommen sollte. Die Initiative müsste von den Verantwortungsträgern der Euregios ausgehen, die ihre jeweiligen Regierungschefs für einen solchen Gipfel begeistern müssten. Die Vorbereitung einer solchen Gipfelkonferenz müsste unter der Leitung einer gemischten Kommission mit den politisch Hauptverantwortlichen der Regionen in Deutschland, Belgien und Niederlande stehen, den „Euregio 8“.
- Die Kommission schlägt vor, dass dieser Prozess von einem überparteilichen unabhängigen Vorsitzenden geleitet wird. Auf diese Weise können eventuelle Konflikte leichter gelöst werden.
- Das Ergebnis der Arbeit der gemischten Kommission muss ein Dringlichkeits- und Ausarbeitungsplan für die weitere grenzüberschreitende Zusammenarbeit sein, wie ihn die Kommission in dieser Empfehlung skizziert hat. Der Ausarbeitungsplan wird zusammen mit einem ersten Fortschrittsbericht auf dem Euregionalen Konvent präsentiert.
- Zu den Teilnehmern des ersten Euregionalen Konvents müssen auf jeden Fall die Regierungschefs von Belgien, Deutschland und den Niederlanden sowie die zuständigen Entscheidungsträger der beteiligten Bundesländer, Gemeinschaften bzw. Provinzen gehören.

⁴¹ Siehe Seite 045

- » De commissie adviseert om in de komende periode de mogelijkheden van EGTS⁴² voor Limburg verder uit te werken. Het gaat daarbij minder om te komen tot de inrichting van een bestuurlijke vorm en werkwijze, dan wel om de bestuurlijke ambitie aan te geven dat men voornemens is op termijn te komen tot een volwaardig, modern, in de Europese gedachte gewortelde en door crossnationale belangen gedragen regionaal ontwikkelings- en samenwerkingsmodel vanuit de gedachte dat EGTS op termijn het institutionele platform kan bieden waarop verschillende projecten en programma's kunnen samenkomen binnen een modern en gelegitimeerd kader van gedecentraliseerde Europese publiekrechtelijke en grensoverschrijdende territoriale samenwerking.

Op operationeel niveau

Arbeidsmarkt en economie

- » De commissie heeft grote waardering voor het werk dat de Taskforce Grensgangers⁴³ van de EMR in de afgelopen periode heeft verzet. De commissie ziet de aanpak van deze Taskforce als een voorbeeld voor andere gebieden. De door de Taskforce gebruikte "pontifex" aanpak analyseert de problemen waarna per probleem bruggen worden geslagen naar de oplossingen. Op deze manier kunnen de verschillende knelpunten oplosbaar worden gemaakt. De commissie is van mening dat het uiteindelijke advies van deze Taskforce door het bestuur van de Euregio Maas Rijn moet worden aangeboden aan de regeringen van Nederland, Duitsland en België. Op basis van dit advies moet er een gezamenlijk uitvoeringsprogramma worden vastgesteld met een halfjaarlijkse rapportage over de voortgang. Gezien het succes van deze "pontifex" methode stelt de commissie voor deze methode ook te gebruiken voor een aantal andere problemen. De bruggen moeten "over de grens" worden geslagen op een aantal overzichtelijke terreinen.
- » De commissie adviseert om in de komende jaren te streven naar verdere gezamenlijke projecten tussen de ontwikkelingsmaatschappijen in Duitsland, Nederland en België. Aan LIOF⁴⁴ moet gevraagd worden om hiervoor het initiatief te nemen en regelmatig over de voortgang te rapporteren aan de Euregio 8.
- » De commissie ondersteunt het voornemen van het college om de versnellingsagenda⁴⁵ verder uit te bouwen tot een internationale versnellingsagenda.

⁴² Zie pagina 056

⁴³ Zie pagina 069

⁴⁴ Zie pagina 073

⁴⁵ Zie pagina 073

- » Die Kommission empfiehlt, in der kommenden Zeit die Möglichkeit eines EVTZ⁴² für Limburg genauer auszuarbeiten. Es geht dabei weniger um die Schaffung neuer Verwaltungsstrukturen und -verfahren als darum, aufzuzeigen, wie groß die Ambitionen sind, längerfristig ein vollwertiges, modernes, im europäischen Gedankengut verwurzelt und durch transnationale Interessen getragenes regionales Entwicklungs- und Kooperationsmodell zu schaffen. Ausgangspunkt ist dabei der Gedanke, dass ein EVTZ längerfristig die institutionelle Plattform für unterschiedliche Projekte und Programme sowie ein moderner legitimer Rahmen der dezentralisierten europäischen öffentlich-rechtlichen und grenzüberschreitenden territorialen Zusammenarbeit sein kann.

Auf operationeller Ebene

Arbeitsmarkt und Wirtschaft

- » Die Kommission schätzt die in der Vergangenheit von der „Taskforce Grenzgänger“⁴³ der EMR geleistete Arbeit hoch ein und bewertet deren Ansatz auch für andere Bereiche als vorbildlich. Das von der Taskforce genutzte „Pontifex“-Verfahren analysiert die Probleme und baut für jedes Problem Brücken zu ihrer Lösung. Auf diese Weise können Engpässe überwindbar gemacht werden.
Nach Meinung der Kommission sollte der Vorstand der Euregio Maas-Rhein die abschließende Empfehlung der Taskforce den Regierungen der Niederlande, Deutschlands und Belgiens vorlegen. Aufgrund dieser Empfehlung sollte ein gemeinsames Umsetzungsprogramm mit halbjährlichen Fortschrittsberichten verabschiedet werden.
Angesichts des Erfolgs des „Pontifex“-Verfahrens schlägt die Kommission vor, dieses Verfahren auch für andere Probleme zu nutzen. Zunächst könnte so bei einer Reihe überschaubarer thematischer Fragen „die Grenze überbrückt“ werden.
- » Die Kommission empfiehlt, in den kommenden Jahren weitere gemeinsame Projekte zwischen Entwicklungsgesellschaften in Deutschland, den Niederlanden und Belgien anzustreben. Die Industriebank LIOF⁴⁴ sollte dabei die Initiative übernehmen und der „Euregio 8“ regelmäßig über die Fortschritte berichten.
- » Die Kommission unterstützt das Vorhaben der Provinzregierung zum Ausbau seiner „Beschleunigungsagenda“⁴⁵ zu einer internationalen Beschleunigungsagenda.

⁴² Siehe Seite 057

⁴³ Siehe Seite 070

⁴⁴ Siehe Seite 074

⁴⁵ Siehe Seite 074

Onderwijs en kennis

- » De commissie stelt voor er bij het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap op aan te dringen dat het project Euregioschool zal worden gesteund. Elkaar kunnen verstaan is symbool en de basis voor samenwerken⁴⁶.
- » De commissie ondersteunt de vestiging van het United World College, gezien het belang hiervan voor internationaal onderwijs en adviseert hieraan tegelijkertijd internationaal basisonderwijs te koppelen.
- » Tevens adviseert de commissie om de verbreding van internationaal onderwijs in het reguliere onderwijs nader te verkennen.
- » De commissie dringt er bij het ministerie van OC&W op aan om in deze Euregio te starten met een internationaal accreditatiesysteem, beginnend vanuit de tUL. Dit is van grote betekenis voor de vergelijkbaarheid en dus de samenwerking tussen universiteiten en hogescholen in de Euregio. Dit biedt mogelijkheden voor internationale (master-)opleidingen, waardoor studenten meer mogelijkheden hebben om hun studie naar eigen inzicht in te richten.
- » De output van het onderwijs, de diploma's, moet volgens de commissie vergelijkbaar worden gemaakt. Hierbij gaat het niet alleen om de vergelijking van universitaire diploma's maar vooral ook om de vergelijkbaarheid van de diploma's van vwo, mbo, en andere opleidingen zoals primair onderwijs. Juist hier ligt een grote drempel voor het kunnen werken (en wonen) in een buurland. Toch ziet de commissie hier ook duidelijk mogelijkheden om deze drempel via de lijn van de Nuffic⁴⁷ weg te werken.
De commissie adviseert dat er overleg plaatsvindt met het CWI en de vergelijkbare instellingen in België en Duitsland om de Euregionale koppeling van vraag en aanbod mogelijk te maken. De provincie zou hier het initiatief moeten nemen.
- » De universiteiten Maastricht, Aken, Hasselt en Luik moeten volgens de commissie het initiatief nemen om samen te werken in een "Charlemagne platform"⁴⁸ en een businessplan opstellen voor deze samenwerking. EGTS zou wellicht in de toekomst een bruikbaar hulpmiddel hiervoor kunnen zijn (de ministeries van onderwijs in de verschillende landen kunnen hieraan immers deelnemen). Ook hier kan begonnen worden met een proefregio waarbij eerst wordt samengewerkt in een kleinere regio om ervaring te krijgen met samenwerkingsvormen en de problemen die moeten worden overwonnen. Als voorbeeld noemt de commissie het initiatief Euron.

⁴⁶ Zie pagina 075

⁴⁷ Zie pagina 077

⁴⁸ Zie pagina 081

Bildungswesen und Wissen

- » Die Kommission schlägt vor, beim Ministerium für Bildung, Kultur und Wissenschaft darauf zu drängen, das Projekt Euregioschule zu unterstützen. Das gegenseitige Verstehen der Nachbarsprache ist Symbol und Grundlage der Zusammenarbeit.⁴⁶
- » Die Kommission unterstützt angesichts des Interesses an internationalem Schulunterricht die Ansiedlung des United World College und empfiehlt, damit internationalen Unterricht der Primarstufe zu verbinden.
- » Zugleich empfiehlt die Kommission, die Möglichkeiten einer Ausweitung des internationalen Unterrichts auf Regelschulen zu prüfen.
- » Die Kommission setzt sich beim Ministerium für Bildung, Kultur und Wissenschaft dafür ein, in dieser Region mit einem internationalen Akkreditierungssystem zu beginnen, zunächst mit der tUL. Das ist von großer Bedeutung für die Vergleichbarkeit der Universitäten und Fachhochschulen in der Euregio und für deren Kooperation. Damit können internationale (Master-)Studiengänge eingerichtet werden, so dass die Studenten mehr Freiheiten haben, ihr Studium nach eigenen Vorstellungen zu gestalten.
- » Die Bildungsabschlüsse müssen vergleichbar werden. Dabei geht es nicht nur um Hochschulabschlüsse, sondern vor allem auch um die Abschlüsse der Primar- und Sekundarschulen, berufsbildenden Schulen und von anderen Ausbildungsgängen. Gerade das ist eine große Hürde bei der Arbeitsaufnahme im Nachbarland (und beim Umzug dorthin). Die Kommission sieht jedoch gute Chancen, dieses Hindernis mit Hilfe von NUFFIC⁴⁷ einzuebnen. Die Kommission empfiehlt Beratungen zwischen dem niederländischen CWI und den Ämtern für Arbeit in Belgien und Deutschland, um eine euregioweite Kopplung von Bedarf und Angebot zu ermöglichen. Die Provinz sollte dazu die Initiative ergreifen.
- » Die Universitäten Maastricht, Aachen, Hasselt und Lüttich sollten die Initiative zur Zusammenarbeit in einer „Charlemagne-Plattform“⁴⁸ ergreifen und einen Businessplan für diese Form der Zusammenarbeit erstellen. Dabei kann ein EVTZ vielleicht in Zukunft ein brauchbares Hilfsmittel sein (hieran könnten sich alle Bildungsministerien beteiligen). In diesem Rahmen könnte auch eine Pilotregion gebildet werden, um auf dieser eingeschränkteren Ebene Erfahrungen mit der Zusammenarbeit und den zu überwindenden Problemen zu sammeln. Als Beispiel sei auf die Initiative Euron verwiesen.

⁴⁶ Siehe Seite 076

⁴⁷ Siehe Seite 078

⁴⁸ Siehe Seite 082

Zorg

- » De commissie stelt voor om voor de samenwerking tussen de academische ziekenhuizen in de Euregio een proefregio op te richten voor de ziekenhuizen van Aken en Maastricht waarin ervaring kan worden opgedaan met een dergelijke samenwerking. Hierdoor kan de vraag en aanbod van (academische) ziekenhuiszorg aan weerszijden van de grens beter worden afgestemd op de mogelijkheden en specialismen van elk ziekenhuis. De ervaring die in de Euregio Maas-Rijn is opgedaan met de “pontifex” methode⁴⁹ kan hierbij als voorbeeld dienen⁵⁰.

Als juridische vorm voor deze proefregio stelt de commissie de EGTS voor. In een dergelijk verband kunnen naast de twee ziekenhuizen, ook de regelgevende landelijke overheden in Nederland en Duitsland zijn vertegenwoordigd waardoor bevoegd gezag toezicht kan uitoefenen op de samenwerking.

In de proefregio kan vervolgens ervaring worden opgedaan met het oplossen van de knelpunten tussen de verschillende systemen. Deze regio moet zoals aangegeven, gezien de complexe problematiek, daarom in het begin niet te groot worden gekozen, en dan ook beperkt blijven tot de academische ziekenhuizen van Aken en Maastricht.

Water en infrastructuur

- » De commissie adviseert de provincie om de lijn van een gemeenschappelijk waterbeheer binnen het kader van de Euregio Maas-Rijn waarbinnen middelen en bevoegdheden worden overgedragen in de komende jaren verder uit te werken⁵¹. De commissie beveelt in dit kader de provincie aan om het waterschap als “regisseur” van het regionale waterbeleid waar mogelijk te steunen in zijn grensoverschrijdende aanpak. Daarnaast is de provincie eerstverantwoordelijke voor het (integrale) regionale waterbeleid waarbij de kaders worden gesteld waarbinnen waterschappen en gemeenten hun taken en wateropgaven moeten realiseren. Het zou voor de hand liggen en bij die verantwoordelijkheid passen dat de provincie een grensoverschrijdend Waterforum, dan wel een Maas-Rijn Conferentie organiseert waarbij diverse partijen uit de verschillende landen en regio's in de grensstreken zich buigen over de vraag hoe (in crossnationaal verband) kan worden omgegaan met de internationale (Europese) stroomgebiedbenadering en de eisen die het hedendaagse watermanagement op grond van veranderende concepties van risico in het waterveiligheidsbeleid stelt aan het “leven met water” in een internationaal rivierengebied, cq waterbekken. Een dergelijk initiatief zou tot landelijke, zo niet internationale, betekenis kunnen uitgroeien.

⁴⁹ Zie pagina 069

⁵⁰ Zie pagina 083

⁵¹ Zie pagina 087

Gesundheitswesen

» Die Kommission schlägt vor, die Zusammenarbeit zwischen den Universitätskliniken Aachen und Maastricht zu einer Pilotregion auszubauen, in der Erfahrungen mit einer solchen Zusammenarbeit gesammelt werden können. Dabei können die Erfahrungen der Euregio Maas-Rhein mit dem „Pontifex“-Verfahren⁴⁹ als Vorbild dienen.⁵⁰

Als rechtliche Form für die Pilotregion schlägt die Kommission einen EVTZ vor. In einem solchen Verbund könnten außer den beiden Kliniken auch der niederländische und deutsche Gesetzgeber vertreten sein und die Zusammenarbeit beaufsichtigen.

In dieser Pilotregion sind dann Erfahrungen mit der Beseitigung von Engpässen zwischen den unterschiedlichen Systemen möglich. Wegen der komplexen Problematik sollte eine solche Region anfangs nicht zu groß gewählt werden und daher auf die Universitätskliniken Aachen und Maastricht beschränkt bleiben.

Wasser und Infrastruktur

» Die Kommission empfiehlt der Provinz, in den kommenden Jahren die gemeinschaftliche Wasserbewirtschaftung in der Euregio Maas-Rhein, in deren Rahmen Mittel und Zuständigkeiten übertragen werden, weiter auszuarbeiten.⁵¹ Empfohlen wird, dass die Provinz als „Regisseur“ der regionalen Wasserpolitik die Wasserverbände bei ihrem grenzüberschreitenden Konzept weitgehend unterstützt. Außerdem trägt die Provinz die Hauptverantwortung für die (integrale) regionale Wasserpolitik, die den Rahmen für die Aufgaben der Wasserverbände und Gemeinden absteckt. Es böte sich an und würde zur Zuständigkeit der Provinz passen, wenn die Provinz ein grenzüberschreitendes Wasserforum bzw. einen Maas-Rhein-Kongress durchführen würde. Auf diesem könnten sich die Behörden aus den betreffenden Staaten und Grenzregionen mit Fragen beschäftigen, wie (transnational) mit dem internationalen (europäischen) Einzugsgebietsansatz und mit den Anforderungen umgegangen werden sollte, die das moderne Wassermanagement angesichts der sich verändernden Hochwasserschutzkonzepte an das „Leben mit dem Wasser“ in internationalen Flussgebieten bzw. Einzugsgebieten stellt. Eine solche Initiative könnte nationale, wenn nicht internationale Bedeutung erhalten.

⁴⁹ Siehe Seite 070

⁵⁰ Siehe Seite 084

⁵¹ Siehe Seite 088

- » De commissie adviseert de provincie om te bevorderen dat de komende maanden wordt bekeken of het mogelijk is om met de betrokken Waalse instanties (gemeente en intercommunale AIDE), het Waalse gewest en het waterschap Roer & Overmaas tot een gezamenlijke oplossing voor de rioolwaterzuivering in Sippenaeken te komen. Waar nodig kan het ministerie van V&W hierbij ondersteuning verlenen⁵².
- » De commissie stelt voor dat de Euregio Maas-Rijn een grensoverschrijdend structuurplan gaat opstellen dat voor het eerst een globaal totaal beeld kan geven van de gezamenlijke ruimtelijke gedachten over de Euregio. Hierbij adviseert de commissie om, gezien de complexiteit van de materie, de doelen in het begin niet te hoog te stellen maar eerder te kijken naar wat de regio (ruimtelijk) bindt dan naar waar de partijen in de regio een ander standpunt over hebben⁵³.
- » De commissie heeft geconstateerd dat grensoverschrijdende treinverbindingen in Nederland niet goed geregeld zijn, noch qua financiering, noch qua bevoegdheid. Hierin dient volgens de commissie verandering te komen. Vanwege de grote (technische en juridische) verschillen tussen de nationale spoorssystemen, beveelt de commissie aan om nieuwe grensoverschrijdende verbindingen volgens één nationaal systeem aan te leggen en te exploiteren. De nog te realiseren light-railverbinding tussen Hasselt en Maastricht zou als innovatief project op een dergelijke manier opgepakt moeten worden.
- » Een op te stellen Euregionaal Openbaar Vervoersplan zou volgens de commissie onderdeel moeten uitmaken van het Euregionale structuurplan. De Commissie beveelt aan dat deze planvorming zo veel mogelijk wordt geïntegreerd met de reguliere planvorming binnen en van de provincie.
De uitvoering van een dergelijk plan overstijgt nadrukkelijk de provinciale grenzen en zal dan ook gesteund moeten worden door de verschillende rijksoverheden. De commissie dringt er bij het ministerie van V&W op aan hiervoor geld vrij te maken en hierover overleg te voeren met België en Duitsland. EGTS kan het kader bieden waarbinnen deze grensoverschrijdende planvorming uiteindelijk publiekrechtelijk zijn beslag kan krijgen.
- » Verder moet, volgens de commissie, ook bezien moet worden of de EGTS (er zijn tenslotte drie landen bij betrokken) een mogelijk middel kan zijn om de samenwerking op het gebied van openbaar vervoer vorm te geven en publiekrechtelijk te onderbouwen⁵⁴. Mocht dit de zaak te complex maken of vooralsnog een stap te ver zijn dan zou voor de verbindingen met België de Benelux overeenkomst kunnen worden gebruikt en voor die met Duitsland het Anholt-Verdrag. Het heeft echter de voorkeur van de commissie dat van meet af aan het integrale karakter van het plan voorop wordt gesteld en dat dit in de publiekrechtelijke vormgeving ook tot uitdrukking wordt gebracht.

⁵² Zie pagina 089

⁵³ Zie pagina 091

⁵⁴ Zie pagina 093

- » Die Kommission empfiehlt der Provinz, in den kommenden Monaten zu prüfen, ob eine Lösung für die Abwasserreinigung in Sippenaeken mit den beteiligten wallonischen Instanzen (Gemeinde und kommunaler Zweckverband AIDE), der Wallonischen Gemeinschaft und der Waterschap Roer & Overmaas möglich ist. Gegebenenfalls kann das Ministerium für Verkehr, Wasserwirtschaft und öffentliche Arbeiten dabei Unterstützung bieten.⁵²
- » Die Kommission schlägt vor, dass die Euregio Maas-Rhein einen grenzüberschreitenden Strukturplan erstellt, der zum ersten Mal ein allgemeines Gesamtbild von den gemeinsamen raumordnerischen Überlegungen zur Euregio bieten würde. Angesichts der Komplexität der Materie wird empfohlen, anfangs die Ziele nicht zu hoch zu stecken, sondern eher zu prüfen, was die Region (räumlich) verbindet, anstatt die Meinungsunterschiede der Parteien in der Region herauszustreichen.⁵³
- » Die Kommission hat festgestellt, dass grenzüberschreitende Zugverbindungen in den Niederlanden weder finanziell noch in Bezug auf Zuständigkeiten gut geregelt sind. Das muss sich ändern. Wegen der großen (technischen und rechtlichen) Unterschiede zwischen den nationalen Bahnsystemen wird empfohlen, neue grenzüberschreitende Verbindungen nur gemäß einem System anzulegen und zu betreiben. Die noch zu bauende innovative Light-Railverbindung zwischen Hasselt und Maastricht sollte auf diese Weise realisiert werden.
- » Ein auszuarbeitender euregionaler Verkehrsplan sollte Bestandteil des euregionalen Strukturplans werden. Die Kommission empfiehlt, dass die Planerstellung möglichst umfassend in die normalen Planungen der Provinz integriert wird. Die Umsetzung eines solchen Plans übersteigt deutlich die Provinzgrenzen und müsste auch auf den staatlichen Ebenen unterstützt werden. Die Kommission setzt sich beim Ministerium für Verkehr, Wasserwirtschaft und öffentliche Arbeiten dafür ein, dass hierfür Mittel zur Verfügung gestellt werden und Gespräche mit Belgien und Deutschland stattfinden. Ein EVTZ kann den Rahmen bilden, in dem die grenzüberschreitende Planung letztlich ihre öffentlich-rechtliche Form erhält.
- » Außerdem ist nach Ansicht der Kommission zu prüfen, ob ein EVTZ ein Mittel sein kann, um den öffentlichen Verkehr gemeinsam zu gestalten und öffentlich-rechtlich zu unterbauen⁵⁴ (immerhin sind drei Staaten beteiligt). Sollte dadurch der Problembereich zu komplex werden oder zu weit greifen, könnte für die Verbindungen mit Belgien das Benelux-Abkommen und für die Verbindungen mit Deutschland das Anholter Abkommen herangezogen werden. Die Kommission würde es jedoch lieber sehen, wenn von Anfang an der integrierte Charakter des Plans im Vordergrund stünde und wenn dies in der öffentlich-rechtlichen Gestaltung auch zum Ausdruck käme.

⁵² Siehe Seite 090

⁵³ Siehe Seite 092

⁵⁴ Siehe Seite 094

Colofon | Impressum

Uitgave: | Ausgabe:

Provincie Limburg | Provinz Limburg

Postbus 5700 6202 MA Maastricht

T: 0031 (0) 43 389 99 99

Limburglaan 10 6229 GA Maastricht

E-mail: postbus@prvlimburg.nl

Internet: www.limburg.nl

Tekst: | Text:

Commissie Hermans | Kommission Hermans

Ontwerp: | Layout:

infour marketing + communicatie

Beeld: | Artwork:

Guus van Eck

Drukwerk: | Druck:

SLH